

Сергей Меликов - Дагъустандин регъбер

Нариман ИБРАГЪИМОВ

Сиясатдин, ч'ехи къуллугърин месэла-яр гъамиша муракабур, гагъ-гагъ кыл акъат тийидай хътинбур я. Дагъустан Республикадин Кыл Владимир Васильев къуллугъдилай эляч'авайдакай, адан чкадал хкведай инсанрикай социальный сетра гъеле къвед-пуд варз вилик ихтилатарзавай. Республикадиз РФ-дин Президентдин Администрациядин руководителдин сад лагъай заместитель Сергей Кириенко атана хъфейла, ахътин ихтилатрин къадар мадни артух хъана. «Аяндарри» республикадин Килин, Гьукуматдин Председателдин къуллугърал цийи ксар жедай вахтарни къалурна. Амма крар абуру лугъузвайвал киле фенач. Владимир Путина и сефердани «аяндаррин» тестикъарунар инкарна ва месэла вичин жуьреда гъялна.

Алай йисан 5-октябрдиз Россиядин Федерациядин Президент Владимир Путина РФ-дин Федерациядин Советдин сенатор Сергей Меликов Дагъустан Республикадин Килин везифаяр вахтуналди тамамарзавайди яз тестикъарна. И кар киле феи гъалдизни чун ва агъзурралди инсанар центральный телеканалрайни килигна.

Уьлкведин Президентди 2017-йисан 3-октябрдилай Дагъустан Республикадиз регъбервал гайи Владимир Васильеван къуллугъдилай эляч'унин гъакъиндай ар-

за къабулна ва ам вичин советниквиле тайинарна.

Видеоконференциядин гъалара В. Васильеван ва С. Меликован иштираквални аваз киле феи гуьруьшдал В.Путина В.Васильевавай Дагъустанда алай вахтунда авай гъалариз къимет гун т'алабна. “Алай вахтунда Дагъустандин гъалар пайгардик ква лугъуз жеда, гъа са вахтунда абур хъсанвилихъни элк'венва”, - кьейдна вичин жавабда региондин виликан Кили.

РФ-дин Президентди В.Васильева Дагъустандин Кыл яз тамамарай к'валахдиз виниз тир къимет гана. “Куьне и алай пара четин вахтунда республика вилик тухун патал гзаф крар авуна. Муракаб месэлайрихъай кич'е тахъана, Куьне хивез еке жавабдарвал къачуна ва лайихлувилелди буржи килиз акъудна”, - лагъана В.Путина.

Васильева гуьруьшдин вахтунда государстводин Кили вичиз бюджетдин месэлайра ва агъалийрин арада тафават тунвай ксарикай азад хъунин тапшуругъ гайидини рик'ел хкана.

“Чна чи к'валахни гъа и месэладилай башламишна. Къайдаяр хуьзвай органриз сагърай лугъуз к'ланзава, бюджетдин пуларал гъилер ярги ийизвайбур жавабдарвилиз ч'лугунин жигъетдай а ч'авуз чак'ай чемпионар хъанвай. Ихътин к'валахди гъасятда хъсан нетижаярни арадал гъана. Сад лагъайди, ягъсузвилелди ийизвай тарашунар т'имил хъана, тамамарзавай к'валахрин сан артухарна къалурунал эхир эцигна ва к'валахдин ерини хъсанарна. Федеральный к'урулушрин патайни чаз

авай ихтибар артух хъана. Гайи тапшуругърай Куьн пара сагърай, чи республикадиз федеральный вири министерствойрин, ведомствойрин векилар атана, абуру чаз к'валах пайгардик кутаз куьмекна”, - кьейдна В.Васильева.

Авур к'валахдай В.Васильеваз В.Путина сагърай лагъана. “Владимир Абдуалиевич, Дагъустанда тамамарай к'валахдай заз мад сеферда ваз сагърай лугъуз к'ланзава. Куь вилик чна лап муракаб везифаяр эцигнавай. Саки гъар са хил'ай Квелей виликди физ алакьна. За и кар гъиссзава ва заз хъсан крар акъазва. Инанмиш я, инсанризни и дегишвилер акъазва. Са рахунни алач, захъ Квез мадни сагърай лугъудай мумкинвал жеда, и карни чна гежел вегъедач”, - лагъана гуьруьшдин вахтунда В.Путина.

Владимир Путина Сергей Меликовавай Дагъустанда исятда авай гъалариз къимет гун ва вичиз абур гъик' акъазват'ла лугъун т'алабна.

“Владимир Владимирович, заз кар алай пуд хел кьейд ийиз к'ланзава. Сад лагъайди, Владимир Абдуалиевича лагъайвал, т'лугъвалдин вахтунда агъалийрин хатасузвал таъминардай серенжемар къабулун. Гъик' лагъайт'ла, им неинки инсанрин уьмуьр ва сагъламвал я. Ада уьмуьрдин вири хилеризни таъсирзава. Гъавилай Дагъустан Республикадин оперативный штабди тухванвай к'валах мадни хъсандиз, менфят хкатдайвал давамарун лазим я.

Артух хъанва

Эхиримжи йисара Дагъустан Республикадин бюджет 100 миллиард манатдилай 170 миллиард манатдив агакьдайвал артух хъана, малумарна Владимир Васильева. Алатай ислен юкъуз ада вич региондин килин къуллугъдилай отставкадиз ракъурунин патяхъай гайи теклиф РФ-дин Президент Владимир Путина къабулна.

“Са т'имил вахтар идалай вилик чина 100 миллиард манатдиз барабар тир бюджетдин такъатрин къадар гила 170 миллиард манатдилай алатнава. Им чи саналди тир к'валахдин нетижа я. Гъи кар кьет'ендаказ къиметлу я лагъайт'ла, чаз пул къазанмишиз чир хъанва - неинки кьенят ийиз ва саламатдиз хуьз, гъик' къазанмишиз чир хъанва”, - лагъана ада РФ-дин Президентдихъ галаз дистанционный къайдада гуьруьш киле физвай ч'авуз.

В.Васильева мадни кьейд авурвал, Дагъустанда гуьлуьн портунай яна дашмишзавай нефт'ладин къадар и йисара къуд сеферда, суьрсетдин къадар пуд сеферда артух хъана. Идалайни гъейри, адан гафаралди, республикада са жерге маса рекъерайни хъсанвилихъ виле акъадай хътин дегишвилер хъанва.

Нумрадай к'ела:

БАТАНПЕРЕСВАЛ

Жуьрэтлувилин чешне

Абас Исрафилов халк'дин рик'ера ама. Гъар йисуз Белижда (школа-гимназияда, игитдин памятникдин вилик), Дербентда, Мегъарамдхуьре, Кыасумхуьрел, Къурагъа ва маса чкайра Абас Исрафилован уьмуьрдиз талукъ мярекатар, спортдин акъажунар киле тухузва.

► 3

ЯШАЙИШ

Белиж: накъ, кье ва пака

Эвела Белижда консервирдай, чехирин заводар, “СССР-дин 60 йис” т'вар алай совхоз, “Дагсоюз” база, ПМК, “Сельхозхимия” ва масабур авай. Вири агъалияр к'валахдай чкаяр аваз, пакадин йикъак умуд кваз яшамш жезвай. Гила лагъайт'ла, к'валах жагъуриз лап четин хъанва. Хейлибур Россиядин регионриз фенва. Бейкарбурун къадар саки 3800-дав агакьнава.

► 4

ЮБИЛЕЙ

Бажарагълувилин, устадвиллин арш

Хасбулат Аскар-Сарыджадин чирвилеринни итижрин сергъятар акъван гегъениш тир хъи, гъа 1921-йисуз ам Москвадин консерваториядик экеч'на. Ада машгъур композитор Иполитов-Иванован гъилик к'елна, азад вахтунда экспедицияда к'ват'лай маниярни гъаваяр къайдадик кухтуна.

► 6

УЬМУЬР

Дагълух хуьрера - ц'ийи паркар

Эхиримжи вахтара республикадин “Зи Дагъустан - шегъердин къулай чка” проектдин сергъятра аваз хуьрер авадалу авунин к'валахар киле физва. 30-сентябрдиз Ахцегъ райондин Хуьруьгрин ва Калукрин хуьрера культурадин ва ял ядай паркар ачухуни и кар нубатдин сеферда тестикъарзава.

► 7

САГЪЛАМВАЛ

“...Пеше инсанди хъяда”

- Наргиди Нажмудиновна вичин пешедин рекъай халис устад я, - лугъузва больницадин килин духтурдин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Индира Эмиргъамзаевади, - адахъ хъсан чирвилер ава, к'валахдал рик' ала. Ийизвай кар виниз тир ери аваз килиз акъудзава. Коллективда санал к'валахзавай юлдашрин, азарлуьрин патай адаз еке гъуьрмет ава.

► 8

ХАБАРАР

Муракаб макъамда

Дагъустандин “къуншияр” Къарабахда къалмак'алприн яц'ла гъатнавай макъамда “патанди” тушир вик'егъ генералдин хиве ч'ехи жавабдарвал тунухъ чинебан сир тахъана жеч. Республикада коронавирсудихъ галаз женг ч'лугунин гъерекатарни жавабдарвилелди давамар хъуьуна к'ланзава.

► 12

Сергей Меликов - Дагъустандин регъбер

1

Къвед лагъайди, им, гьелбетда, Дагъустандин экономикадин гьал ва мумкинвилер мягкемарун я. Авайвал лагъайтла, вири мумкинвилерикай тамамвилелди менфят къачувач, гъа гьисабдай яз инвестициярин жуьреба-жуьре проектриз талуьк язни. Дагъустандиз инвестицияр гъун патал Владимир Абдуалиевича виле акъадай хътин кваллах тухвана. Са шумуд йис идалай виликан девир фикирда къуртла, къе Дагъустанда чпин кар ачухиз кланзавайбур гзаф я.

Гъавилай къе республикада хъсан патахъ киле физвай дегишвилериз мадни гегъенш рекъер ачухна кланда. Са рахунни алач, и мукъвара сенаторрин вилик рахадайла, Куьне лагъайвал, агъалийрин агъваллувал хкаждай серенжемарни къабулун лазим я. Гьелбетда, чна гъа и карни давамарда.

Пуд лагъаидини, Кавказ хътин регионда руководителри датлана агъалийрин, обществодин вири къатарихъ галаз алакъа хуьн важиблу я. Гъа ихътин алакъайри чун общества киле физвай вири крайкай хабардарда ва чухъ агъалийрин фикирар, мурадар килиз акъуддай къаст ва мумкинвилер жеда.

Жуван кваллах и жуьреда тешкилуни чаз республикада киле физвай сиясатдин, къенепатан сиясатдин месэлайрин гъавурда акъадай ва абур Россиядин Федерациядин, Дагъустан Республикадин итижар, агъалийрин хушбахтвал патал гъялдай мумкинвал гуда", - лагъана Сергей Меликова.

Жаваб яз, государстводин Кили малумарна хьи, федеральный центради коронавирсидихъ галаз женг члугунин карда Дагъустандиз мадни куьмек гуда. Идахъ галаз сад хъиз В.Путина С.Меликоваз регионда криминалдихъ галаз женг члугун давамарунин тапшуругъни гана. "Сифте нубатда гъялна кланзавайбур туштани, за фикирзавайвал, лап важиблу месэ-

лярни ава. Сад лагъайди, Дагъустан гзаф миллетрин республика я. Дагъустанда, цин стлалда хъиз, Россиядиз хас вири крар суьретламишзава: гзаф конфессияр, миллетар хъун. Гъа и кардалди, Дагъустан гъамиша машгъур хъанвайди я. Виридалайни важиблуди вуч ятла чидани, эхиримжи цлуд йисара, гъатта лап четин, муракаб члаваризни, 1990 ва 2000 лагъай йисарихъ галаз алакълу къизгъин гьаларани, гзаф миллетрин Дагъустанди садвал, меслятвал хвена. И кардиз датлана фикир гана, и месэладал машгъл хъана кланда. Вич-вичелай и кар жедайди туш. И жигъетдай Дагъустанда гъихътин хъсан мисалар аватлани, абурун тереф хуьн герек я.

Дагъустандин халкъарин жуьреба-жуьре, пара итижлу ва надир культура хуьн патал адаз куьмек гун лазим я. Гъа ина гзаф миллетрин Дагъустандин къуватни ава", - малумарна Владимир Путина.

Сергей Алимович Меликов 1965-йисан 12-сентябрдиз Орехово-Зуево шегъерда дидедиз хъана. 1986-йисуз ада Саратовдин Ф.Э.Дзержинскийдин тварунихъ галай къенепатан къушунрин командирар гъазурдай килин училище акъалтарна. 1994-йисуз М.В.Фрунзедин тварунихъ галай Военный академияда клелунар давамарна. Россиядин МВД-дин къенепатан къушунрин Кеферпатан Кавказдин округдиз рекъе тур ада начальникдин куьмекчидин, оперативный назначенидин дивизиядин батальондин командирдин везифар тамамарна. Чечняда киле феий женгинин гьерекатра иштиракна.

1997-йисуз С.Меликов Россиядин МВД-дин къенепатан къушунрин оперативный метлеб авай кылдин дивизиядин 2-полкунин командирдин заместителвиле, 1998-йисуз и полкунин командирвиле тайнарна. 2001-йисуз адакай дивизиядин командирдин заместитель, 2002-йисалай дивизиядин командир хъана.

2008-йисан апрелдин вацра С.Меликов Россиядин МВД-дин къенепатан къушунрин Центральный региондин командованидин къушунрин командующийдин сад лагъай заместителвиле, 2011-йисан сентябрдиз Кеферпатан Кавказдин территорияда терроризмдиз акси операцияр тухунин рекъай сад авунвай къушунрин командующийвиле - Россиядин МВД-дин къенепатан къушунрин Кеферпатан Кавказдин командованидин къушунрин командующийдин сад лагъай заместителвиле тайнарна.

2014-йисуз Сергей Алимовичакай РФ-дин МВД-дин къенепатан къушунрин килин штабдин начальник хъана. Гъа и йисуз ам Кеферпатан Кавказдин Федеральный округда Россиядин Федерациядин Президентдин патай тамам ихтиярар авай Векилдин къуллугъдал тайнарна.

2016-йисуз ам Россиядин Федерациядин Милли гвардиядин къушунрин директордин - РФ-дин Милли гвардиядин главнокомандующийдин сад лагъай заместителвиле тайнарна. 2019-йисан сентябрдиз Сергей Меликов Ставрополдин крайдин патай РФ-дин Федерациядин Советдин сенатор тир.

Генерал-полковникдихъ "Орден Почета", "Женгинин лайихлувилерай" орденар, хейлин медалар ава.

7-октябрдиз РД-дин Халкъдин Собранидин нубатдинди тушир сессиядал Сергей Меликов Дагъустандин Килин къуллугъдал тайнарун талуькярнавай мярекат киле фена. Адакай гегъеншдиз "Лезги газетдин" сайтдай клелз жеда.

"Лезги газетдин" редакциядин коллективди Сергей Алимовичаз нубатдин жавабдар къуллугъ тебрикзава. Чаз адахъ Дагъларин уьлкве вири рекъерай вилик тухунин, агъалийрин агъваллувал хкажунин рекъе еке агалкъунар хъана кланзава.

Ш.Р.Рамазанов

2-октябрдиз 79 йисан яшда аваз яргъал члугур азардилай гуьгъуьниз Дагъустан Республикадин государстводин ва политикадин твар-ван авай деятель Шагьидин Рамазанович Рамазанов кечмиш хъана.

Ш.Р.Рамазанов 1941-йисан 1-декабрдиз ДАССР-дин Рутул райондин Лакунрин хуьре дидедиз хъана. Дагъустандин Ленинан тварунихъ галай госуниверситет куьтягъай 1963-йисалай Рутул райондин Жилихуьруьн мектебдин учебный частунин заведующийвиле кваллахунилай вичин зегъметдин рехъ башламишна. 1968-1979-йисара райондин ва республикадин газетрин редакторвиле кваллахна.

Ростовдин Высший партийный школа куьтягъай 1979-йисалай Шагьидин Рамазановича вичин уьмуьр партийный кваллахдиз бахшна. 1985-йисуз ам КПСС-дин Рутул райкомдин сад лагъай секретарвиле тайнарна. 1990-йисуз ДАССР-дин халкъдин депутатвиле хъана, Милли политикадин, милли алакъайрин ва общественный организацийрин месэлайрай ДАССР-дин Верховный Советдин Гъамишалугъ комиссиядин киле акъвазна.

Ш.Р.Рамазанова Дагъустандин цийи государственность арадал атуьн муракаб кваллахра активнидаказ иштиракна, Дагъустандин халкъарин садвал, битаввал, ислъгвал мягкемарунин ва миллетрин арада разивал хуьнин крарик еке пай кутуна.

Вичин карчивилин виниз тир ерийралди, республикадин абадвал патал гзаф йисарин беъгерлу кваллахдалди Ш.Рамазанова общественностдин патай гуьрмет къазанмишна. 1994-йисуз ам РД-дин Государственный Советдин членвиле хъана. Гуьгъуьнлай яргъал йисара РД-дин Госсоветдин кадрийрин политикадин рекъай Управленидин начальникин жавабдар къуллугъдал хъана. Ш.Р. Рамазанов ада кваллахай вири чкайра кар алакъдай тешкилатчидин ва руководителдин чешне тир. Ада вичин гъилик квайбурувай истемишунардай, абурун дердникай хабар къадай, инсанрив, абурун гъал-агъвалдила, фикиррилай аслу тушиз гуьрметдивди эгечдай.

Дагъустан Республикадин вилик Шагьидин Рамазановичан лайихлувилер государстводин хейлин наградайралди къейднава.

Шагьидин Рамазановичан экуь къамат ам чидай, адахъ галаз санал кваллахайбурун риклера гъамисалугъ яз амукъда.

В.А.Васильев, Х.И.Шихсаидов, А.А.Здунов, В.В.Иванов, С.С.Агмедов, Гъ.Гъ.Гъуьсейнов, А.Ш.Къарибов, К.М.Давдиев, Е.А.Ельникова, М.Гъ.Магъмудов, А.М.Абдулмуслимов, Р.Ж.Жафаров, В.В.Лемешко, У.А.Омарова, И.Р.Хайруллин, А.А.Халилов, И.Гъ.Ибрагъимов.

“Лезги диктант - 2020”

Играми дустар! Гуьрметлу ватангълияр, лезги члалан къадир авайбур!

2020-йисан 10-октябрдиз, къвед лагъай сеферда яз, "Лезги диктант" лишандик кваз савадлувилин международный серенжем киле тухузвайдакай хабар гузва. И югъ халкъдин календарда сувар - Лезги члалан югъ яз гъатнава.

"Лезги диктант - 2020" серенжем чи халкъдин килин газет, Дагъустандин милли печатдин клвенкве жергейра авай издание тир "Лезги газетдин" 100 йисан юбилейдиз талуькярзава.

Мурад ар, макъсад ар, дегиш тахъана, гъа авайвал амукъзава:

- дидед члал чирунин кваллах, медениятдин ивирам машгъл авун; орфографиядин ва пунктуациядин жигъетдай савадлу хъун; СМИ-рин ва жемиятдин фикир члал чирунин, чеб ишлемишунин сергъятар гуьтлуь жезвай члалар хуьнин месэлайрал желб авун;
- диктантдин нетижаяр веревирд авуналди ва ахъай гъалатриз баянар гуналди, савадлу авунин дережа хкажун;
- милли къанажагъ, дидед члалал амал авунин гъисс мягкемарун;
- жува жуван чирвилер хкажуниз, савадлувал артухаруниз итиж авунин кваллах ашкъиламишун.

"Лезги диктант - 2019" лишандик кваз киле тухвай серенжем эхиримжи цлуд йисара чи халкъдин тарихда савадлувилахъ галаз алакълу жемиятдин лап члехи мярекатдиз элкъвена. Ада, къуватар сад авурла, чавай гъикъван гзаф крар килиз акъудиз жедатла, гъа кар успатна.

Алай йисуз COVID-19 чуькунихъ галаз алакълу яз арадал атай лап къулайсуз шартлари жемиятдин уьмуьрдин вири терефрик тайин тир дегишвилер кутуна. Арадал атун мумкин тир хаталувилен ва цийи гьалар фикирда къуналди, Тешкиллувилин комитетди 2020-йисуз винидихъ твар къуьнай серенжем киле тухудайла, онлайн къайдадиз асул фикир гун къарардиз къачунва.

Гъа са вахтунда лугъун герек я хьи, теклифзавай серенжемда гъар садавай дуьньядин гъи пиле аваз хъайитлани, иштирак ийиз жеда - и кар патал интернетдик кутаз жедай электронный алат (компьютер, планшет, смартфон) гъилик кваз хъун бес я. Гъа ик, алай йисуз диктант лезги члалал рахазвай агъалияр бинеламиш хъанвай дуьньядин вири уьлквейра киле фин мумкин я. И кар авун патал <https://Lezgidiktant.ru> сайтдиз гъахуьн (ам и йикъара кардик акатда) ва регистрация авунин са акъван четин тушир кваллахда иштирак авун бес я.

Идахъ галаз сад хъиз, гъа цинин йисузни оффлайн - майданрикай менфят къачун тавуна амукъдач. Лезги диктант Киблепатан Дагъустандин муниципальный районрин школайра киле фида. Гъа и вахтунда тлугъвалдикай хуьн патал чарасуз вири серенжемар къабулда. Тешкиллувилин комитетди теклифзавай серенжемда активдаказ иштиракуниз эвер гузва ва къведай йисуз чавай диктант киле тухунин лап тамам, дуьзгъун къайдадал элячл хъийиз хъуник умуд кутазва.

Тешкиллувилин комитет лезги члалал киле тухвай, вирибур патал тир международный диктант хъинин карда (октябрь, 2019-йис) иштирак авур вири ксари вичин тварцилахъ ракъу-

рай теклифрихъ, майилвилерихъ галаз таниш хъана ва умумиламишайдалай гуьгъуьниз абур, лезги члал хуьн ва вилик тухун патал мумкин тир серенжемар къабулдавал гъукумдин вири дережайрин къурулушриз рекъе твазва:

- Россияда ва Азербайжанда лезги члалан векилар битавдаказ яшамиш жезвай мулкра лезги члалал тарсар гуьнин ери хъсанаруниз, школайрин расписанийра лезги члалаз чара ийизвай сятер артухаруниз датлана куьмек гун; лезги агъалияр битавдаказ яшамиш жезвай районар пешекар кадрияр - лезги члалан ва литературадин муаллимар гъазурун патал дуьзгъун шартлар яратмишун;
- чпин тарихдин ватандин сергъатрилай къеце яшамиш жезвай аялар ва яшар тамам хъанвайбур патал члалан курсар, кружокар, гъяд йикъан школаяр тешкилуни барадай гузвай теклифрин тереф хуьн;
- кириллицадаль бинеламиш хъанвай лезги литературадин члалан садвал хуьниз куьмек гун. Эпидемиологиядин жигъетдай арадал атанвай муракаб гьалар ва члехи серенжемар киле тухудай члавуз идахъ галаз алакълу яз арадал атун мумкин тир къурулувилер фикирда къуналди, Тешкиллувилин комитетди "Лезги диктант" 2020-йисан 10-октябрдиз онлайн клалубда аваз киле тухун къарардиз къачунва.

Гуьрметдивди, Тешкиллувилин комитетдин членар.

Коронавирус: эхиримжи рекъемар

РД-дин Роспотребнадзордин делилралди, 7-октябрдиз Дагъустанда коронавирус акатайбурун къадар 14018-дав агакънавай. Эхиримжи юкъуз коронавирус акатай 83 кас дуьздадал акъудна.

Гъа са вахтунда духтуррилай начагъ хъайи 12148 кас сагъар хъийиз алакънава. Санлай къачурла, республикада 576001 кас ахтармишнава. 3334 кас, амайбурукай чара авуна (изоляция), квалера ава. Дагъустанда коронавирусдик 663 кас къена.

Абас Исрафилован - 60 йис

Нариман ИБРАГЬИМОВ

ЛУГЪУДАЙВАЛ, инсандиз - дидеდიлайни Ватандилай, диде-бубадиз веледдилай ширин маса затлар авач. Ватандивайни диде-дивай яргъа хъанмазди, рикI дарихвилив, сефилвилив ацIуда. Рухвайриз Ватан хуьн патал чанарни гъайиф къведач. И гъаькиъат гзаф къадар дявейри субутнава.

Дамахдивди разивалдай кар ам я хьи, Лезги чили гъар са девирда Ватандихъ рикI кузвай, ам хуьдай игитар майдандиз акъудна. Абурун тIварар тарихда, ктабра гъатнава, халкъди рикIел хуьзва. Ихътин баркаллу рухвайрин жергеда 1979-1989-йисара, интернациональный буржи тамамариз, Афгъанистандин Халкъдин Республикадиз фейи ва зурба дирибашвал, къегъалвал къалурай аскерарни ава. Гъа гъисабдай яз - къейидалай къулухъ

гъахъсузвал эхиз хъанач адавай. Махачкъаладин музейдин директор СССР-дин оборонадин министерстводин кадрийрин къилин управленидин наградайрин отделдин начальник, генерал-майор В. Карагазован къилив фена, ам месэладин гъавурда туна. Адахъ галаз мад сеферда наградадин лист ахтармишна. КилигайтIа, листинин винидихъ галай чапла пипIел карандашдалди са гужагуж кIелиз жедайвал “КР.ЗН.” гъарфар кхъенва. Амма и къуд гъарф чIугунвай инсафсуз гъакимди я вичин къул чIугунвачир, я алава баянар ганвачир. Василий Карагазова жедалди вичин къил къуна ва ахпа, вич тахсиркар хъиз, лагъана: “Карандашдалди авунвай хъинар СССР-дин оборонадин министр Устинован гилинбур я...”

Эхъ, свасни тагъанвай, цIемуьжуйд йиса авай жегилар Афгъанистандиз дяведин цIуз ракъурдай указдал викIегъвилелди къулар

Жуьрэтлувилин чешне

Советрин Союздин Игитвилин тIвар гайи **Абас Исламович ИСРАФИЛОВНИ**. Амма лугъуз кланзава хьи, юлдашар къутармишун патал зурба къегъалвал къалурай, чанни къурбанд авур. Игитвилин тIвар гун патал къалурай аскердиз лайихлу тIвар гудай кьимиш атаначир. И акъалтIай гъахъсузвал анжах кIуьд йис ала-тайла туькIуьр хъийиз хъанай. Гзафбуруз и кар чизвач. Жув и месэладихъ галаз лап мукъувай таниш тирвилай заз къе адакай кIел-завайбуруни хабардар ийиз кланзава.

Махачкъалада республикадин Женгинин баркаллувилин музей ава. Адан виликан директор, пара дирибаш, викIегъ, зегъметчи дишегъли Валентина Макаровади Ватандин ЧIехи дяведа телеф хъайи ва квахъай дагъустанвияр жагъур хъувун патал уьлкведин гзаф архивра вахт пучна. Ада гел галачиз квахъай гзаф аскерар дуьзда ахкъудна. Афгъанистанда киле феи дяведа иштиракай дагъустанвикай алава малуматар жагъурун патал Валентина Макарова СССР-дин оборонадин министерстводин къилин архивдиз фена.

- За жуван вилик ихътин къаст эцигна, - лагъанай Валентина Васильевнади, - Афгъанистандин женгера иштиракай дагъустанвийрин листерин копияр чи музейда жен. Архивда за 1989-йисан февралдилай апрелдин сифте къилерал къведалди кIвалахна, саки агъурдав агакъна наградайрин листерай копияр акъудна. Исрафилов Абасан наградадин листинай копия за 21-мартдиз акъудна. Ам кIелайла, зун тажуб ва гъейран хъана. Абас Исрафилов Советрин Союздин Игитвилин тIвар гуниз къалурнавай. За мад ва мад сеферда гъар са цIар кIел хъийизва. Гвардиядин сержант Исрафилов Абасаз Советрин Союздин Игитвилин тIвар гун патал гъазурнавай документрал дивизиядин командирдин, армиядин ва Туркестандин военный округдин командирин къуларни алай. Ихътин документриз хас вири жуьредин къайдаяр хвенвай ва са синихни квачир. Бес вучиз викIегъ сержантдиз Игитвилин тIвар ганач?

Валентина Макарова, дугъриданни, намуслу, викIегъ, къайгъудар инсан тир. Ихътин

чIугуна, амма къегъалвилер къалурайбуруз, командирин тапшуругъар намуслувилелди тамамарайбуруз, Советрин аскерар къутармишун патал чанар къурбанд авурбуруз Игитвилин тIварар гузвай документрал къул чIугвадай къанажагъ, намус, жуьрэтлувал хъанач! Зун инанмиш я, уьлкведин киле ва чIехи къуллугърал гъа ихътин ксар хъайивилай СССР-ни чIлана, партияни кIвачерик аватна.

Валентина Макаровади вичин хивез еке жавабдарвал къачуна ва, Махачкъаладиз хтанмазди месэла гъализ куьмек гудай инсанар жагъурна. Абуру чпин карни авуна ва гъахъсузвилел эхирни эцигна. 1991-йисан вилик, декабрдин вацра печатдиз уьлкведин Президент М. Горбачеван къул алай указ акъатна. “Дуствилин афгъан халкъдиз куьмек гудайла, гъукуматдин тапшуругъ чешнелудаказ тамамарунай, къегъалвал ва игитвал къалурунай гвардиядин сержант Исрафилов Абас Исламовичаз Советрин Союздин Игит лагъай тIвар гун (къейидалай къулухъ)”.

Афгъанистандин демократвилин Республикада 1980-йисан майдилай 1981-йисан 17-октябрдалди интернациональный буржи тамамардайла, Дербент райондин Белиж поселокдай тир гвардиядин сержант Исрафилов Абас Исламовича вич викIегъ, къетIи, къегъал, дирибаш ва кардик къил кутаз жедай аскер-десантник яз къалурна. Саперрин взводдин командирдин везифаяр къилиз акъудуналди, ада женгинин гзаф гьерекатра ва операцияра иштиракна, колоннаяр физвай рекъер ахтармишна. Анжах 1981-йисан апрелдилай сентябрдалди адан взводди 139 мина, 51 фугас хкъудна, зиянсуз авуна, душмандин женгинин суьрсет, техника ва медицинаментар авай пуд склад тергна. Ибурукай гвардиядин сержант Исрафилова 76 минани 42 фугас хатасуз авуна.

1981-йисан 17-октябрдиз Лагман вилайетдин Алишанг хуьрун патав операция киле тухудайлани, Исрафилова тежер хътин викIегъвал, къетивал къалурна. Афгъанистандин халкъдиз куьмек гудайла, къалурай къегъалвилерай ва игитвилей СССР-дин гъавадинни десантдин къушунрин гвардиядин гъавадинни десантдин 103-дивизиядин, парашютринни десантдин 357-полкунин инженервиленини саперный взводдин командирдин заместитель, гвардиядин сержант Исрафилов Абас Исламовичаз Ватанди Ленинан, Яру Пайдах орденар, “Жуьрэтлувилай” медаль гана...

Президентдин указ акъатунихъ галаз алакълу яз чна 1991-йисан газетдин 1-нумрадиз “Игитвал” тIвар алаз Абас Исрафиловакай еке очерк акъудна.

Ингъе анлай инихъ 29 йис алатзава. Сагъ амайтIа, чна и йикъара Советрин Союздин Игитдин 60 йисан юбилей шад гъалара къейддай. Абас Исрафилов халкъдин рикIлера ама. Гъар йисуз Белижда (школа-гимназияда, игитдин памятникдин вилик), Дербентда, Мегъарамдхуьре, Къасумхуьрел, Къурагъа ва маса чкайра Абас Исрафилован уьмуьрдиз талукъ мярекатар, спортдин акъажунар киле тухузва. Игитдин тIварцIихъ Белижда школа-гимназия, куьче ва Кьиблепатан Дагъустандин шегъерра, районрин центрайра куьнеяр янава.

Бушлухрин шагъ

Хийир ЭМИРОВ

И ЙИКЪАРА Азербайжандинни Эрменистандин арада киле физвай дяведин бинени гъа вахтунда кутуна. Стхавилелди яшамиш жезвай къунши халкъар 1991-йисуз душманриз элкъуьрна. А дяведа чи хейлин ватанэгълиярни телеф хъана. Абурун арада авиаполкунин командир, Азербайжандин Игит лагъай тIварцIиз лайихлу хъайи подполковник,

29 йисавай **Сергей МУРТУЗАЛИЕВНИ** авай. Къе чаз ам гъайиф чIугунивди рикIел хкиз кланзава.

Бакуда дидедиз хъайи хцел Муртузалиди ваъ, дустари тIвар эцигнай - Сергей. Ам акъуллу, кIелиз ашкъи авай, гиле къур кар къилиз акъуд тавунмаз, секин тежедай гада яз чIехи жезвай. Школа куьтягъай Сергез летчикар гъазурда военный училищедик экечIиз кланзавай. Военкоматдин комиссияди “туьтер начагъбур летний училищейриз къабулзавайди туш” лагъайла, гада, дидебубадизни хабарна, Къасумхуьруьн больницадиз фена ва туьтер операция ийиз туна. Ахпа ам Борисоглебск шегъердиз фена, училищедик экечIиз. Самолетрал рикI алай гада къабулначир. А чIавуз гзаф жегилриз летчикар, космонавтар жез кланзавай Сергезхъни гъахътин мурад авайди ялдай. Амма са касдин чкадал 15-16 кас атанваз ам акатначир.

Гадади гъайиф чIугунач, ам Махачкъаладин спортдин аэроклубдик экечIна. ТIвар-ван авай летчик Гъасанов Муслиман гуьзчивилик кваз ада спортдин ЯК-52 маркадин самолет гъализ чирна. Идалай гуьгъуьниз Муртузалиева къве йисуз Ставрополдин авиациядин центрада кIелна. Ахпа рикIе халис летчик хуьнин къаст авай гададикай Ейскдин летный военный высший училищедин курсант хъана. Къуд йисуз ада ашкъидивди кIелна.

1988-йисуз лейтенант къуллугъ ийиз Закавказьедин военный округдиз рекъе туна. Зур йисуз ам Тифлиса авай частуна амукъна. Ахпа Куьрдемирдин авиаполкуниз ракъурна. Ина уьлкведин конструктори гъазурзавай цIийи самолетрин гъар са терефдин хъсан ва пис чкаяр ахтармишзавай. Сергез СУ-17, СУ-24 маркайрин самолетрин гъар са часть, вилер акъална ахъайна, кIватI хъийидайвал чирнавай.

1991-йисуз дуьньа тажубарай зурба вакъиа арадал атана. СССР чукIурна. Куьрдемирдин авиаполкуна авай вири самолетар Россиядин Федерацияди хутахна. Командирар, офицерарни хъфена. Капитан Сергей Муртузалиев амукъна. ЧIур хъанвай гъвечIи къве самолет, СУ-24 самолетдин са скелет ва гъаки маса тадаракар амай “аэродромдал”. Аламат, ам авиаполк чкадал хкунин четин месэладив эгечIна. Сифте нубатда ада “полкуна” амай сад-къве пешекардихъ галаз СУ-24 маркадин самолетдал чан хкиз башламишна. Гъикъван четин хъанатIани, реактивный самолетдин моторрив кIвалахиз туна ва ам гваз цавузни экъечIна.

И кар вири Куьрдемир патал зурба вакъиадиз элкъевенай. Самолетди, рагар ацадарзавай хътин ванер акъудиз, аэродромдин ва шегъердин винелай лув гайила, кIватI хъанвай къван инсанрай шадвилин гъараяр акъатнай: “Сагърай

лезги къегъал! Яшамишрай лезги къардаш!” Самолет чилел ахцукъайла, инсанри летчикдин къаншардиз чукурнай.

И гзаф метлеблу кардин шагъидар хъайи военный ведомстводин чIехибуру Сергей Муртузалиев авиаполкунин командирвиле тайинарна ва адаз подполковникдин чин гана. Жегил офицердин анжах 28 йис тир. Чи ватанэгълиди вичин вири алакълурикай, чирвилерикай, республикадин талукъ министерствойрин куьмекдикай менфят къачуна, летчикар жагъурна, полк лазим техникадалди, самолетралди таъминарна. Гъа са вахтунда полкуниз СУ-24 маркадин 11 самолет хкиз туна. Са куьруь вахтунда ада СУ-24 самолетар гъалдай 15 летчик гъазурна.

Ахпа дяве башламиш хъана. Кланзни такланз, лезги халкъдин хва Сергей Муртузалиев, авиаполкунин командир, вичи къуллугъзавай армиядин итижар хуьниз мажбур хъана.

Зун Сергей Муртузалиев рагъметдиз фейидалай гуьгъуьниз 52 югъ тамам хуьн къейдзавай мярекатдин иштиракчи хъана. Аниз Бакудай, Куьрдемирдай хейлин мугъманар атанвай. Сергезхъ галаз къуллугъ авур летчикрихъ галазни таниш хъанай. Сергез самолётдин штурман хъайи Борис Ковалевскийди рикIел хканай:

- Союз чкайла за Далляр тIвар алай частуна къуллугъзавай. Куьрдемирда авай викIегъ лезги летчикдикай чавни хабарар агакъзавай. Адан тIвар гъар сана къазвай. Вучиз лагъайтIа, адан гъалибвилерикай хабарар сиверай сивериз физвай. Са куьнихъайни кичIе тушир летчикдин килихъ акси терефда зурба пулар, пишкешар хиве къунвай ксарни авай. Амма гъар юкъуз са шумудра цавуз экъечIзавай устадди женгинин тапшуругъар дуьм-дуьз къилиз акъудзавай. Чи килел татай жуьредин дуьшуьшар хъанач. Пуд сеферда Сергез, цIай къуна, кузвай самолет чилел ахцукъарнай. Са сеферда чун къулухъ къатI галамачир самолет гваз хтанай. Женгера чи цIусад летчик телеф хъанвай. Гъаки хъайила, чун йикъа са шумуд сеферда цавуз хкаж хуьниз мажбур жезвай.

Аламатдин къегъалвилер къалурзавай летчикдиз Азербайжандин гъукуматди ва оборонадин министерстводи къве сеферда автомашинар, лап багъа савкъатар багъишна. Амма полкунин командирди са затIни къачуначир. “За пишкешрихъ къуллугъзавайди туш, за зи намусдин вилик жуван буржи тамамарзава”, - лагъанай ада.

1993-йисан августдиз авиаполк тешкил хъууна са йис жезвай. Сергей Муртузалиеваз 1-сентябрдиз и вакъиа шаддиз, гзаф къадарда мугъманар галаз къейд ийиз кланзавай. Ада герек вири гъазурвилерни акунвай. Куьрдемирдиз гъатта Афгъанистандайни летчикар атанвай. 31-август тир. Сергей къве сеферда цавуз хкаж хъана ва мугъманриз вичин самолетдин гуьнараар къалурна. Афгъанви летчик, полковник Сергез уstadвили гъейранарна. Ада вични галаз цавуз экъечIун тIалабна. Сергезвай “ваъ” лугъуз хъанач. Къведни ацукъна, самолет, ван къилеллаз цавуз хкаж хъана. ЦIипуд декъикада цаву лув гана, ацукъ хъийидайла, чилив агакъдалди хейлин чка амаз, самолет хъиткинна. Къведни телеф хъана...

Азербайжандин гъукуматди къегъал летчикдиз, - бушлухрин шагъдиз Азербайжандин Игитвилин тIвар гана. Амма гъайифдивди къейд ийиз кланзава, самолет хъиткъин квехъ галаз алакълу хъанатIа, садани къил акъуднач. Сергей Муртузалиев бажарагълу, кар алакъдай, викIегъ, дирибаш кас, офицер тир ва бязи ксаривай заз ван хъайивал, адаз генералвилин чин ва чIехи къуллугъ гун лазим тир. Адахъ галаз къуллугъ авур ксари къейд авурвал, бушлухрин шагъдиз я душманри, я хайнри кар къуна.

Къагъриман ИБРАГЪИМОВ

Белиж поселокдихъ вичиз кутугай итижлу тарих ава. Къиблепатан Дагъустандин члехи поселокрикай сад тир Белиждиз алай аямдин статус (поселок городского типа) 1965-йисуз ганва. 1899-йисуз арадал атай Белиждин 121 йис я. Белиждинни райондин центр тир Дербентдин арада 20 км. мензил ава. Поселокда яшамиш жезвай агъалийрин 92 процент лезгияр я. Амайбурук урусар, азербайжанар, табасаранар, агъулар, рутулар, чувудар акатзава.

Поселокда 14500 агъали яшамиш жезва. СССР чкидалди ина агъалияр кваллахдалди таъминарзавай консервирдай, чехиррин заводар, кве совхоз кардик квай. Гила и карханайрикай садни амач. Инсанри салар цаз башламишна. Идакайни хийир амачиз акурла, саки гъар хизандай сад-кве кас, чпин кыл хуьз, Россиядин регионриз фенва.

Белиж: накъ, къе ва пака

Белижда хуьруьн майишатдин колледж, гимназия, юкван образованидин вад идара, поликлиника ва участковый больница, спортдин кве школа, аялрин кве бахча, аялрин искусствойрин школа, аялрин яратмишунрин квал, культурадин квал кардик ква. Ватандин Члехи дяведа телеф хъайибур эбеди рикел хуьнин лиша яз, малум тушир Аскердиз хкажнавай памятник поселокдин юквал ала. Тежрибалу муаллими школайра келзавай 1700 аялдиз чирвилер ва тербия гузва. Ина Кеферпатан Кавказдин ракъун рекьерин станция кардик кваз 120 йис я. Белижда кылдин ксарин “Юждаг”, “БТВ”, “НТВ” - пуд телеканалди кваллахзава.

Чун и йикъара поселокдин кыл ГЪА-БИБУЛАЕВ Рамиз Гъабибулаевичахъ галаз гуьруьмиш хъана ва адавай поселокдин уьмуьрдикай, яшайишдикай, авай меслаайрикай ва гележегдин планрикай суьгбет авун тлалабна.

- Жуван суьгбет за авунвай квалахрилай гатунда. Къенин йикъалди “Самофинансированидин программдин” сергъятра аваз поселокдин консервирдай карханадила “Ахниг” микрорайондиз къван 1,5 километр-диз, рекьерин фондуни гисабдай “Цийи поселок” микрорайондин са километрдила виниз рекъе, Заводская куьчеда авай вад мертебадин квалерин вилик квай куьчеда ва гъаятда кър цанва. Аялриз, къугъвадай ва спортдал машгъл жедай тадаракар эцигна, спортдин майдан туькълуьнава. Поселокдин Загъир Арухован тварунихъ галай куьчедик 2 километр мензилда яд авахъна фидай канализациядин турбаяр кутунва. Амадагрин куьмекдалди шегъредила поселокдиз къезвай куьчеда къуд километр мензилда эквер тунва.

Са вахтара СССР-дин поселокра тухвай паркарин конкурсда сад лагъай чкадиз лайихлу хъайи поселокдин парк гъак гадарна, тамуз ва зирзбилдин гъамбарханадиз элкьенвай. Поселокдин агъалияр, школайрин члехи классра келзавай аялар чалишмиш хъана, анаг михи авун патал са шумуд суботник тухвана. Гъазурвал акурла, парк реконструкция авун патал “Къулай шартлар” программдик кутуна. И программдин сергъятра аваз кве гектар чилел алай парк цийи хъуьнуна. Гила ина чи агъалийриз чпин аяларни галаз ял ядай мумкинвал хъанва.

Эгер куьне поселокдин экономика, яшайиш, образование, культура вилик тухун патал федеральный, республикадин бюджетрай ахъайзавай пулар бес жезвани лагъана суал эцигайтла, жаваб сад я: бес жезвач. Чкадин бюджетдин мумкинвилер зайифбур хъуни, гъелбетда, чун кве твазва. Ихътин гъалдай экъечлунин мураддалди эхиримжи йисара чна чкадин бюджетдиз артухан пулар кведай рекьер жагъурзава.

Эвела Белижда консервирдай, чехиррин заводар, “СССР-дин 60 йис” твар алай совхоз, “Дагсоюз” база, ПМК, “Сельхозхимия” ва масабур авай. Вири агъалияр квалахдай чкаяр аваз, пакадин йикъак умуд кваз яшамиш жезвай. Гила лагъайтла, квалах жагъуриз лап четин хъанва. Хейлинбур Россиядин регионриз фенва. Бейкарбурун къадар саки 3800-дав агакънава. Квалахдай чкаяр жедайвал са вижевай кархана эцигдай амадаг къванни вилик экъечлзавач.

Лагъана канда, - давамарзава вичин ихтилат Рамиз Гъабибулаевича, - “Хлеж” микрорайондин жемат, авадамлишунин квалахар тухудайла, амадагвал ийиз вилегъ я. Абурун активвал аваз куьчяр авадамлишунин са шумуд суботник тухвана. Сурадин жугъунар ремонтна, къуйдал кър эцигна,

къуйдал ва кър алай чкадал экверин линия тухвана, кьейиди кучукдайла герек къезвай апатар авай махсус квал ремонтна, экъечлнавай цацар, кул-кус атлана, зирзбил кватлана, фура авай чкайриз накъвар хъивегъна, сурарин кьерехра авай тарариз яд гудай хвал михъна. Иниз КамАЗ-дин са рейс кърм ва са рейс чиргъ, бетондин 100 плитка гъана ичирнава. Муькуь суботникдиз жематди дигидай яд гузвай къанав михъна, 68 агъур манатдай 500 мм-дин 18 турба къачуна, абур атлана, лазим чкайрик кутуна, Первомайский куьчеда авай къанав экскаватордалди михъна, аниз бетондин латар вегънава. Советский куьчеда авай газдин линиядин турбайриз ширяна, “консервирдай заводдилай” микрорайондин школадал къван авай ЛЭП-дин столбайрал ийфен эквер эцигнава.

Члехи хъанвай микрорайондиз трансформатордин кърват бес тежез, эквер муьквал-муьквал хкудзавай. И месэла гълун патал

халкъдин куьмекдалди кватлнавай пулунихъ 400 квт-дин трансформатор къачуна. Чи тлалабуналди райсетдин работникри монтаждин квалахар тамамарна, ам кардик кутуна.

Къенин юкъуз поселокда кардик квай школайра келзавай аялриз муаллими алай аямдин истемишунри кьадайвал, тарсара инновациядин методар ишлемишиз, чирвилер гузва. Образованидин программайрилай гъейри, тарсара, классдин сытера, классдилай кьеце тухузвай кружокрин квалахда аялрин чирвилер гъар са патахъай деринарзава, гъвечи классрилай башламишна, аялриз ватан клан хъунин, милли адетрал амал авунин, халкъдин тарих ва дидед члал чирунин тербия гуниз килин фикир гузва. Гъар йисуз 9 -11-классра келунра къазанмишнавай члехи агалкъунрай ва чешнелу кылихдай са жерге ученикриз ва спортда чемпионвиле тварариз лайихлу хъанвай жаван спортсменриз поселокдин администрациядин патай грамотаяр ва кыметлу пишкешар гузва.

Гъелбетда, жаванарни рикелай ракъурзавач, - давамарзава поселокдин кыли. - Жегъилар терроризмдинни экстремизмдин идеологиядикай хуьн, наркотикрикай авай зияндиз талукъ яз абурун арада гъавурда твадай квалах тухун, абуруз культурадин ва диндин рекъай дуьз тербия гун - им чи буржи я. Чна гъар йисуз “Спорт терроризмдиз, экстремизмдиз, наркотикриз акси я” лишианди кваз поселокдин школайра келзавай жаванрин арада велоспортдай ачух турнир, апрелдин вацра поселокдин килин кубок патал мини-футболдай къугъунар, поселокдин кыл яз квалахай рагъметлу Юсуф Азизов рикел хкуниз талукъарна, волейболдай турнир ва маса мярекатар тухузва. Вири мярекатрик жува къуьн куьтзава ва зи гуьзчивилик кваз килени физва.

Алай вахтунда зирзбилдин месэла цай алайди хъанва. 2008-йисалай 2018-йисалди

поселокда коммунальный амуькяяр (зирзбил) кватлунин рекъай техникани, тежрибани, квалахдин кьайдада гъатнавай кърулушн авай. 2019-йисуз Россиядин Федерацияди акъуднавай къанунрин истемишунар уьмуьрдиз кечирмишунин сергъятра аваз зирзбил кватлунин, улакъра аваз тухунин, гълунин, сортариз чара авунин, терг авунин квалахар кылиз акъудун патал региондин оператор “Экологи-Ка” ООО тайинарна. Ингъе кве йисуз и компаниядивай саклани квалах гуьнгъуна тваз жезвач. Вири нарази я. Халкъди арзаяр хъизва, гуя батлун чун я. Мадни региондин оператор аватлани, санитарный нормаяр хуьнин мураддалди, поселокдин администрация зирзбилдикай куьчяр михъуниз мажбур жезва.

Белижвийри чпин рухваря тир Советрин Союздин Игит Абас Исрафиловал, милли сиясатдин, динрин крарин ва кьецепатан алакъайрин рекъай Дагъустандин министр хъайи рагъметлу Загъир Аруховал, “Жуьртлувиляй” ордендин сагъибар милициядин лейтенантар Наврузбег Абдулагъаевал ва Агъмед Эседуллаевал, (абурун тварар куьчейриз ва гимназиядиз ганва), РФ-дин МВД-дин Академияда кафедрадин заведующий яз квалахзавай юридический илимрин доктор, экономикадин илимрай профессор Къазиагъмедов Гъасан Мамедовичал, РФ-дин лайихлу военный летчик, генерал-майор Тагъир Гъажиевал, дуьньяда машгъл алим, рагъметлу Рамзанов Закидин Мегъамедовичал, “РД-дин лайихлу муаллим”, “РД-дин образованидин отличник”, “РФ-дин умуи образованидин отличник”, тварар ганвай цудралди муаллимрал, РД-дин лайихлу духтуррал ва хейлин масабурал дамахзава.

Поселокдин администрациядин гележегдин планра аялрин бахча, жегъилар ва яшлурбур патал спортдин комплекс эцигун, аялр гимназиядиз физвай Абас Исрафилован тварунихъ галай куьчеда кър цун ава.

Белиж поселок вири вахтара, садалайни аслу тушиз, агъалийрин кърватдалди вилик фейи чка я. Белижвийр квал-югъ кутадай, галатар тециз зегъмет цугвадай, аялриз бубайрин адетралди тербия гуз, ватан-пересар члехи ийидай зурба рикер авай инсанар я. Чна поселокдин баркаллу тарихдал, зегъметкеш, ислгъ инсанрал, хъсан адетрал ва алай аямдин агалкъунрал дамахзава. Белиж вилик тухуз, бюджет арадал гъиз пай куьтзавай карханайриз ва гъар са кылдин карчидиз за чухсагъл лугъузва. Абурун арада “Отег”, “Белпиво”, “Ширван” ООО-яр, “Ипон”, “Карамелька”, “Стройбаза “Лидер”, “Альянс” карханайрин карчиря ва масабур ава. Чна гъар юкъуз, администрациядин ва поселокдин депутатрин, поселокдин активдин ва чна ийизвай квалахрихъ майилвалзавай вилидан куьмек галаз, Белиждин тарих кхъизва, саналди Белиж виликди тухуз алахъзава. Сад-садан гъавурда гъатиз, сада-садаз куьмек ийиз хъайитла, чалай чи багъри чкаяр генани авадамлишиз алакъда.

- Къуй квехъ и рекъе агалкъунар хъурай!

Хазран КЪАСУМОВ

Къасумхуьруьн 3-нумрадин аялрин бахча 1941-йисуз эцигай куьгъне дараматда кардик кватлани, квалах тешкилуни хъсан кьайда ва михивал хъунин жигъетдай анаг школада келдай вахтунилай вилик квай яшдин аялрин хъсан идарайрин жергеда ава. И йикъара аялрин бахчадиз фена, ана квалах тешкилнавай гъалдихъ галаз таниш хъайила, чунни и кардик инанмиш хъана.

Идарадин пешекарри ва бицлехрин дидебубайри ана хъсанвилехъ хъанвай дегишвилер сифте нубатда бахчадин заведующий АМИНОВА Раиса Надировнадин тварцлехъ, адан чалишмишвилерихъ галаз алакълалу ийизва.

Р. Аминовади 2007-йисуз Дагъустандин госуниверситетдин филологиядин факультет акъалтларна, Махачкъалада аялрин бахчада тербиячивиле, Избербаш шегъерда йисан кыляй-кылиз кардик квай лагерда урус члалан муаллимиле, Сулейман-Стальский райондин администрациядин сайтдин корреспондентвиле квалахна.

2017-йисан 1-апрелдила Раиса Надиров-

Бицлехрин къайгъударар

на, чна винидихъ лагъайвал. Къасумхуьруьн 3-нумрадин аялрин бахчадин заведующий я.

- Чи аялрин бахчада 7 тербиячиди, 4 педагогди, вири санлай 27 касди квалахзава, - лугъузва Раиса Аминовади. - Виридахъ чпин

рекьерай кылин ва пешекарвиле махсус юкван образование ава. Аялрал пешекаррин рикл гзаф ала, абур чпин везифайрив жавабдарвал гъисс авуналди эгечлзава.

Малум хъайивал, бахчадин пешекарри

бицлехрихъ галаз школадилай виликан чирвилер гунин, абурун зигин хци авунин ва маса рекьерай гъар жуьредин мярекатар тухузва.

Раиса Аминовади лагъайвал, бахчада 96 аялдиз тербия, сифтегъан чирвилер гузва. Амма коронавирсудин тлугъвалдихъ галаз алакълалу яз эцигнавай сергъятвилериз килигна, алай вахтунда бахчада 35 аял ава. Абурун сагъламвал медсестради гъар юкъуз ахтармишзава.

- Алай вахтунда чна кылин фикир аялриз чими тлуьнар гуниз, хуьрекар менфятлур хуьниз гузва, - давамарзава ихтилат Раиса Надировнади. - Чна 10 йикъан меню гъазурзава. И жигъетдай чна аялрин яшар, гъазурзавай хуьрекар, бицлехриз гузвай михейрин, емишрин менфятлувал фикирда къазва. Пищелок герек вири шейэралди таъмин я. Санитариядин истемишунрални чна квелай амал ийизва.

Чун аялри чими тлуьнар незвай, абур ксузвай, аялрихъ галаз тербиячийри ва маса пешекарри гъар жуьредин мярекатар, къугъунар тухузвай квалеризни фена. Анра хъсан къайда, михивал, экуьвал ава. Бицлехрин гуьгъуьларни чаз шад яз акун. Вири и крари Раиса Аминова кыле аваз аялрин бахчадин пешекарри бицлехрин гъаьиндай кьетлен къайгъударвал ийизвайди къалурзава.

Милли журналистика: квахь тийир гелер

Мердали ЖАЛИЛОВ

Чна чи газетдин асул рекьерикай, адан кылин куватрикай, регберрикай, мумкинвилерикай, бязи даяхрикайни дамахрикай, жезмай кыван гыакыкыат вилив хвена, суьгбетна. Амма, тар дувурли хуьзва лугудайвал, газетни адан журналистри хуьзвайдал шак алач. Лезги милли журналистикадик, газетдин редакцияда кваллахиз, адалай кьерехда авазни, чпин кьетлен пай кутур, са гыхытн ятла хьсан ирс, гелер таз алакый хейлин ксар хьана.

Бязибурукай чун идалай вилик раханва. Амма чи милли журналистика (лезги чалал кхьенвай публицистика) вилик тухвай, чепалай чешне кьачур, гилани ирс цийи несилри давамарзавай писателар, шаирар, газетдин кьуллугьчир - чпкай гегеншдиз рахуниз лайихлубур мадни ава. Абурукай кхын тавуртла, чи фикирдалди, газетдин 100 йисан тарихдикай, чи милли журналистика арадал атуникай, виликди финикай ийизвай суьгбет тамамди жедачир.

Чна чпкай суьгбет авур Дагьустандин халкьдин шаир Шагь-Эмир Мурадов, машгьур шаир, Стал Сулейманан тварунихъ галай Госпремиядин лауреат Алирза Саидов хьтин ксарихъ галаз санал газетдин редакцияда Дагьустандин халкьдин шаирдин члехи гьурметдин тварциз лайихлу хьайи Байрам Салимова, “РД-дин культурадин лайихлу работник” лагьай твар кьачур писателар тир Абдулбари Магьмудова, Буба Гьажикьулиева, Якьуб Яралиева, Шихзада Юсуфова, яшлу журналистар Абдулмуталиб Баламирзоева, Сейфудин Абдулмуталибова, Шагьдин Рамазанова, Жумали Генжалиева, Айдин Гьажиева, Шагьабудин Шихбабаева, Гуьлбала Ханова, Юсуф Айвазова, Асвар Тагьирова, Рамазан Керимова, Мурадали Мурадалиева, Аламудин Шихрагьимова, Кьурбан Кьадирова, Манучар Яралиева, масабуру кваллахна. Жуьреба-жуьре йисара абуру газетдин махсус мухбиррин, отделрин редакторрин (а вахтара - заведующийрин), газетдин жавабдар секретардин кьуллугьарни бегьмарна.

Байрам САЛИМОВА (1929-2014-йисар) вичи риклел хкайвал,

Байрам Салимов

“Лезги газетдин” (а члавуз “Социализмдин пайдах”) редакциядиз ам газетдин редактор Кьази Кьазиева желбна, ина адакай культурадин отделдин заведующий, бязи вахтара

жавабдар секретарни, таржумачини хьана.

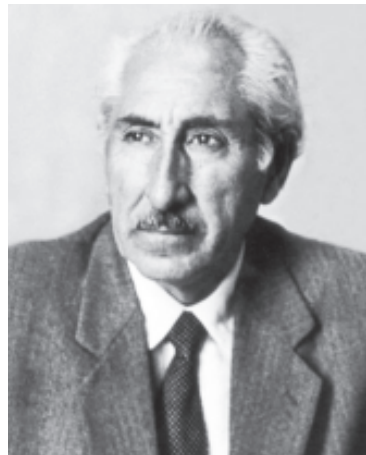
Газетдин редакциядай ам Дагьустандин писателрин Союздиз, авторвилин ихтирар хуьдай фондунин заведующийвилин кьуллугьдал фена. Амма гына хьанатлани, газетдихъ галаз ада уьмуьрдин эхиримжи йикьаралди алакьа атанач. Газетда анжах са гьадан авторвилин рубрика “Ифей машина” кардик акатуни (уьмуьрдин бязи рехнейрал хуьрезвай куьруь жанрайрин шиирар кхьинин) шаирди газетдиз, чи публицистикадиз вири уьмуьрда вафалувал хвейиди субутзава.

Адан яратмишунрин, гьам шаирвилин ва гьамни публициствилин куклуш яз, чи фикирдалди, газетда тамамвилелди сифте яз чап авур, ада шаир Забит Ризвановахъ галаз санал кватл хуьвур чи халкьдин игитвилин эпос “Шарвили” гьисабиз жеда. И карди неинки эпосдин паяр (манияр, махар, мифар) санал кватл хуьвур шаирриз, гьакл газетдиз вичизни халкьдин патай еке гьурмет ва авторитет гьайидал шак алач.

Кье эпос хайи лезги чалал халкьди теснифнавай гьакьван гуьзел ва кьудратлу эсер тирди дуьньядиз чир хьанва. И кардик а эсер урус чалаз таржума авур маса шаир, публицист, хьсан редакторни тир Ризван Забитович Ризванован лайихлу пай ква.

Аферин чпиз виридаз!..

Газетда вичин гел таз алакый маса авторрикай сад твар-ван авай гьикаятчи, публицист, хейлин повестринни новеллайрин, очеркнинни фельетонрин сагьиб, лезги чалал заргар хьайи **Абдулбари МАГЬМУДОВ (1930-2014)** я. “Лезги газетдин”

Абдулбари Магьмудов

(а члавуз - “Коммунист”) редакциядиз ам 1961-йисуз атана. Иниз кьведалди ада Хив райондин “Хиврин колхозчи”, ахпа Сулейман-Стальский райондин “Коммунизмдин гатфар” газетра редакторвиле, отделрин заведующийвиле кваллахна.

1958-йисалай ам СССР-дин (гила РФ-дин) журналистрин Союздин член тир. Яни республикадин газетдиз ам пешекар журналист яз атана.

Хейлин йисара ина партийный ва маса отделра кваллахна. Хизандин бязи месэлаяр себеб яз, ам меркездай вичин хуьруьнвиар куьч хьанвай Цийи Макьарал хьфена, ана парткомдин секретарвиле, профкомвиле кваллахна. Мухбирвилин рекьивай ам садрани кьекьечнач.

Гьа са вахтунда ада вичин писателвилин кваллахна давамарна. Адан

кьелемдикай лезги кьелзавайбуру хушвилелди кьабулнавай, чпин метлеб инлай кьулхьни агьуз ават тийдай “Цуькверин клунчи”, “Чун стхаяр я”, “Тараз якь язава”, “Залзала”, “Цийи Макьар ва макьавияр”, маса ктабар хкатна. Публицистикадин жигьетдай эхиримжи кьве ктаб (“Залзала” ва “Макьавияр...”) автордин яратмишунра кьетлен куклуш хьиз я.

А.Магьмудован ирсиникай чи хейлин жегьил писателри, публицистри чпиз тарс хкудна. Ш.Шабатов, Х.Кьасумов, Р.Эмиргьамзаев, Н.Ибрагьимов, масабур гьа жергедай я.

Лезги милли журналистикадин амадагрикай, халисан дестекрикай сад писатель, общественно-политический деятель **Буба ГЬАЖИКЬУЛИЕВ (1932-1987)** я.

Буба Гьажикьулиев

Ада гагь Дагьустандин радиокомитетда, гагь “Лезги газетдин” (а вахтара - “Коммунист”) редакцияда, Дагьустандин писателрин Союзда кваллахиз, лезги милли журналистикадиз хейлин цийивилер гьана. Лап хьсан очерк, зарисовка, фельетон, анализдин веревирдер, рекьерин кьейдер, мезелияр, айгьмар ва масабур милли газетдин чинрал гьуналди, ада чи публицистикада вичелай вилик Алибег Фатахова, Исмаил Вагьабова, Назир Агьмедова, Кьази Кьазиева кутур рехъ мадни гьаркьуь ва девлетлу авуна.

“Самурдин авазар” твар алаз, документрин бинедаллаз ада кхей повесть тлебиат хуьнин, экологиядин, чилин девлетрив кьадирлувилелди эгечлуни месэлайрай кхьенвай лап хьсан эсер я. Ам гьасятда Дагьустандин маса чаларизни таржума авунай.

Писателдин ирс алай вахтунда чи газетда кваллахзавай хейлин журналистри - Н.Ибрагьимова, Ж.Саидовади, Р.Рамалдановади, масабур давамарзава.

Буба Гьажикьулиевахъ галаз гьа са жергеда аваз, гьа са йисара чи газетдин редакцияда писатель-гьикаятчи **Якьуб ЯРАЛИЕВА (1930-1991)** зегьмет члугуна.

Газетдиз ам Кьази Кьазиеван девирда литсотрудник, таржумачи яз атана, ина ам члехи повестар, драмадин эсерар кхьинин деражайрив агакьна.

Автордин “Нуькрен булах”, “Са фурун ваклар”, “Нурар ва хьенар” ктабар, А.Ражабовахъ галаз санал кхьенвай “Хендедадин мехьер” драма, маса эсерар ирс яз чи кьелдайбурув гума.

Якьуб Яралиев

Вичин уьмуьрдани, кхьинрани ам гзаф сабурулу инсан тир, гьар са шейинив (макьаладив, репортаждив, фельетондив, новеллайрив) члехи мукьфудивди эгечлiday, яргьалди зегьмет члугвадай...

Лезги милли газетда вичин хатл, гел таз алакый маса авторрикай сад писатель, публицист, таржумачи, пародист **Шихзада ЮСУФОВ (1937-2013 йисар)** яз чиди.

Шихзада Юсуфов

Ш.Юсуфова хейлин йисара урус чалал акьатзавай “Комсомолец Дагестана”, “Дагьустандин правда”, маса газетра кваллахна. Яни “Лезги газетдин” (а члавуз - “Коммунист”) редакциядиз ам пешекар журналист, публицист яз атана. Ам хьсан литератор - критикин тир. Гьавилияй газетдани асул гьисабдай культурадин отделда кваллахна, литературадинни культурадин месэлайрай пара кхьена. Чи эдебиятда ада сифте яз пародиядин жанрдал чан гьана, “Муштулух” твар алаз ктабни чапдай акьудна (1994-йис).

Амма публицист яз ам “Ватандин хва”, “Зи баркаллу ватангьлийар”, “Лезгинцев – инкьилабдин хва” ктабри машгьурна. Абуру пудни лап хьсан очеркрикай ибарат я.

Ш.Юсуфован публициствилин агалкьунар лезги халкьдиз ада баркаллу хва, машгьур инкьилабчи Мегьамед Лезгинцев (Гьуьсейнов) ва адан хизанар вужар тиртла чир хуьвунихъ, саки квахьнавай тварар дуьзда ахкьудунихъ галаз алакьалу ийизва.

Ада гьа тегьерда лезги руш, кьисметди Кьазахстандиз акьудай, амма гьунарлу зегьметди Социализмдин Зегьметдин Игитдин тварциз лайихлу авур Имамат Ибрагьимовани вуж ятла, гьинай ятла чир хуьвуна, адакай вижевай ктаб кхьена...

Таржумачи яз, Ш.Юсуфова Георгий Лезгинцеван “Дагьларай тир инсан” (буба М.Гьуьсейновакай) роман лезги чалаз элкьуьрна. Литературадин ирсина кьекьуьналди, чи кьенин кьелзавайбурув вич гьакьван кьит яз хьайи Алкьвадар Гьасанан “Ассари Дагьустан” (вичин вахтунда Али Гьасанова урус чалаз таржума авур) ктаб мад сеферда урус чалал ахкаьарна. Писателдин, журналистдин зегьметар адаз “Дагьустан Республикадин культурадин лайихлу работник” лагьай гьурметдин твар гьуналди кьейдна...

Ш.Юсуфован ирс кьенин аямдин журналистри, публицистри - К.Казимова, Н.Ибрагьимова, М.Жалилова, Д.Шерифалиева, масабур давамарзава.

(КьатIама)

Мубаракрай!

Тамила САЛМАНОВА,
Бут-Кьазмайрин юкьван
школадин муаллим

Алай йисан августдин вацра багьри “Лезги газетдин” виш йисан юбилей кьейд авун, вири дустари хьиз, зани вилив хуьзвай. Гьайиф хьи, бязи себебар аваз, а югь вичин вахтунда кьейд ийиз хьанач. Умуд кутазва гьа мумкинвални чаз жеда.

Гьелбетда, виш йис им са куьлүь вахт туш, ам камаллувилин яшдин девир я. И девирда газетди вичин кьелчир, са шумуд несил, вахт-вахтунда уьлкведа, чи республикада, чи лезги района авай агалкьуникай, яшайишдин, сиясатдин, общественный уьмуьрдин цийивилерикай хабардар авуна. Ам ихтилатчи, суьгбетчи хьана.

Иллаки эхиримжи йисара газетди чи алаатай девиррин тарихдикай, чи баркаллу ватангьлийрикай малуматар, чи эдебиятдикай, медениятдикай чирвилер гузва. Ватандиз, халкьдиз кьуллугьзава. Идан патахьай газет кхьизвайбурун кьадарди шагьидвалзава. И жигьетдай ам республикада вилик жергеяра авайдини чаз малум я. И карди чак - адан кьелчирик - дамахдин гьиссер кутазва.

Хуьруьн агьали яз, заз аквазва хьи, яш хьанвай инсанри гьикл газет вилив хуьзватла, гьикл кьелзаватла. Жегьилри лагьайтла, адан электронный вариантдикай менфят кьачузва, соцсетра авай материалар кьелзава.

Зини газетдин алакьайрикай лагьайтла, заз жуьв чир хьайидалай кьулхуь чи кваллиз газет хтана. Гьатта сифте гьарфарни за газетдай чирна. Бубадин квалле авай газет кхьинин, ам кьелунин адет гьуьлуьн кваллиз атайлани давамарна. Газет кваллиз хтунни за сифте литературдин чин кьелда, ахпа - амай материалар.

Литературадин материалар за гьамиша итиж аваз кьелзава. Вахтар-йисар кьез алатна, жуван фикирарни газетдал ихтибар авун кьетла. Гьа ик! 2019-йисан сентябрдин вацра зи сад лагьай макьала “Дагьлар рикле ам аз” газетда чап хьана. Адалай гуьгьуьниз газетдиз мукьвал-мукьвал зи шиирар, макьалаяр акьудзава. И кардай за газетчийриз пара кьадар сагьрай лугьузва.

Адет яз, юбилеяр мубарак ийида. Зани багьри газетдин 100 йис тамам хуьн сифтени-сифте зи дахдиз (гьам я заз газетдин тлям чирайди, ам кланарайди), ахпа газетдин коллективдиз ва газет кьелзавай вирибуруз мубаракзава. Яшамишрай “Лезги газет”!..

Хасбулат Аскар-Сарыджадин - 120 йис

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

Къадим Ахцегъар бажарагълу сихилралдини баркаллу ксаралди машгъурни я, тафаватлуни. Машгъур Саруйрин сихилдикай Хасбулат АСКАР-САРЫДЖАДИН къамат иллаки, къакъан дагъ хъиз, хкатна аквазва. И йикъара ам дидедиз хъана 120 йис жезва (1900-1982)

Рагъэкъечдай патан классический скульптурный искусстводин бине кутур (СССР-да мусурманрикай пешекар сифте скульптор, ам Дагъустанда 30 йисуз пешекар тек са скульптор яз амукъна) Хасбулат СССР-дин художникрин Союздин член, “Дагъустандин халкъдин художник”, “Дагъустандин искусствойрин лайихлу деятель”, “Къазахстандин искусствойрин лайихлу деятель” - гъуьндур тварариз, “Знак Почёта” кве ордендиз ва гъукматдин дережадин маса шабагъриз лайихлу хъана. Ихътин чехи гъурметдин себеб къа-лурун яз, скульптордин гъилин 60-далай ар-тух монументальный яратмишунрикай иллаки тафаватлубурун тварар къан: Махачкъалада Махач Дахадаеваз, Стал Сулейманаз, Гамзат Цадасадиз, Рыбинскда Владимир Лениаз, Ахцегъа Валентин Эмироваз къван-цайкай атлана хкажнавай зурба памятникар.

Аскар Сарыджадикай рахадайла, инал 1974-йисуз ам Ахцегъа Советрин Союздин Игит лётчик Валентин Эмирован памятник-дал алахънавай вахт фикирдиз хквезва зи. Чун, 8-класдин аялар, устадди квалахзавай тегъердиз гъейранвилелди килигиз акурла, ада “куьн пионеррин яратмишунин квалин кружокрик квани?” лугъуз, чаз искусстводи-

раторилин везифаярни тамамарзавай. Ихътин бубадин ва савадлу мегърибан Марьям диде-дин дуьз тербиядик акатай вад хчикай (Юсуф, Асеф, Бейбулат, Хасбулат, Асланбег) ва пуд рушакай (Сефият, Саяд, Белла) искусстводин зурба устадар, бубайрин баркаллу крар дава-марзавай халис ватанпересар хъана.

Хасбулат Сарыджадикай чун къилди ра-хада. Исятда Аскароврин хизандин муькуь ве-килриз килигин. Искусстводал рикливай маш-гъул тирвилай (абуру сада манияр лугъудай, сада къуьлердай, сада члагъан, далдам, саз ядай...) ахцегъвийри абурун квализ гъурмет-дивди “культурадин макан” лугъудай. Бязи вахтара, къуншиярни кваті хъана, абуруз гъат-

зиторрин Союздин бине кутур Готфрид Гъасанова (адаз Дагъустандин пешекарвили-музыкадин буба лугъузва) гъевесламишна. 1918-йисуз Хасбулата гъатта “Каспийдин лепеяр” валъс теснифзава ва пуд йисалай Музтдин Жемалан (гележегда адакай Дагъустандин художникрин Союздин бине кутур зурба художник хъана) художественный экспедиция-дик кваз Дагъустандин хуьрера къекъевез, му-зыкадин фольклордин эсерар кватізава ва ах-тармишзава. И вахтунда абуру куьгъне хуьре-ринни квалерин, зегъметкеш дагъвийрин, акур къван итижлу шейэрин шикиларни члугъазва. Куьрелди, милли культура ахтармишунин ва дагъвийр музыкадиз, искусстводиз шерик аву-нин, уяхарунин мураддалди абуру халкъдин 100-дав агакъна манияр кватіна ва гъакъван-далайни пара маналу гъар жуьре шикилар члугуна.

Хасбулат Аскар-Сарыджадин чирвиле-ринни итижрин сергъятар акъван гегенш тир хъи, гъа 1921-йисуз ам Москвадин консерва-ториядик экечіна. Ада машгъур композитор Иполитов-Иванован гъилик келна, азад вах-тунда экспедицияда кватілай маниярни гъа-ваяр къайдадик кухтуна. 1922-йисан гатуз Да-гъустандиз ял ягъиз хтай Хасбулатаз Дагъус-тандин гъукмдаррин теклифдалди вичин дуст Жемалахъ галаз Баку, Тифлис шегъер-риз яратмишунин командировкадиз фидай мумкинвал хъана. Анра чкадин меденият ах-тармишдайла, Бакуда машгъур композитор Узеир Гъажибеговахъни художник Азимзаде Азимовахъ галаз гъуьруьшмиш жезва, Тиф-лисда Евгений Лансереди вичин виликан ученикар гуржийрин машгъур скульптор Яков Николадзедахъ галаз танишарзава. Гъа икІ, и командировка Хасбулат Аскар-Сарыджа патал уьмуьрдин къадар-къисмет гъялзавай-ди хъана. “Бажарагълу скульптор Яков Ни-колаздедахъ галаз таниш хъуни зи къисмет дегишна, закай скульптор хъана”, - гъуьгъу-най кхъена ада вичикай ихтилатда.

Бажарагълувилини,

кай насигъатдин суьгъбетардай. Гъелбетда, а макъамда чун гъихътин зурба касдихъ га-лаз суьгъбетзава тла гъавурда авачир. Гъа вахтунда скульпторди а паркуни килихъ (парк вич куьгъне сураа ава) къилди кучук-навай вичин буба Нуьгъбеган ва члехи буба Алискеран сурарни гъунгъуниз хканай.

Аллагъдин патай Саруйрин сихилдиз, якъин, къетлен бажарагъ-пай ганва. 126 йисан яшариз акъатай члехи буба Алискер Аскаров 1839, 1848-йисара урусин аскерихъ галаз Ахцегърин, Ахульгодин къелеяр хуьнин жен-герин ва 1877-78 йисара гъукматдин аксина къарагъай халкъдин бунтарин иштиракчи яз, гъурбатдиз суьргъунна. Къуд йисалай хайи ватандиз хтана. Члехи хизандин къил, камал-лу агъсакъал 126 йисан яшарив (1812-1938) агакъдалди къил къилеллаз яшамаш хъана. Буба Нуьгъбег Аскаровни (1870-1958) вири-бур хътин адетдин инсан тушир. Ахцегърин медресада, светский мектебда, ахпа Ставро-полдин гимназияда ва Бакудин реальный учи-лищеда чирвилер къачур ада вичин алакьу-нар гъар жуьре рекъера - Ширвандин полкуна дяведин къуллугъчи, Бакуда Нобелан нефтла-дин мяденрин устлар ва гъа са вахтунда Ба-куда инкъилабчийрин куьмекчи яз агалкъун-ралди ахтармишна. Гуьгъуьнлай, хизандин месэляар себеб яз ва “Фарук”-дин инкъилаб-чийрин чинеба тапшуругъар гъаз, Ахцегъиз хтана, почтадинни телеграфдин къуллугъчи-виле квалахзава. Амма “жематдин арада ин-къилабдин табигъат тухузва, къадагъа лите-ратура чуклурзава” лагъана, тахсирар кутуна, пачагъдин гъукмдарри ам хизанни галаз дуьз 10 йисуз Армавир шегъердиз суьргъуннай.

Гъыляй гъар са кар къведай Нуьгъбег Ас-каров лезгийрин сад лагъай художник хъизни малум я. Абдулвагъид Вагъабован (Н.Аска-ровакай заз суьгъбетни Ватандин члехи дяве-дин ветеран, РСФСР-дин лайихлу духтур, СССР-дин Верховный Советдин депутат рагъ-метлу Абдулвагъид духтурди авуна) квалин цлак дуст Нуьгъбега пишкешай, вичи ягълуд-дин рангаралди члугунвай Шалбуз дагъдин итижлу шикил - пейзаж къвай. Урус, туьрк, араб члалар чидай Нуьгъбег милли музалатралди устадвилелди къугъвадай ва Идрис Шамха-лован тлалабуналди халкъдин театрдин деко-

та сегъне-тамаша къалурдай. Гележегда Юсу-фа Главмилициядин штабдин начальниквиле, ДАССР-дин Госпландин къилин пешекарвиле, Хасавюрт окрисполкомдин секретарвиле, Ахцегъ райсуддин силсчивиле квалахна. 1934-йисуз рагъметдиз фена. Асеф Нуьгъбего-вичикай СССР-дин илимрин академиядин Да-гъустандин филиалдин тежрибяр къиле туху-дай базадин директор хъана. Бейбулат Да-гъустанда сад лагъай кинорежиссёр, киноопе-ратор тир, ада Азербайжандин киностудияда ва Мосфильмда, Дагъустандин Госполитуп-равленидин комендантвиле квалахна. Аслан-бега, Москвада Союзкинохроникадин опера-тор яз, саки вири Советрин Союз квалачалай авуна. Москвада театрдин курсар акъалтларай Сефиятакай Вахтангован тварунихъ галай те-атрда артистка жезва. “Мосфильмда” квала-хиз, дагъустанви сад лагъай пешекар киноак-триса тир ам “Адетрин къармахра”, “Иван Гроз-ный”, “Чадура”, “Заур абрек”, “Лукран лувар” кинофильмайра еке устадвилелди къилин рол-ра къугъвана. Саяд (Сарет) лагъайтла, Ахцегъ-рин халкъдин театрда квалахдай дагъви сиф-те дишегъли тир (“Аршин мал-алан” тамаша-да Гуьлчарыдин родда къугъвана). Вичин вах-тунда Москвада Ломоносован тварунихъ га-лай госуниверситет куьтягъна, “Пионерская правда” газетдин махсус корреспондентвиле квалахай Белла Нуьгъбеговна лезгийрин ара-да пешекар сад лагъай журналистка я. Аска-роврин тухумдин ирс-рехъ абурун цийи не-силдини лайихлувилелди давамарзава.

ИкІ, Армавирда Нуьгъбега вичин хва Хасбу-лат, музыкадиз адан майилвилер акуна, музы-кадин хуси мектебдик кутазва. Милли алат-рал хъсандиз къугъвазвай зигъинлу гадади гъевеслудаказ пианино ягъиз чирзава, халкъ-дин манияр къайдалаамишунал (аранжировка) машгъул жезва, гъакІ музыка теснифиз башла-мишзава, артухлама Темир-Хан-Шурада ва масанра концертра иштиракзава. И машгъу-латра ам вичин дуст, гележегда бажарагълу музыкант ва композитор, Дагъустандин компо-

1923-йисуз Хасбулат, музыкадин рехъ ту-на, Ленинграддин высший художественно-технический институтдик экечізава. XX асир-дин зурба скульптор-педагог А.Матвееван гъилик кваз и вуз агалкъунралди акъалтларна. Ам тежриба къачун патал Италиядиз рекъе твазва. 1928-йисуз Ватандиз хтай устад, йиф-югъ талгъана, яратмишунин квалахрал алахъзава. Махачкъалада Каспий гъуьлуьн къерехдив гвай паркуна вичиз М. Горькийди “XX асирдин гомер” тлвар гайи члехи шаир Стал Сулейманаз (1949-йисуз эцигна, парк-ни шаирдин тлварцихъ гала), Ленинан май-дандин къилихъ Дагъустандин халкъдин ша-ир Гамзат Цадасадиз (1956-йис), ракъун ре-къин вокзалдин майдандал Махач Дахадае-ваз (1971), Алма-Ата шегъердин къилин май-дандал къазах халкъдин игит Амангельды Имановаз (1947-йис), Ярославдин областдин Рыбинск шегъерда В.И.Лениназ (1957-йис) зурба памятникар хкажай ва пара чкайра цлудралди павильонарни выставкайрин за-лар безетмишай устаддин алакьунрал гъу-куматди лап члехи къимет эцигна.

Хасбулат Аскар-Сарыджа писатель тир-дини парабуроз малум туш. Тебии бажарагъ-дин инсан гъар са патахъай бажарагълу жеда лугъурвал, адан къелемдикай “Къве дуст”, “Къакъан дагълар”, “Къизилгуьллер ва цацар” пьесаар, “Хенжел ва шиш” повесть, гъевечі гъикайрин кватлалар, гъакІ публицистикадин эсерар хкатна. Москвада 82 йисан яьда аваз рикІ акъвазна, чавай къакъатай ам Ваганов-ский сураа кучукнава. Аллагъдин рагъмет-дик кваз хъуй вич!

Разивилелди къейд ийин, Дагъустандин милли скульптура арадал гъайи ва вилик ку-тур зурба устаддин кар-рехъ кве агалкъунрал-ди адан ватангъли, скульптор-монументалист, Россиядин лайихлу художник, Дагъустандин искусствойрин лайихлу деятель, РФ-дин ху-дожникрин академиядин лап члехи шабагъдин - Къизилдин медалдин сагъиб Шериф Шаг-марданова давамарзава.

**Алибег Фатахован
- 110 йис**

Шад гьалара къейдна

Куьре АБИД

24-СЕНТЯБРДИЗ Цмуррин шко-ладин актовый залда Дагъустандин советрин литературадин бине ку-турбурукай сад тир писатель ва тар-жумачи **Алибег ФАТАХОВАН 110 йис** тамам хъуниз талуькарнавай

члехи мярекат къиле фена. Ам Су-лейман-Стальский райондин адми-нистрациядин образованидин уп-равленидин пешекаррин иштирак-вал аваз, и мектебдин лезги члалан-ни литературадин тарсар гузвай му-аллимри ва келзавай аялри са-нал тешкилнавайди тир. Мярекат-да яратмишдай интеллигенциядин, СМИ-дин векилри, муаллимри, ша-ирдин невейри иштиракна.

Актовый залда махсус доскади-лай члехи шаирдин гуьзел къамат аквазвай. Анаг “Алибег Фатахован -110 йис”, “Цмур - Куьредин абур” ва маса гафар кхъенвай лозунгри безетмишнавай, шаирдин ктабрин выставка гъазурнавай.

Мярекат школада келзавай аялри “Райондин гимн” тамамару-нилай башламиш хъана. Ам школа-дин лезги члаланни литературадин тарсар гузвай муаллимар тир Гъа-жибегова Дуьлберани Мегъамедов Сефербега къиле тухвана.

Анал лезгийрин ширатдин туь-хуьн тийир экуь гъед тир Алибег Фа-тахован уьмуьрдикай, бажарагъди-кай, яратмишунрикай чпин фикирар ва теклифар гъаз и школадин дирек-тор Абдулнасир Ханвердиев, РУО-дин начальникдин заместитель Къачабег Аминов, шаирар тир Са-жидин Саидгъасанов, Абидин Ка-милов, члехи шаирдин птул, хуьруьн администрациядин къил Раида Алибегова ва маса юлдашар ра-хана.

Анал 9-класдин ученица Амина Темирхановади шаирдин уьмуьрдикай ва яратмишунрикай фикир желбдай суьгъбет авуна. Школадин аялри шаирдин “КъатІ-къатІ авур зунжурар”, “Зарбачи Гъа-сан”, “МТС” ва маса эсеррай клусар хуралай келна.

Мярекат школадин аялрин хор-ди тамамарай шаир Фейзудин На-гъиеван “Сагъ я лезги халкъ” мани-далди акъалтларна.

Мярекатда иштираккай мугъман-ри хуьруьн администрациядин къи-лин ва школадин руководстводин вилик виликан хуьруьн школадал алаз хъайи Алибег Фатахован тлвар цийи школадиз хгунин, Махачкъа-лада мусурман сураа кучукнавай адан сур жагъур хъуьунин, гъакІни адан хайи невейрин суракъда хъу-нин ва са жерге маса месэляар рай-ондин ва гъакІни вине авай талуьк къуллугърин руководителрин вилик эцигунин теклифар гана.

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

Эхиримжи вахтара республикадин “Зи Дагъустан - шегьердин къулай чка” проектдин сергыятра аваз хуьрер аваданлу авуни кваллахар кыле физва. 30-сентябрдиз Ахцегь райондин Хуьруьгрин ва Калукрин хуьрера культурадин ва ял ядай паркар ачухуни и кар нубатдин сеферда тестикъарзава.

Къадим Хуьруьгар, халкъдин шаир Хуьруьг Тагъиран, цин кланикай фидай атомный “Курск” луткве батмиш хъайила телеф хъайи виклегь хва Мамед Гъажиеван ва баркаллу маса кьегалприн макан. Лугъун хъи, ина ахъайнавай цийи паркни М.Гъажиеван тварунихъ янава. “Эхиримжи вахтунда Ахцегь райондин кыл, гъа и хуьруьнви Осман Абдулкеримован алахъунралди Хуьруьгар, гъакъикъатдани, дагъдин гъевчи шегьердиз элкъевеза”, - дамах гваз лугъузва хуьруьгвийри.

30-сентябрь. Хуьруьн жемят суварин къайдада Мамед Гъажиеван гуьмбетдин ва цийи паркуни вилик кват! хъанва. Мугъманарни пара ава: Докъузпара райондин кылин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Агъмед Агъмедов, Ахцегь райондин депутатрин собранидин председател Абдул-Керим Палчаев, мергьяматлувили “Просвещение” фондунин президент, РД-дин лайихлу муаллим Магъмуд Абдулкеримов, хуьрерин кылер, райондин идарайринни карханайрин регъберар, зегъметдин ветеранар, сейли ксар...

на. Мусибатдик акарай 118 касдин арада чи ватанзгъли Мамед Гъажиевни авай. Къе адан тварунихъ язава чна и парк. Ватандиз къул-лугъиз, кьегалвилелди телеф хъайи М.Гъажиеван твар-къамат и куьчедай фидай, и багъда ял ядай несилприн риклера гъамишалуьгъ яз амуькъда, - лагъана О.Абдулкеримова.

Микрофондихъ хуьруьн мектебдин директордин заместитель, РД-дин лайихлу муаллим, тарихдин илимрин кандидат Мамед Агъмедов атана:

- Развивилелди кьейд ийин, чи хуьруьн акунар хъсан патахъ дегиш жезва. Типовой цийи школа, капиталнидаказ ремонт хъу-вуна, тадаракламишнавай культурадин квал, Хуьруьг Тагъиран тварунихъ галай парк, куьгъне мисклиндилай хъувунвай музей, кър цанвай рекъер, “Просвещение” фондунин эцигнавай зурба спорткомплекс, люминарий, гила и гуьзел парк, эцигиз эгечизавай аялрин бахча... Ибур вири хуьруьн ва райондин тарихда гъатдай агалкъунар я. Абур акваз, хуьруьгвийри шадвалзава, хуьруьн, райондин ва республикадин гъакимриз сагърай лугъузва, - кьейдна ада.

Дагълух хуьрера - цийи паркар

Ял ядай парк ахъаюниз талуькарнавай межлис, яру лент атлуналди, райондин кыл Осман Абдулкеримова ачухна. Мяркат кыле тухузвай райондин культурадин управлендин начальникдин куьмекчи Сулейман Сулейманова сифте гафни гъадаз гана.

- Гуьрметлу хуьруьгвийри, багъа мугъманар! Къе чи хуьре медениятдин халис сувар я - члехибур лезетдивди ял ядай, аялар къугъвадай майданар галай, гъак! мехъермежлис къурмишдай вижевай чка авай члехи багъ-парк ачухзава. Квез ам ишлемишдай сагъвал гурай! Къве йисан кьене “Зи Дагъустан - шегьердин къулай чка” проектдин сергыятра аваз районда къуд парк туклуьрнава. Дагъвийр патал хийирлу и кваллах чна гележегдани давамарда. Вичин кьимет 2,5 миллион манат тир и цийи парк хуьруьн вири яшарин инсанривай менфят къачуз жедай, абурун риклериз хуш къведай чкадиз элкъеведа. Хъсандиз тадаракламишнавай инаг гъамиша хушбахт инсанрив, шад аялрив ашудайдал шак алач. Район яшайишдинни экономикадин жигъетдай вилик финин карда куьмекар гунай заз чи вири районзгълийрин патай РД-дин Кыл Владимир Васильеваз, республикадин Гъукуматдин Председатель Артём Здуноваз, гъаклни чпин кваллах вахтунда ва гъакъисагъвилелди тамамарай устларриз пара къадар сагърай лугъуз кланзава.

РИКИЕЛ ХКИН, 20 йис идалай вилик, 2000-йисан 12-августдиз, Баренцево гуьле цин кланикай фидай “Курск” луткве батмиш хъа-

- Играми буба къакъатай 2000-йисалай чи хизандин уьмуьр къве патал пай хъана. Гъар са карда чешне тир бубадал чна гъахълу-даказ дамахзавай. “Дагдизель” карханадани ам звезиз тежер хътин пешекар тир. Ватан патал чан гайи адаз, гъайиф хъи, сурни къисмет хъанач. Чаз амайди хуьре бубадиз хкажнавай гуьмбет, адан тварунихъ галай куьче, гила парк (и кардай Осман Магъмудович сагърай!) ва буба себеб хъана эцигай школа я, - кьейдна рагъметлу Мамед Гъажиеван руш Роксанади.

Микрофондихъай хуьруьгвийриз цийи парк тебрикуни хуш келимаяр мад Агъмед Агъмедова, Хуьруьгрин хуьруьн администрациядин кыл Загъидин Сулейманова, хуьруьн агъсакълри ва масабур лагъана. Шад мяркат адан иштиракчийри Мамед Гъажиеван гуьмбетдал цуьквер эцигуналди, паркуна сейр авуналди ва райондин культурадин кваллинни Хуьруьгрин СДК-дин гъевескар артистрин члехи концертдихъ яб акалуналди бегъмарна.

Ахпа кыле Осман Абдулкеримов авай райондин администрациядин векилринни мугъманрин дестеди Калукрин хуьре культурадинни ял ядай парк ахъаюниз талуькарнавай мяркатда иштиракна. Инани, адет тирвал, лишанлу лент атлайдалай къулухъ митингдал калуквийриз яшайишдинни культурадин метлеб авай макан Осман Абдулкеримова мубаракна.

“Им Калукрин жемятдиз, иллаки аялризни жегъилриз гъукуматдин патай хъсан савкъат я. Хуьрел абур гъанвай паркуна гила квевай хъсандиз ял ягъиз жеда. Анжах са кар ава: и чка къайгъударвилелди хвена ва мадни хъсанарна кланда”, - алава хъувуна ада.

Гуьгъуьнлай рахай Калукрин хуьруьн администрациядин кыл Жафер Жалилова дагъдин хуьре парк эцигунин кардик пай кутур виридаз жемятдин тварцихъай сагърай лагъана.

Инсан ва адан бахт

Нурудин НАСРУЛЛАЕВ

Бахт вич вичелай къведай зат! туш. Къве гъил хъуьнлуьк кутуна ацукъна, цавай атуй-сиве гъатуй лугъуналди жезвач. Бахтунихъ ялни авуна кланда, яни кар-кеспида, халкъдин арада жув кутугайвал, гъевчи-члехи, пис-хъсан чиз тухун инсанвилини буржийрикай я.

Октябрдин 12-даз 80 йис тамам жезвай **АБАСОВ Абасмирзе Абасовича** лугъузва: “Дидеди хун еке бахт я. Амма вири гъадал акъвазнавач, амайди жувадай аслу я...”

Дидеди хана, и экуь дуьньядал акъатдалди пуд варз амаз, адан буба рагъметдиз фена. Бубадин чими нефесдин кевреквал агакъначлани, ам вичин пуд вахахъни стхадихъ галаз санал дидедин гъилерал, адан гуьгъуьна никлера, ратларал, багълар, салара дидедин зегъметар, халкъдин гъерекат - гужар акваз члехи хъана. Гъа и арада Германияди дяведик цай кутуна. Аялдин бахт къурана: са шад югъ акун хъувунач. Къуд гъевчи аял гуьгъуьнал алаз мукал, чанта къуьне-гъиле авай дидедин ялунар къадарсуз тешигъ авачирбур жезва, ахварайни балайрихъ галаз рахазва.

Гъикъван четинвилер, дарвилер акунатлани, дяведин залум кашан йисаризни дурум гана, аялар члехи хъана. Инсанрин баркаллувал, дидеди, халкъди члугъвазвай зегъметар акваз, къатлун-зигъин артух хъана, зегъметдин къадир чир хъана. Са бубат чан клеви хъайила, члехибурз жедай куьмекарни гана колхозра.

Чанда рикл-жигер авай жавандиз вичин ярар-дустарин, жегъилприн арада члехи гуьрмет хъана. Ам школада комсомолдин сифтегъан тешкилатдин секретарвиле хъанай, башламиш хъана бахт юзас.

Аскервилини жергейрай хтана, пис-хъсан сирерай кыл акъудай жегъил Хасавюртдин хуьруьн майишатдин техникумдик экечина. 1968-йисуз анаг акъалтларай пешекар колхоздин кассирвиле тайинарна. Рикл гваз, жавабдарвилелди вичин кваллах тухузвай зигъинлу кассир 1971-йисуз “Ашагастальский” совхоздин бухгалтервиле тайинарна. Гъа ик! кваллахда хъсан тежриба, гъакъисагъвал, халкъдин арада гуьрмет хъайи Абасов Абасмирзедал 2003-йисуз райондин ад-

министрацияда кылин бухгалтердин везифаяр ихтибарна.

- Зегъмет члугуна, клелна, зун уьзягъ я къе жуван уьмуьрдин, жемятдин, хизандин, намусдин вилик, - лугъузва зегъметдин ветеранди.

Жуьреба-жуьре къуллугърал къалурай агалкъунрай Абасов Абасмирзе Абасович В.И. Ленинан виш йисан юбилейдин медалдиз лайихлу хъана.

Исятда зегъметдин ветеран пенсияда ава. Агъа Стлалприн-Къазмайрал яшамаш жезва. Члехи хъанвай пуд гадани къве руш, хтулар, птуларни ава чи юбилярдихъ. Хтулри муьквал-муьквал вичел кыл члугунал шад я члехи буба.

- Ингъе зи бахт! Ибур - хтулар акурла, вири тлалар рикелай фида! - клубандиз лугъузва агъсакълди.

- Абасмирзе Абасович, гъелбетда, сир туш, гъар садаз ам, бахт, вуч ятла чириз клан жезва. Чи акъалтзавай несилар бахтлугъур яз члехи хъун патал и къудкъад йисан яшарин жем къуна, квевай гъихътин меслятар-насигъатар къалуриз жеда?

- Руьгъдин мягъкемвал кланда, кьеняй къевезвай, «за ик! ийида» лагъана, са кардив эгечидай мягъкемвал, иллаки алай аямда! Руьгъдиз кьериз акуртла, цлана, яд жеда алаш-булаш девирда.

Атана агакънавай къудкъад йис мубаракрай, гуьрметлу агъсакъл! Ви уьмуьрдин юлдаш Пчеханан вилерин экв - куь бицлекар-птулар къеврагъ, фадфад члехи хъурай, гъабур акваз, куь клубанвал генани артух хъурай, куьн мадни еке юбилейрихъ агакърай.

Мектеб эцигзава

Чи мухбир

Докъузпара райондин Авадан хуьре клелдай 400 чка авай цийи мектебдин дарамат эцигзава. Кваллахрихъ галаз муькувай таниш хъун патал муьквара Авадан хуьруьз Дагъустандин Гъукуматдин Председателдин заместитель Инсаф Хайруллин мугъман хъана. Идакай муниципалитетдин администрациядин пресс-къуллугъди хабар гузва.

Адахъ галаз санал эцигунрин кваллахар кыле физвай гъал вахтуналди Докъузпара райондин кылин везифаяр тамамарзавай Агъмед Агъмедова, “Главное военно-строительное управ-

ление №4” ФГУП-дин (пудратчи кархана), “АМИРУС” ЗАО-дин (субпудратчи кархана) векилри ва масабур ахтармишна.

Къейд ийин хъи, мектебдин дарамат Урусатдин “Образование вилик тухун” госпрограммадин сергыятра аваз хкажзава.

Ахтармишзавай члавуз Инсаф Хайруллина эцигунрин кваллахрин еридиз къетлен фикир гана. Гуьгъуьнлай ада объектдал кваллахзавай устларрихъ, фялейрихъ галаз гуьруьш кыле тухвана ва Агъмед Агъмедовал эцигунар кыле физвай гъал хуси гуьзчивилик кутун, арадал къевезвай месэляар вахтунда гъалун тапшурмишна.

Пудратчи карханадин векилрин гафаралди, мектеб 2021-йисан июлдин вацра акъалтлардайвал я.

Лагъана кланда, федеральный ва республикадин программайрин сергыятра аваз 2023-йисалди Дагъустанда цийи 84 мектеб, аялрин 87 бахча, къве мектеб патал спортдин залар эцигдайвал я.

Лацу халат алайбур

“...Пеше инсанди хкяда”

Абдулафис ИСМАИЛОВ

Дегъ заманайрин грекрин философ Сократа лагъанай: “*Пеше инсан хкязавайди туш, инсанди пеше хкязав*”. **ТУЪМЕНОВА Наргида**диз пеше адан диде Сунади хкяна. А йисара дидейрин ва аялрин сагъламвилини къаравулда хъайи духтур Валентина Рагъимовади мубаракна, куьрпе къужахдиз вугайла, диде-ди лагъанай: “*Си рушакдай духтур Валя хътин духтур жедайди я. Си баладикай духтур жеда*”. Ахпа, медиквилин пеше Наргидадиз вичизни аял члавалай клан хъанай. Ада “*духтур Валя халади*” савкъат яз гайи нинидиз “*рапар ядай*”, “*дарманар гудай*”.

Мегъарамдхуьруьн райондин Билбил-Къазмайрин школа куьтягъна, Наргида Туьменова Махачкъалада авай Дагъустандин медучилищедиз гъахъна. Лап хъсан кьиметар аваз ам акъалтарна, хайи хуьруьз хтана. Алай вахтунда ада Тагъирхуьруьн-Къазмайрин участковый больницада медсестравиле кваллахиз саки 40 йис жезва.

Редакциядиз вичин кваллахдилаи инсанри разивалзавай чар атанва, абур куь кваллах газетда къейд авун тлалабзава лагъайла, Наргидади жаваб гана: “Газетда закай ваъ - за жуван буржи я кьилиз акъудзавайди. Ингъе и югъди-йифди, чан эцигна, кваллахзавай Индира духтурдикай, Гъасан духтурдикай тарифдин гафар хкьена кланзавайди я. Чахъ авай агалкьунар, кефсузбуру лугъзвай разивилин гафар эвелин-эвел гъабурун лайихлувал я”.

Гаф кватай чкадал лугъун, больницадин кьилин духтур, медицинадин илимрин кандидат Гъасан Рагъимов винидихъ тivar кьунвай “Валя духтурдин” - Валентина Васильевнадин ва уьмуьрлук и больницада духтурвиле кваллахай Гъамдулагъ Гъасанович Рагъимоврин хва я. Вичин дидедини бубади хъиз, ада чирвилер, вири куватар азарлуйриз кумекунин рекъе эцигнава. Инал къейд авун кутugnaва, вилик девирра акъалтлай четин шартлара аваз хъайи Тагъирхуьруьн-Къазмайрин больницада къе медикриз кваллахдай, азарлугъуз сагъ хъжедай хъсан шартлар, дегишвилер турбур Гъасан Рагъимов ва ададай виликан кьилин духтур, алай вахтунда Мегъарамдхуьруьн ЦРБ-дин регъбер Гъажибала Беперов я. Абуру ина, чпин мумкинвилериласлу яз, хейлин кьулайвилер туна. Амма цусад хуьруьн агъалийриз (бязи районар яшамаш жезвай-бурулай кьве сеферда гзаф) кьуллугъзавай больницадин чкадал ина здравоохраненидин вири стандартрихъ, истемешунрихъ галаз кьадай, гилан аямдин больница эцигун чарасуз хъанва.

Са патахъай фикир гайитла, медсестрадин везифаяр, духтурдин кваллахдив гекъигайла, са акъван еке кар алайбур хъиз аквад-да. Бязибуру лугъунни мумкин я: ада вуч ийизва кьван? Кефсуздаз духтурди кхей рапар язава, лабораториядин ахтармишунар тухун патал дамардай иви кьачузва, дамарра ивидин гьерекат алцумзава, тайинарнавай кьайдада дарманар гузва ва медицинадин маса процедураяр тухузва. Четин крар яни?

Регъятбурни туш. Квез ван татана, такуна амуькйич жеди: дамардиз раб ягъиз, “капельница” эцигиз тежедайбурин гьалтда. Гъа и члавуз я куьмек тлалабиз атай кефсуз кас гъелек жезвайди, наразивалзавайди...

- Наргида Нажмудиновна вичин пешедин рекъяй халис устад я, - лугъузва больницадин кьилин духтурдин везифаяр вахтуналди тамарарзавай Индира Эмиргъамзаевади, - адахъ хъсан чирвилер ава, кваллахдал рикл ала. Ийизвай кар виниз тир ери аваз кьилиз акъудзава. Коллективда санал кваллахзавай юлдашрин, азарлуйрин патай адаз еке гъурмет ава.

Гипократан кьин кьунвай лацу халатар алайбур, гъар гъина хъайитлани, инсанрин сагъламвилини къаравулда жеда, гъар мус хъайитлани куьмек гуз гъазур я. Вичин пешедиз вафалу Туьменова Наргидани гъаки я. Кваллахдилаи гуьгъуьниз, ял ядай йикъарани куьмек тлалабиз атайбуруз ада садрани ваъ лугъудач. Къе-къвез тежезвай азарлудаз, адан кваллиз фена, гьерек раб яда, дарман гуда, ам диндирмишда. Хуьруьнвийри адаз чухсагъул, баркалла лугъузва, балайриз хийирдин дуьа ийизва.

Наргида Нажмудиновна бахтлу диде, баде я. Уьмуьрдин юлдаш Имрат вахтсуз рагъметдиз фена. Гьикъван четин хъанатлани, Наргидади кьве веледдиз дидедални, бубавални авуна. Бубайрин адетралди абуруз дуьз тербия гана, кьелиз туна. Лап хъсан кьиметар аваз педуниверситет куьтягъай хва Аскера Тагъирхуьруьн-Къазмайрин юкван школада ва руш Гуьллуьди Дербент шегьерда муаллимвиле кваллахзава. Чпин диде-бубадиз вафалувалзавай абурухъни хизанар хъанва, инсанрин арада гъурмет къазанмишзава.

Хийир ЭМИРОВ

Алай йисан апрелдин сифте йикъар риклел хквезва. Китайда ва ахпа вири дуьньяда пайда хъайи коронавирусдин хаталувиликай хуьн патал Россиядин Федерациядани карантин малумарнай. Гзаф кьадар инсанар кватл жезвай вири чкаяр агална, школьникриз каникуллар гана, 65-йисалай алатнавай кваллахзавай инсанар квалера ацукъарна, кар авачиз куьчейриз экъечлун кьадагъа авуна... Амма чи инсанри вири зарафатриз элкьуьрна. Гзафбур коронавирусдик инсанар начагъ жезвайдахъ ва ада са куьруь вахтунда члуру нетижаяр арадал гъизвайдахъ агъунач. Месэла-

рикивай амалзавач. Чеб азардикай хуьн патал чалишмиш жезвач. Икитирди чаз аквазвай: куьчеда, гъаятда, туьквенда, базарда, межлисрин залра... маскаяр алуькзавачир. Гзафбур инсанар кватл жезвай чкайриз (мехъерар, шийирдин мярекатар, базарар...) физвай. Акваз-акваз азарлуйрин, рекъизвайбурун кьадарни артух хъана.

Эгер чна риклел хкайтла, июндин, июлдин варцара тлугъвалдик начагъ жезвайбурун кьадар 65-75 кас тир. Августдиз абур хейлин тлимил хъана. Мисал яз, 6-августдиз азарлу хъайибурун кьадар 23 кас тир. Амай йикъарани - 35-42 кас. Вацран эхирра ва сентябрдиз начагъбурун кьадар акваз-акваз виниз акъатна. Ингъе эхиримжи делиларни:

Зарафатрин вахт акъалтлана...

див гъа икитегечлуни, тлугъвалдин мусибатдин эсер кваз такьуни, карантиндин кьадагъайрал амал тавуни республикадин азарханаар начагъбурув ацлурна. Куьмекдиз уьлкведин Президент Владимир Путин, Москвадин духтурар атана. Каспийскда тади гьалда тлугъвалдихъ галаз женг члугвадай медицинадин центр эцигна, гила ам кардикни кутунва.

Ихътин серенжемри дагъустанвияр тлугъвалдик гзаф азарлу хъунин вилик пад кьуна. Августдиз яваш-яваш карантиндин кьадагъаяр алудна. Туьквенар, базарар, межлисрин залар, кафеяр, ресторанаар ачу хъувуна. Сентябрьдиз - аялар школайриз, бицкекар аялрин бахчайриз хъфена. Татугай нетижайрини чеб яргалди гуьзетиз тунач. Ингъе са бязи делилар: тлугъвалдихъ галаз женг члугунин рекъяй Россиядин штабди 30-сентябрдиз малумаривал, Дагъустанда коронавирусдик - 656, сентябрдин вацра 124 кас рагъметдиз фена. Гъар юкьзани республикадин больницайриз адетдинди тушир жуьредин стlалжем хъанвай, садакай ма-садак акатдай азар акатнавай 300-далай виниз азарлуяр гъизва.

Вучиз икит хъанва? Роспотребнадзордин республикада авай Управлениди къейдзавайвал, дагъустанвийри эпидемиядин вилик пад кьун патал ийизвай истемешунрал

республикада вири санлай 13935 кас начагъ хъана, 12 056 кас сагъар хъувунва, 656 кас рагъметдиз фена. Ихътин гьалари чи агъалияр фикрлу ийизва, абур хизанар, багърияр инсаният кьеве твазвай мусибатдикай хуьнин къаравулар, духтурар чеб хъана кланзавайдан гъавурда твазва.

Инсанар тлугъвал зарафат, гъаклан гафар туширдахъ инанмиш тахъанани амач... Икит, эхиримжи кьве вацра коронавирусдик начагъ хъайибурук ва рагъметдиз фейибурук гзафбурун багъриярни, кьуншиярни, танишарни акатнава. Ида кьа-лабулук, азар акатунин кични арадал гъанва. Гила куьчейра, маршруткайра... маскаяр алайбур гзаф

гьалтзава. Ятлани вирида эпиднадзордин кьуллугъчийрин истемешунрал амалзавач. Гъа им вирида-лайни члуру кар я.

РД-дин виликан Кьил В.Васильева кьурхулувал кваз ихътин карни къейдна. Москвада 5-октябрдилай школьникриз каникуллар ганва. Карантиндин серенжемар кардик куьтунва. 65 йисалай виниз авайбуруз мад квалера ацукьун теклифнава. Идахъ галаз алакьалу яз Москвада яшамаш жезвай хейлин дагъустанвиярни республикадиз хтун мумкин я. “Чун ихътин гьалариз хъсан гъазур хъана кланда”, - лагъана ада.

Тестикъ хъанвайвал, тлугъвалдик аяларни, жегъиларни начагъ жезва. Республикадин са шумуд мектебда ахътинбур пайда хъанва. Аялриз азарди еке тадияр гузвачтлани, абур себеб яз члехибур начагъ хъунин кьурхулувал ава эхир.

Медсестра Залмира

С.-А.АБДУРАШИДОВ,
Хъуьлуьд

Чна вичикай кье суьгъбетзавай лацу халатдин сагъиб Рутул райондин Хъуьлуьдрин хуьруьн амбулаторияда 20 йисалай виниз намуслудаказ зегъмет члугъазвай медсестра **АГЪАМИРЗОЕВА Залмира Аюбовна**ди 1989-йисуз Дондал алай Ростов шегьерда медучилище акъалтларна. Зегъметдин рехъ ада Ростовский областдин азарханада зегъмет члугунилай башламишна. Гъа ина ада 1993-йисалди кваллахна. Кьве йисуз Рутул райондин центральный азарханада зегъмет члугурдалай кьулукъ ада вичин хайи хуьр тир Хъуьлуьда амбулаторияда медсестра яз кваллахун давамарзава. Мез ширин, гъил кьезил, ачух чина гъамиша хъвер авай медсестради вичин патав атай вири азарлуяр хушдиз кьабулда.

да. Залмиради, азарлу хъанвай яшлу ксарин квалериз фена, вичивай жедай куьмекарни гузва. Амбулаториядин коллективди алай вахтунда коронавирусдиз акси серенжемар кьиле тухузва. И барадаини ада еке зегъмет члугъазва, агъалийрин сагъламвал хуьник вичин пайни кутазва.

Хъуьлуьдвийрин патай гъурмет авай чешнелу хизандин кьил, хуьруьн кавха тир Агъамирзоев Геннадинаини Залмирадин туьквей хизанда 4 аял (кьве хвани кьверуш) члехи авуна, кьелиз туна, эвленмишна. Абурухъ гъардахъ вичин квал, кваллах, хизан ава.

Чнани квалле хъсан кайвани, кваллахдални вичин везифаяр намуслудаказ кьилиз акъудзавай - инсанрин сагъламвилини къаравулда акъвазнавай медсестра Залмирадихъ чандин сагъвал, кваллахда мадни еке агалкьунар, хизандани хушбахтал артух хъун алхишзава.

Агъвалатар

Хъсан пеше

Абдуселим ИСМАИЛОВ,
Дагъустан Республикадин халкъдин
писатель

ИЙКЪАР чими жердавай нянин къйлай
Инсанарни къалин жезвай паркуна
фадлай такунвай куьгъне танишар, ярар-дус-
тар сад-садал дуьшуьш жезва.
- Салам алейкум, я Мегъамедбег Агъмед-
бегович. Вунни аквада къван. Вун гына авай-
ди я, я квал къени хъайиди?
- Алейкума салам, Алдерхан Салманха-
нович. Вунни аквазвач эхир, я dust. Вун гы-
на авайди я, я хизан сагъ хъайиди?
Куьгъне ярар-дустари сада-садаз гъилер
яна, сада-сад къужахламишна, риклин сид-
кыдай играмивилер къалурна.
- Зун гына жеда, я dust кас Алдерхан?
Нисиналди квалеле, ахпани нянин геждалди
квалахал.
- Огъ, вун бахтавар я ман. Квалахни ий-
изва, ялни язава. Са жуьре мажиб къванни
авани?
- Аллагъдиз шукур, папа хъелдайвал
авач. Пенсияни эхцигайла, квалт жезва са
къадар, недайдени бес жезва, къерех-бужах-
диз фидайдени. Ша, за вун автла кафедин
тухун...
- Валлагъ, хъсан я ви гьал. Заз гъа пен-
сиядиз экъечлай йикъалай мажиб вуч ятла,
чизмайди туш.
- Квалахзавач жеди ман вуна.
- За вуч квалахда? Гына квалахда?
Фена, парахдин свел алай чубан хъиз, са
олигархдин варарал, ам ахъайиз ва акъал
хъийиз ацукъдани?
- Гакъуртла, пис пеше туш хьи.
- Гакъуртла, эхъ. Амма заз кландач.
- Бес ви пеше вуч я, я dust кас?

Ахпа-е...

ЧИШагназа, идарадин къилин пеше-
карди, вичин квалахдин пакама ван
хъайи-тахъайдалай, члалахъ жедай-тежедай
хабаррилай башламишда.
- Лагъ, къе вав вуч хабарар гватла, - ацукъ-
на адан къаншардавай столдихъ Мирим Се-
лимович. Амни идарадин къилин пешекар-
рикай я.
- Авач захъ са хабарарни, - вичикай ягъа-
натзавайди хъиз хъана, векъиз рахана Шагъ-
наз Шагъпазовна.
- Украинада ягъунрив эгечнавачни?
- Зун вуч я ваз, обозреватель-политолог
яни, я тахъайтла, ООН-да Украинадин векил
яни?
- Вак хъел вучиз ква-е? - акъвазнач Ми-
рим Селимович. Адазни рахадай иштагъ авай.
- Вун гзаф рахазвайвилай. Украинадикай
хабарар, зав хъиз, вавни агакъзавачни? Куь-
чейра тлимил гъата, килиг зун хъиз телеви-
зордиз. Ваз интернет авайди тушни?
- Вав гвай хабарар анра жедайбур туш
эхир...
Ихтилат куьтягъ хъана, идарадин къул-
лугъчийрин къилер, квалахдин яцлаз гъахъ-
из, чарарал-цларарал машгул хъана.
Садлагъана Шагъназ Шагъпазовнади сес
галаз хъвер авуна.
- Ваз вуч хъанатла чидани-е, Мирим Се-
лимович? - хъуьрез эгечна Шагъназ Шагъ-
пазовна.
- Лагъайла, чир жеда ман.
- Зи къунши Ферейдин гада, гъич хъфин
тийидайди, чпин хуьруьз хъфенва. Абуру ана
“Мегафондин” яни, “Билайдин” яни вышка-
яр эцигзава. Ви рикел аламани-е Ферей?
- Ништа, вун никай рахазватла.
- Бес за ваз лугъузвайди вуч я. Иниз маса
гудай затл-матл гваз къведай Ферей вуч тир...
Яз, ваз ам гъикл чир жеда - вуна адавай са
гъил чуьхуьдай запун къванни къачурди туш.
Вун шкъакърин шкъакъ я.
- Затл-матл маса гудайбурукай чаз санани
секинвал амач. Ягъсузар, йикъа цлудра зен-
гер ягъиз, квалеризни кваз къвезва.

Мегъамедбег Агъмедбегович фадлай
такунвай дустуниз шуьтруь хъвер кваз ки-
лигна.
- Лугъудани, зи пеше вуч ятла?
- Сир туштла, эхъ.
- Зи пеше вуч ятла чидани ваз? Папан чин
такун патал экуьнахъ фад квалаяй экъечлун.
Закай хъсан морж хъанва, къуьд-гад талгъа-
на, гъуьлел физвайди я.
- Ахпа?
- Ахпа вуч жеда къван - нисинрилай
алатдалди, зун гъуьлуьн къере жезва. Ни-
синрилай алатайла, рапар вегъез, балу-
гъар къазвай халуьривай къачуна сад-къве
кило таза балугъарни, хквезва квализ.
Абур къавурмиш-затл авуна, тлуьна тух-
далди, нянрихъ экъечлава ингъе и парку-
низ.
- Гъам ви пеше яни?
- Эхъ, чан стха, гъам зи пеше я.
- Заз са суал ава эхир, я Мегъамедбег
Агъмедбегович.
- Хабар яхъ.
- Я чан стха, олигархдин варарал ацу-
къиз ваз кланзавач. Валай алакъдай муькуь
крарни, белки, ваз жагъизвач. Бес, я квал
къени хъайи кас, экуьнилай эгечна, ниси-
нилай вегъедалди, вун гъуьлуьн къере жез-
ваз хъайила, а балугъар къадай рапар вахъ
вучиз авач? Вуна таза балугъар а халуьри-
вай пулдихъ вучиз къачузва, вуна вучиз
къазвач?
- Заз гъа мажалар авайди яни, я квал
къени хъайиди? Гъанай къадай клезридал вил
эцигна, сятер акъудиз жедани зун?
- Валлагъ, ви пеше хъсанди я, - ачухдиз
хъуьрез, къужахламишна Мегъамедбег Агъ-
медбегович Алдерхан Салманхановича. - Ша,
кафедиз фида чун къвед. Ви акъван хъсан
пеше чуьхуьн тавуна жедач...
- Ахпа-е... Гъа Ферейдин гада йиф ийиз
акъваззава вичин халудин, яни дидедин стха-
дин квалеле. Мерветан. Чаз садра ниси маса
къачу лугъуз атайди вуч тир.
- За къачунай къван.
- Вирида къачунай, хъсан нисияр гвай
эхир адав. Ахпа-е. Гъа Мервета зенг ийизва
вичин вахаз.
- Я вах, - лугъузва, - им вучтинди я - иниз
хтанвайди?
- Гъикл вучтинди я-е? - хъел къвезва Фе-
реядиз.
- Гъакл. Я рахадайди туш, я яб гудайди
туш. Адахъ вуч хъанвайди я?
- Са затина, я чан стха.
- Адак квай чуруяр вучтинбур я?
- Чуруяр гила виридак кваачни, я стха?
- Ам яз гъибурукай я?
- Я чан стха, зи хва, ви хтул тирла, ам
гъибурукай жеда къван?
- Арабрикай-вагъабрикай яз тахъурай гъа.
Куьне зи секин квал члурна эцигда! - ачухдиз
наразивалда Мервета.
- Ваъ, я чан стха. Адаз бисмиллагъ-ал-
гъамдуьллагъни чидайди туш.
- Бес гъар гафунин къилиз иншаллагъ лу-
гъузва эхир.
- Гила чир хъанва жеди, я чан стха. Вал-
лагъ, адай зи къилни акъатзамайди туш, -
шехъна, хълагъналда Ферейди.
- Ну и что? - ихтилат вуч паталди тиртла,
къил акъатнач Мирим Селимовичан.
- А то, - ван хкажна Шагъназ Шагъпазов-
нади, - гъа нисияр гудай Мервета вичин ва-
хан гада квалеле тун хъувунач.
- Дуьз карна ада, - клевиз рахана Мирим
Селимовични.
- Дуьз кар ийизвайди я Украинадин урус-
рини. Чун фашистар я лугъуз къекъвезвай-
бурухъ галаз абур гъикл яшамиш хъжеда? Я
чпи абур акъудда, я чеб экъечлда. Маса рехъ
авайди туш...
- Политолог туш лугъуда вич, - къил ча-
рарал агъуз хъувуна Мирим Селимовича.-
Гъихътин политолог я хьи...

Азедин ЭСЕТОВ

ЧУН1996-йисан октябрдиз, къилин
пешекаррин совещание куьтягъ
хъайила, Чебоксары шегьердин къва-
лав, Волга вацлун къерехда, ял ягъиз,
тамуз тухванвай. Чи арада отставкада
авай генерал авай. Иниз ам гъикл акъа-
тайди ятла, чаз сир яз амукъна.
Ада чи арада халис командирди
хъиз гъиссзавай. Вичин уьмуьрдин ва
къуллугъдин таъсирни яз, касди, сада-
вайни хабар къун тавуна, тамадавал
вичин хивез къачуна, башламишна:
- Са сеферда зи юлдаш генералди
дивизиядин вири офицерар вичин ви-
лик жергеда акъвазарна ва эмирна:
«Квекай папарин члала авай, квалеле абу-
рун луклар вуужар ятла, къве кам вилик
экъечл!»
Са гъвечли гагъда чун, вири вилерин
кланикай ида-адаз килигиз, кисна,
вучдатла чин тийиз, беябур жез кичлела,
чларни юзан тийиз амукъна.
Генералди хъел атай саягъда сес
хкажна, вичин эмир мад сеферда тик-
рар хъувуна.
И сеферда, яргъал фенач, меслят
хъанвай хъиз, тек садалай гъейри, амай-
бур вири къве кам виликди экъечлна.
Чкадал аламай полковник виридалай

буйдиз гъвечлидини тир ва виле акъа-
дай акунарни алачирди.
Генерал адаз вилер экъисна килиг-
на, мягтел хъанвай тегьерда офицер-
рихъ элкъвена:
- Жанабияр, куьн садра идан кусдиз
килиг, вууж члалахъ жеда ида вичин па-
пал агъавал ийизва лагъана? Валай и
кар гъикл алакъзаватла, сир чазни ахъая
кван!..
Полковникдин зегъле фена, чинин
рангар атлана. Са квачелай муькуь ква-
чел акъвазиз, вичин юлдашрилай вилер
аладарна, сесиник регъуьвални къурху-
лувал кваз, жаваб гана:
- Юлдаш генерал, и чи офицерар
вири къегъалар я, - къалурна ада гъи-
лин ишарадалди вилик экъечлайбур. -
Абурулай, папарин ихтияр авачиз, къве
кам къванни къачуз алакъна. Завай
лагъайтла, папан разивал авачиз, алай
чкадилай юзазни жедайди туш...
Къавар ацахъдайвал авур хъуьруь-
ври генералдин кабинет къарсурнай...
- Заз аквазвайвал, - давамарна гила
тамадади, - Чувашия Республикадин
здравоохраненидин министр дишегъли
О.Ш.неинки са квалеле, гъакл сагъламвал
хуьзвай вири пешекаррин хизанрин къи-
лени халис женгинин генерал хъиз акъ-
вазиз жедайди заз чиде. Сад лагъай тост
чна гъадан сагълугъдай хкажзава...

Текъей къуьрен шурваяр

Вагиф РАМАЗАНОВ

Гъар няниз луьх пияндиз хквезвай
Цмихан адетдиндалай фад инсандин
къаматда аваз квализ гъахъайла, папаз
шад хъанвай. Гъил-затл чуьхвена, стол-
дихъ ацукъна, ада еке дамахдивди ла-
гъана: “Къари, заз гектар къаз кланзава.
Гъваш са шуьше эрекъ, ихтилатар ийин
чна гила”.
Папа шуьше гъана, са рюмка ацлур-
на. “Чна помидорар цада, паб”, - ла-
гъанай, Цмихана къвед лагъай рюмка
ичли хъувуна.
Папа дикъетдивди яб гузвай, ам гзаф
шад тир. Столдал уьклуь-цуруни эциг-
навай. Хийирлу кардикай, квалахдикай
и квалеле им сифте сефер ийизвай ихти-
лат тир. Авай са хвани атана столдихъ
ацукънавай.
“Помидоррин бегьер къачуна, - да-

вамарна Цмихана, - чна абур Урусатдиз
тухуда, пул гваз хтайла, къари, чна са
машин къачуда”.
Ихтилатар къизгъин хъанвай, шуь-
шени явашдаказ ичли жезвай.
“Вунни къвалав ацукъарна, къари,
чун машинда аваз мугъмандиз фиде,
сифте ви диде-бубадал са квил члугвада
чна”, - лагъайла, гададай гъарай акъатна:
“Дахдин къвалав зун ацукъда ма-
шинда, заз гъализни чирна кланзавай-
ди я”.
Дидеди лагъана: “Ваъ, зи итимдин
къвалав зун ацукъда”.
Гада рази хъанач. Садазни шофер-
дин къвалав гвай чка гъилляй ахъайиз
кланзавачир. Дидени хва гъуьжетриз
акъатна. Вилик квай шуьшени ичли хъан-
вай, бубадиз мад ихтилатрикай гъяз
къвезмачир, эхирни ада гъарайна: “Бес
хъурай гъуьжетар, эвичл къведни машин-
дай!”.

Малладин къаравилияр

Тухдалди ксана...

Гатун са юкъуз Малла вичин ламрал алаз къунши хуьруьз хва-
нахвадин квализ фена.
- Малла, - лагъана квалин иесиди, - аквар гъаларай, рекъе ваз
чимивили гзаф тади гана. Исятда ваз яд гъидани, тахъайтла, ксуз кланзавани?
Тлуьникай ван тахъайла, Маллади жаваб гана: - Рекъе зун къайи булахдал
тухдалди ксана атайди я...

Малладин пай

Са сеферда Малла, дустарихъ галаз ял ягъиз, къунши хуьруьн яйлахриз фена.
Инавайди са кеф-кефиат тир. Ял ядай, кеф члугвадай ксар я кланибур.
Дустари ина са гъафте акъудун кьетина, гъарда са кар вичин хивез къачуна.
Сада са гъафтедин фу вичи гъида, муькуьда - як, пуд лагъайда - ширинлухар гъида
лагъана.
Нубат Малладал атана. Ада яргълди фикирна, ахпа малумарна:
- Эгер куьне ина са гъафте ваъ, йис акъудиз хъайитла, декъикъадани зун квевай
къакъатдач лагъана хиве къазва за. Эгер гаф техвейтла, гъа квез кланидан алчак хва
лагъ заз...
* * *
Са сеферда Малла Нисредина гъуьр регъвез регъуьз техил тухвана. Вичел
нубат къведалди учирда акъвазнавайла ада вахт-вахтунда чарабурун чувалрай
вичин чувалдиз техил ичлириз хъана. И кар регъуьхбандиз акуна ва ада хабар
къуна:
- Ваз регъуь тушни, Малла. Вуна вуч ийизва?
- Эхъ, зун дили хъанвай хътинди я, - жаваб гана регъуь хъайи Маллади.
- Эгер вун дилиди ятла, вуна вучиз ви чувалдай чарабурун чувалриз техил
ичлирзавач?
- Э-э-э, - жаваб гана Маллади, - за зун дилиди я, лагъанай, ахмакъ ваъ...

Мердали ЖАЛИЛОВ,
литературадин отделедин
редактор

Илимди тестиьарзавайвал, инсандин жегылвал, яни ам цуькведа аваз, гележегдиз умудлудказ камар вегезвай, келзавай, бегерлу- каз кваллахзавай, уьмуьрдин биняр (квал, хизан) арадал гызвай яшар 14 йисалай 30 йисал кьведалди девирдал ацалтзава. Клараб таза, мефтьри хъсандиз кваллахзавай, дамарра иви ргазвай, рикле экуь, михьи, члехи умудар, мурад, кьастар рахазвай вахт. Адет яз, абуруз романтикарни лугьузва. Советрин девирда жегылрин тешкилатар - "Корчагинчияр", "Чапаевчияр", "Стахановчияр", "Жегыл гвардейчияр", "Тимуровчияр", "Держинчияр", "Феликсар", маса тварар алаз машгьур тир. Вирини сифте октябрятрин, ахла пионеррин, гуьгьуьнлай комсомолдинни партиядин жергейра тербияламиш жезвай. Яни абурун вилик датлана са гыхьтин ятла члехи мурад, тайин идея квай. Советрин девирдин художественный литературдин, музыкадин искусстводин, кинодин ва театрдин

Веревирдер

ялав кваз машинар гьализ, тротуар- ра авай инсанрални гьужумарзавай "кьизилдин" рухваряни рушар яни?.. Ватандин Члехи дяве мус башламишнай, вуж гьалиб хъанай? – суалриз жаваб гуз тежезвай ява "студентар" яни? 30 йис хъайилани, са кеспидикни квачиз, яшлу бу- бадизни дидедиз тлуьк гузвай рух- ваярни рушар яни? Ветеранрин орденарни медалар кьакьудиз, абурун чандиз кьастзавай, я руьгь, ре- гьуьвал, кичевал амачир куьчеба- санар яни?.. Вужар я чи жегылар? Гыхьтин эцигунрал, члехи крарал, рекьерал, экверал абуру ашукь я? Чи спортсменрилай гзаф теле- каналрай жегыл бандитар, терро- ристар, наркоманар, бедендалди ал- верзавай чалкечирар кьалурзава. Ибур яни девирдин игитар? Чахь жегыл я шаирар, я артистар, я хо- дожникарни алимар, конструктор- ни техникар ерли амайди тушни?! Жуьреба-жуьре форумар, олимпиадаяр жезва лугьузва эхир! Чи республикада гьатта жегылрин крарин рекьай министерство ава! Жуьреба-жуьре комитетарни, объе- динениярни авайди тестиьарзава... Жегылрин крар гыхьтинбур ятла?.. Жегыл фляеяр, устларар, зар- бачияр амани? И кар чир жезвач... Эхиримжи вахтунда "волонтер- рин" дестеяр пайда хъанваз аква- да. Абуру низ гьикл кьуллугьзава- тла, пара вахтара сир яз амуькьзава.

Чи жегылар вужар я?

- санлай культурадин члехи чешне- яр гьа жегыл неси́лрин - патриот- рин, гьакьикьи ватандашрин, Члехи Гьалибвал кьазанмишайбурун, члурухъанар кьарагъарайбурун, БАМ, Турксиб эцигайбурун, члехи ГЭС-ар, цийи шегьерар хкажайбу- рун идеологиядин шагидар я. Космос муьтлуьгъарайбур жегь- илар я! Гагарин, Герман тварар са шумуд неси́лдин аялрал атана!.. Дагьустандин цийи карта (эко- номикадин, культурадин, майишат- дин, маса алакьайрин) арадал гьайибурни жегылар я! Огни, Кас- пийск, Кьизилюрт, Сухомьск ше- гьерар, Белиж, Мамедкьала, Ша- милкьала, Дубки поселокар, Цийи Кьуруш, чи арандин цийи хуьрер- ибур вири жегылрин гилери ара- дал гьайибур тушни!.. "Перестройщикри", ахпани цийи "демократри", "либералри" а девир- дин вири агалкьунрилай цлар чу- гун, кьастуналди вири тергна, тара- шиз туна... Гила а девир акьалтлай чулав, инсанриз са рехъни тагай дустагь хьиз кьалуриз алахънава. Тарихни цийикла хьизва. Литера- турани арадай акьудна, келзамач. Искусство тусовкайризни, сегьне- дал ийизвай усал кьуьруькризни хьуьруькриз элкьуьрна. Классика- ни риклелай алуднава... Иниз идей- нивал гьинай кьведа? Аялар, жегылар. Абурун кьис- метар гьикл гьалзава? Гьикл келза- ва, вуч чирзава чи жегылири? Гыхь- тин тешкилатра вердишвилер кьа- чузва? Ни абуру тербияламишзава? Вуч аквазва уьмуьрдай? Хизанда вуч ава? Гыхьтин алакьайри (же- гылринни яшлубурун, итимринни дишегьлийрин, аялринни диде-бу- байрин, муаллимринни аялрин ва ик- ладни) кье чи обществода агъавал- зава? Вужар я уьмуьрда, общество- да кьалурзавай кьилин игитар?.. Хьивегьна, вилер алахъна, ре- кьел гьалтай яшлу ксарин клуфар язавай футболдин "гьетер" яни? Гьа саягьда, вилер акьална,

"А и Ф" газетдин 33-нумра ква. Ана "Против течения" рубрикадик кваз "Страна вечной молодости" - члехи макьала чапнава. Автор - В.Костиков. Ам коммунизмдин идеология- диз бинедилай аксиди ятлани, макь- алада ада алай аямдин Россиядин гьукуматдин кьурулушривай же- гылрин месэлаяр (политика) кыл- кылеллаз гьализ тежезвайди ми- салралди кьалурнава. Чи уьлкве- да аялрин, жегылрин 400 агьзур- дав агакьна жуьреба-жуьре тешки- латар ("Наши", "Россия молодая", "Православные добровольцы" ва мсб) авайди кьейднава. Чебни го- сударстводин кьаюмвилик квай- бур. Амма абуру квел машгьул я? Гьинихъ гьерекатзава? Гьикл терби- яламишзава жегыл неси́лар? Са жавабни жагьизвач. Авторди абуру «чан алачирбур» яз гьисабзава. Чи республикадани "Спасатели" "Ополченцы", "Патриот", маса объе- диненияр авайди кьейдзава. Бес жегылрин бригадаяр, коллективар, шегьерар гьинава? Абуру гьерекза- мачни?.. Гьа и члавуз, кьейднава макьа- лада, инсанар кьиникьай, уголов- ный тахсиркарвилер авурвилини шак фенвайвилай, губернаторви- льяй акьуднавай касдин тереф хуьз, Хабаровскда жегылрин еке десте- яр куьейриз эькьечизава. Вучиз? Жегылриз уголовный тахсиркар- вилер гыхьтинбур ятла чизвачни?

Тахьайтла, дугьриданни, чи жегь- лар уголовникрини жасусри, терро- ристри артух тербияламишзавани? Ибур регьят суалар туш эхир. Кыли фагум-фикирзавай гзафбу- рук кьалабулук кутазва... Чи республика, жегылрал гьал- тайла, вири регионрилай девлетлу- ди я лугьузва. Амма чи хуьрерал вил вегьейла, а кар санани аква- да. Гзаф чкайра мектебар ахгал- дай чкадал атанва... Катзава же- гылар чинай! Вучиз?.. За кьатлузвайвал, чахь государ- стводин дережада тартибда тун- вай, вирибур сад хьиз вичел амал- завай са идея (идеология), илим авайтла, багагьат чи жегылрин члехи дестеяр, зегьметдинни игит- вилерин рекьера тахъана, уголов- никринни террористрин, акьалтлай чалкечиррин гуьгьуьна, абурун те- реф хуьз, жедачир. Са арадилай чи жегылри (ин- тернетдинни, маса такьатринни таьсирдик кваз) са жинсинин э- ленмиш хьунринни (гейрин), хизан ерли клан тахъунинни, яшлу ксариз клур гузвайбурунни, нацистринни, маса дестейрин парадризни эхь лу- гьудачни? Руьгьда са инанмишвал- ни авачирбур, кьайгьусуз кьарар хьиз, залукда тун алай аямда че- тинвал яз амач... Им бес уьлкве, общество, чун вири санлай хаталувилик кутазвай гьал тушни? Виридалайни хаталуди жегь- лар илимдивай, гьакьикьи яратми- шунривай, шей гьасилдай зегьмет- дивай, хизандивай кьакьатун я. 30 йис жедалди хизан тахьайдакай хъсан буба ва я диде, хъсан терби- ячи, гражданин, пакадин югь хуь- дайди жедачир? Чахь исятда гьатта 40 йисан яшда авай жегыл писателар, ар- тистар, алимар амач. 80 йис хъанвай "жегыл" шаи- рарни писателар, артистарни али- мар, муаллимар гзаф жезва! Ибур вилик ква, жегылар аквазвач... (?)

“Ивидин вел”

Нариман ИБРАГЬИМОВ

Ханбиче ХАМЕТОВА. Дагьустандин халкьдин шаир. Лезги ва Дагьларин уьлкведи шиират кьетлен эсерралди (эпикадин драмадин поэмаяр, сонетрин тажар, балладаяр, риваятар) дев- летлу ийизвай члалан уstad. Ингье мад са цийи эсер: "Самур" журналдин алай йисан 4-нумрадиз акьатнавай тарихдин поэма "Ивидин вел". Ивидин вел. И гафари гьасятда фикир чпел желбзава. Чи бязи хуьрерин агьалийри "ивидал вел, вял" акьалтна лугьуда. Де лагь, бязи негьетриз, ягьсузриз ваз лаплаш вегьез клан хъайила, абуру вав гьвайди кьакьуддайла ивидал мегер звал кьведачни? Чаз чизвайвал, инсандин бедендал буьвелни (вел) эькьечл- да. Садни ваь, бязи вахтара са шумуд. Имни инсандин беден- диз са вуч ятлани бес тежезвайла жезвайди ялда. Шаирдин "Ивидин вел" гафарин деринвал екеди я. И алай девирда адан руьгьдизни са вуч ятлани кьилинди, кар алайди, важиблуди бес жезвач. Са шумуд виш йисара халкьдиз кьунвай зиянлу кар- дин ажугьди ивидал звал гьанвай, дамарра ивидин кватл-вел арадал атанвай касдин эсерда ихтилат физвай вакьийарин му- ракабвал, кьизгьинвал, ватандин тлалди рикл кармашзавай ша- ирди кьенин ва кьвезмай неси́лриз ийизвай эвер-гъарайдин вел (звал)... Члехи эсерда авторди, пуд виш йис идалай виликан тари- хар винел ахкьудуналди, лезги халкьдин гьар са векилдин ри- клиз датлана тларвал гузвай месэладикай, халкь, чил кьве патал паюникай, и инсафсуз нагьахъвал кьени давам жезвайдакай кхьизва. И тлал виш йисар идалай вилик чапхунчийрин хиянатвал, инсафсузвал себеб яз кьатай Кавказдин Албания государство- динди, гьа и зурба пачагьлугь арадал хкиз алахъай, амма хаин- ри туьрквериз маса гайи Гьажи Давуданди я, 1813-йисуз Урусат- дини Иранди кьабулай, лезги чилер кьве патал пай авуниз рехъ гайи Гулистандин икьардинди ва маса гьахьсузвилеринди я. Гьавилий шаирди гъарайзава. Шаирдин кьелемдикай хкатзавай гьар са цлар гагь мелгьем хьиз беденди кужумзава, гагь хьел хьиз рикле акизва, гагь кьван хьиз кьилел алуькьзава. Ингье хайи чиликай, члалакай лугьузвай мани:

*Чи бубайри чаз тунвай чил,
Кьегьалвилини тум цанвай чил.
Чилляй кьевезва дуьулприн ван,
Чи чил хвейи ругулприн ван,
Ван туш, руьгьдин дамар я ам,
Чи тарихдин чамар я ам...*

*Чугьазва за уьмуьрдин гьал,
Далудихъ члал-магьир галай.
Тай авачир, гекьиз тежер
Зи дидедин чин я зи члал,
Уьмуьрдин гиз, патахъ тежер,
Зи бубадин кьин я зи члал.
Дегьзаманрин махар хуьзвай
Зи бадеддин гин я зи члал,
Зи куьрпедин ахвар хуьзвай,
Члехи руьгьдин гимн я зи члал!..*

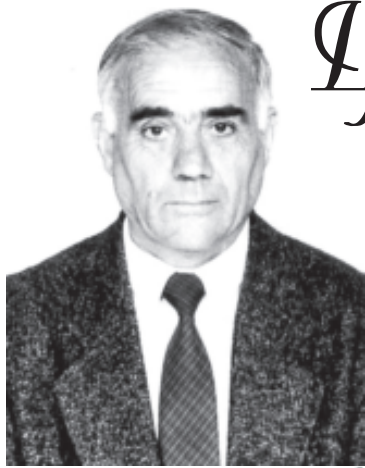
Тарихдин гьакьикьатдини, Гьажи Давудав халкьдин мурад кьилиз акьудиз тун тавунини шаирдин рикл гьайифдив ацлурзава. Ада вични, ахьтин кьегьалар хуьз тежезвай гьар садни тахсирлу яз гьисабзава. Ятлани умуд атлузвач:

*Гьажи Давуд элкьевезва чи ужагьрал -
Азад эркек, авай цавун кьужахра.
Чилел уьмуьр аламай кьван дамах яз,
Гьажи Давуд жеда руьгьдин даях яз...*

Поэмада таьсирлу цларар садни кьвед авач. Абуру, мумкин я, мисалризни элкьуьн. "Алач чилел руьгьдиз ядай даплазар", "Халкь вацл ятла, игит вацлун фири я", "Уьмуьр женг я азадвал хуьр руьгьдинни чилин", "Гаф кьезилдан яракь саф я, клукл текь- вер киле", "Пагьливанар жеда цава, клвачик жеда шуькьуьнтар", "Чарадан члал жуван члалал рахадач"... Шаир са карди - кьедалди Гьажи Давуд хьтин полководец- дин кьамат чи чилел буьруьнжда тун тавунини бейкефарзава:

*Зи багъри халкь, лезги чилел
Игит хьиз чка це.
Неси́лрин кьил хьурай вине,
Мягькем дуьул, арха це.
Гьажи Давуд хкаж хьурай,
Чи ниятар агуддайвал.
Уьзягьвал чаз таж хьурай,
Чи гунагьар алуддайвал...*

Тарихдин чинар дуьздал акьуд хьувунвай эсердин гьар са цларци келзавайдава гьахьлу ва кьиметлу веревирдер, фикирар ийиз тазва ва гьар садан вилик суални эцигзава: "Чун вучиз и дуьньядиз атанва ва чна неси́лриз гыхьтин ирс тазва?" Инанмиш я, вичин гьиссер, хиялар, ажугьар, тларар шииррин цларар тунватлани, шаирдин риклиз регьят хъанвайди туш. Я ре- гьятни жедач. Ивидин вел элекь тавунмаз, ам цлурурдай Лукь- ман, халкьдихъ рикл кузвай Гьажи Давуд хьтин Игит хва майдан- диз ахкьат тавунмаз...

Нариман КЪАРИБОВ

Са ватан - са чил...

Чи лезги чил, чи дуьзгун чил -
Чи элдин пак ерияр,
Женнет хьтин кыляй-кылиз
Чун патал вун вири я!

Ви багъларин беъерар бул
Дуьнья тирвал адлу я!
Ични чуьхвер, ципицдин кул,
Пагъ, вуч ширин, дадлу я!

Кьулан вацлани Самурдин там
Кланибур гьар гуьгьулдиз,
Саламат хуьз къачуз ва кам
Яшлудани жегьилди.

Къадим Дербент, Худат, Кцлар
Са ватан яз, са чил яз,
Даим садиз кхьизвай цлар,
Зунни ви хва, векил я.

... Ви наз-нямет дадмишзава,
Амач маса герек зат!
Уьмуьрлух зун саймишзавай
Вакай жезва куьмек заз!

Лезгистанда мехъер ава

Лезгистанда мехъер ава -
Гьар юкьуз са шумуд мехъер!
Шад плузаррал шекер алаз,
Кьуьлиз ава рушар - кьветер!

Гадаярни - кьегьалар чи,
Гур мехъерин майдандава,
Жуьртлувал авай чпихъ,
Гагъ чилел, гагъ кьуьлиз цава.

Гьакьикъатдин лезги жуьре,
Зарбуник ква далдам, зуьрне,
Элдин адет ийиз давам,
Ягъиз ава лезги макъам.

Алай чпел гуьрчег либас,
Залдиз къевеза чи чамни свас,
Рехъ безек я цуькверивди
Шам - чирагърин экверивди!

Мехъер мадни нурлу хъана.
Майданда кьуьл гурлу хъана!
Ахмиш жезва тебрикрин юргъ,
Мубаракиз лишанлу югъ.

... Лезгистанда мехъер я кье,
Къуба пата. Куьре пата.
Сад хъувуна рекъер, муькъвер,
Тебрик ийиз гьереката!

Чи бахт, къисмет гъилева чи,
Тикрарда мад, инсанар.
Чиз амачтла, чир хъухъ кьез, чир,
Ахъай тийин нукъсанар.

Сада-садаз ийин гьуьрмет,
Хас тирвал гьар лезгидиз.
Пис крариз тагун муьгьлет,
Хуш къведайвал Реббидиз.

Къаз алахъмир "цавай гьетер"
(Аватрай луз сафуниз).
Ийидайла веревирдер,
Къимет гун гьар гафуниз.

Ша чун вири яшамиш жен,
Фикирар сад хъувуна,
Гьич садрани цлуриз тежен
Инсанвилни кьанунар.

Йиф акъатна - гатфарин йиф,
Цавуз яна йикъан лаз.

Деревани амач мад циф,
Рагъ алуькна масан чаз.

Акл я ада лугъузвай хъиз,
Зун кьез даим атанва.
Куь гьар са югъ нурламишиз,
Шад къайгъуйрив ацланвай.

Ци мад гатфар фад атана,
Къубадизни Куьредиз.
Паласада никлин цана
Гелни амач живедин.

Тлуларалла гъвергъверрин гам,
Къайи хъанва къарасу,
Чагъиндава Самурдин там -
Лезги чилин ярашугъ!

Ангъе вирин кьерех тирвал
Экъечинавай къамишни,
Акур вичиз хъуьтлуьн дерт-гьал,
Булдиз незва гамишди.

Мецераллай ширин аваз
Билбилризни хабар я,
Гъабуруни лугъуз ва чаз
Атанвайди гатфар я!

Артух хъанвай вацлун селни
(Акван тийиз нукъсан яз)
Къабулзава гена элди
Цийи гатфар масан яз.

Яран сувар къурмишнава
Шегъеррани хуьрера,
Ширинлухар дадмишзава,
Сада-садаз эвериз.

Лугъуз ава цаваризни:
Марфар гзаф къурай чаз.
Ци атанвай гатфарини
Берекатар гъурай чаз!

Лезги чил

Авуналди хуш веревирд, фикир саф,
Мад сеферда лугъуза за

Арандин чуьл, дагъдин
хуьруьн мезре, цлаф

Къуьд, гад тирвал ачухардай
чи гуьгьул

Цуькверин багъ-гуьльустан я
Лезги чил!

Гьикл рахадач Миграгъ,
Гияр хуьрерикай
Патарив пак зияратар, пирер гвай!
Вичив шумуд заманайрин

Ахтармишиз такъатзавай
къени кьил,
Гъа ихътин юрд, клвал, макан я
Лезги чил!

Сиягъатиз фейилани бул сеферриз,
Гьи уьлкведин къабулайтлан

Хъша лугъуз цлугъвадай чун
вечелди,

Дидед вичин веледрин хъиз къаз
чи гьил,

Чи руьгъ, жигер, ширин чан я
Лезги чил!

Кланда чаз ам жуван хайи диде хъиз,
Гъамишанда хуьда вилинине хъиз!
Умуд кутаз гена абад вядедик,
Кам къачузвай пагъливан я

Лезги чил!

Тварни вичин Лезгистан я
Лезги чил!

Ша чун хъфин гена, азиз дуст,
Сиягъатиз дагълариз.

Анра михи нефес къачуз,
Гьар са югъ са сувариз!

Самур вацлун дерадавай
Хуьрерални цлугван кьил,
Хам яйлахра бередавай,
Суьруьйрал элкьуьрин вил.

Килигин чун цавун аршда
Лув гуз авай лекъериз,
Булахризни, гъа са къатда
Авахъзавай векъерай.

Чи Мекка тир Эренлардал
Ийин чна зиярат.
Кьил аршдавай Шалбуз дагъдал
Гьикл тийин, лагъ, сиягъат!

... Гъа икл, Лезги уьлкве михъиз
Къекъвен гьар са ужахда,
Чи дагълари, дидейри хъиз,
Даим кьунвай къужахда!

Хайи хуьруь герен-герен
Цлугвазва зун вичелди,
Перт вилери гузва темен
Чун къвед къекъвей куьчейриз,

Ал михекар клватлин са-сад,
Теменар гуз танариз.
Гьар атайла Къурушдал гад,
Храдай ваз камари.

Абур тир чи бахтлу гатар -
Чун жегил тир береяр, -
Гъамишанда къаз са ви тлвар,
Вазни масан хуьре, яр.

Азеридин руш тиртлани,
Къабулнай на лезгивал.
Жуван цлал хъиз, хушдиз, кланиз
Чирнай михъиз лезги цлал.

Шумуд йисуз чирна илим,
Зегъмет цлугъаз къулайдиз,
Жуван риклин гана на чим,
Къурушвийрин балайриз.

... Вун галачиз хуьрева зун,
Гатуз аваз рикле мекъ.
Вуч таквадай клевета вун,
Яргъал хъана феи рехъ?..

Ятлан(и) хуьруь герен-герен
Цлугвазва зун вичелди,
Перт вилери гузва темен
Чун къвед къекъвей куьчейриз...

Къуьд акъатна, чилел мад са
Атана гатфар.
Цуькверикай дуьзмишна за
Клани яр, ви тлвар.

Ван къачунва Кьулан вацлун
Мартдин вацран эхирдин.
Самурдин там ава ацлун
Беневшайрин атирдив.

Вацлун гъарай

Самур физва ацлун-ацлун,
Хуьрай лугъуз никлиз яд.
Са чкадай къацлун-къацлун,
Масанай лап михи яз.

Бязибуру баркаван циз
Ахъайзава чиркинар.
Адет хъана и кар чпиз,
Гъатта ийиз хуьруьнар.

Амма чизвач ахътинбуруз
Вацлални чан алайди.
Инсанар, зун пак хуьх лугъуз,
Лепейра ван авайди:

Чиркинвилер эхиз тежез,
Эхир зунни къурайтла,
Чир хъухъ, суьрсет хгудач кьез
Маса вацлун - чарада.

Чи мублагъ тир Лезги чилел
Мад са гатфар атана.
Чун чпихъди хъанвай цигел,
Чубарукар хтана.

Зун мурадлар тазвач ялгъуз
Къабулиз хуш сегъерар,
Гена абад хуьрай лугъуз
Лезги хуьрер, шегъерар.

Ийфен перде алатна мад цавалай,
Анин са пад яру хъана чехир хъиз.
За сегъердиз вун хвашкелди
лагъана,

Цийи йикъаз бахш авуна шиир зи.

Ичин багъда ама ичер -
Лап геждадди хара-хара.
Хуьруьн ятла лугъуз чпел,
Акл я шехъиз ава тарар:

Чекъни я лап сечме ичер,
Гьар акурди дадмишдайвал.
Багъманчиди, чинаваз хъвер,

Зегъмет цлугъаз битмишнавай.
Ама анжах ам мад сефер,
Къе дертлу яз, накъ шад тир чин,
Ичер - вичин гъилин беъер
Гъиниздатла ава течиз.

... Багъманчини, багъни адан
Акваз гъа икл гъарикл хъана,
Бул суалприз гана майдан,
Зун абуроз шерик хъана.
Хабар кьуна за жувавай:
Ичерихъ куьз къимет амач?
Лезгистанда тлвар - ад авай,
Багъманчидиз гьуьрметзамач?

Бакудиз фидай рекъе

Къачмаздилай алатайла, акуна заз
бубуйрин чуьл,
Девечидив агакьайла,
пашман хъана зи шад гуьгьул.

Ал бубуяр рахана зав: вучиз тунва
къе чун сефил?
Вучиз вуна икл рикелай алуднава
ви хайи чил?

Цава чими рагъ авайтлан,
ви гьал вучиз серинди я?

Са пай анихъ, са пай инихъ,
юкьвай фенвай вацлунинди я?
Лугъуз нани, гъа чна хъиз, белки,
даим фикирзава?

Къе пай хъанвай чилни, халкъни
сад хъхъун мад шиирдаваз
Ая лугъуз а югъ мукъва
Сад Аллагъдиз зикирзава...

Шагъабудин ШАБАТОВАЗ

И пис тлугъвал алатда, дуст,
Гъа хъайивал алатда.
Къе кьилди яз хъанватлан суст,
Пака чун мад ахгатда.

Гъа ви жуьре хъуьреда вун,
Заз шад чидай Шабатов,
Къуьн-къуьневаз къекъведа чун,
Дербентдани Макъа, дуст.

Хъсан вахтар хкиз рикел,
Суьгъбетариз миже квай,
Шиирарни ийида клел,
Теснифнавай вивеваз!

Алатдайди пашманвал и
Яргъай гъайи тлугъвалди,
Зи шаир дуст, аманеви,
Хабар це гьар магъалдиз.

Эхъ, хабар це жедайвал ван
Къубадизни Куьредиз,
Шадвилериз гегенш майдан
Хъжеда, лагъ, хъжеда!

Варз кьуна, адан са пай
Клевна цлулав пердеди,
Ахварал физ хъанач завай.
Ийфен и геж вядеда.

Зикирна за: - Я Сад Аллагъ -
Я Рабби, чи кьилеллай,
Чил зкуьнихъ тамир панагъ,
Варз кьунни ви гъилева.

... Цав ишигълу хъхъана мад,
Мичл хъфена атайвал.
Ахкурла зун, хъхъана шад,
Чин ахъа тир ацлай варз.

Я чархи Фелек -
Я Сад Аллагъ,
Вавай икл тлалабун
Ятлани гунагъ:

Ирид цаварал тухумир зи руьгъ.
Я Сад Аллагъ,
Я чархи Фелек,
Зун гъеле зи элдиз

Ама жеди герек.
Гъеле талгъанвай фикир ама захъ.
Бедендикай хъайитлани руьхъ,
Хайи чилел тур вуна зи руьгъ...

Дуьньяда мад артух хъанва
гъулгъула,
Серт хабарри мажал гузвач саклани.
Зидвилери ахъайзава дувулар,

Мез кьежейбур рахаз ава чакайни.
Лугъуза хъи, акъудзава яракъар,
Чилер, цавар терг ийидай
тахъай хъиз.

Бязибуру, и буьгътенар япа къаз,
Чуклурзава абур гена къацлайдиз.
Мягътел я зун, акваз ахътин

Югъ-йиф талгъуз, ийизвайбур

Яраб вучиз чизвачтла са гъакъикъат:
Эхир кьиллай гъатдайди чеб желеда.
Заз лагъайтла, анжах дуьзвал

Дуьзвални гъахъ кужумнава

Россиядин тирвиллай жуьв ватандаш
Гьар буьгътендиз жаваб гузвай

Чарчар

Дагъдин чинай авахъзава чарчар,
Вичин гуьрчегвал къалуриз

Ракъинал цларцлар гузва ци -

Цлразвай куьтягъ тежер къалин

... Авахъзава чарчар чинай гъуз

И кьешенгвал акваз, гъикъван

Жуван хайи чилел клубан яз,

Чарчар хътин секинсузбурукай я зун.

Къуза пата амазма жив,
Гуьне пата гатфар я.
Нуьклер ава ийиз "цивцив",
Чими къакай хабар яз.

Дагъдин чиникай хкатна къван,
Аватна дар дередиз,
Нехир физва ацалтна ван,
Къацу тлулал мезредин.

Са арадлай акатна сел -
Марфадин сел гатфарин,
Члехи вацлун атана хъел,
Шив хъиз гъатна кафада.

Яд атанва!

Зи Къурушдал - дуьзен хуьруьз
Сулак вацлун яд атанва.

Акл хъана заз, хъуьтлуьн циклиз
Чими гатфар, гад атанва!
Цин патахъай авай кьегъят,
Гилад элдиз хъанва регъят,

Гьар са клвале хуш ихтилат,
Атирлу чай - дад атанва.
Чалишмиш жез, тежез юргун,
Цин патахъай цлугур къайгъу.

Къегъал ксар, кьез чухсагъул,
Лугъуз шаир шад атанва!

Кицлин йисни ава дуьньяда,
Иландин йисни,

Кицли элуькна къада,
Иланди - кисна.

Эмишар аватрай лугъуз,
Тарциз лаш гуз алахъмир,
Чир хъухъ ваз, эхир са юкьуз
Гахлукъда ам гъа вахъни.

Гьар са гатфар алуькьайла,
Хъуьтлуьз къвайи жив цлрада,

Вацлара яд тамукъайтла,
Инсандинни сив къурада.

Накъ бул къвайи живедикай,
Къе гъич са гелни амач.

Рагъ хкатна гирведикай
Заз хъуьтлуьккай хъелни амач.

Беневша тлвар масан я заз
Ам цуькведин тлвар тирвиллай.
Ваз ваъ лугъун асант я заз,
Вун масадан яр тирвиллай.

Везиндални гьалтайлани
Цлагай цлал я Лезги цлал!
Етим Эминни Сулейман
Рахай цлал я Лезги цлал!

Зенд

Муракаб макъамда

Ислендин нянрихъ “kremlin.ru” сайтда раижай хабарди цайлапанди хьиз ван авуна: РД-дин Килин везифаяр вахтуналди тамамарун икъван ч'авалди Ставрополдин крайдин патай РФ-дин Федерациядин Советдин векил хъайи Сергей Меликовал ихтибарна. Республикадин регъбервиле цийи кас тайинарунин барадай ванер-сесер идалай вилик электронный СМИ-дин такъатра ч'кланвай. Лугъудайвал, Дагъустанда виликамаз ч'клизвай ванер-сесер гзаф душъушра гъа-кьикъатдиз элкъевеза.

Дагъустандин “куншияр” Къарабахда къалмакъалприн яц'а гъатнавай макъамда “патанди” тушир вилегъ генералдин хиве ч'ехи жавабдарвал тунихъ чинебан сир тахъана жеч. Республикада коронавирсдихъ галаз женг ч'лугунин гъерекатарни жавабдарвилелди давамар хъувуна кланзава.

Малум тирвал, Дагълукъ Къарабахда арадал атанвай лап кьизгъин гъалар явашарун патал къал-къиж тунвай кьве терефдизни Россиядин, гъа'к' хейлин маса уьлквейрин гъукумдаррини эвер гузва.

Азербайжандин терефди жегъилар кьурбандриз элкъвена кланзавач лугъузват'ани, Эрменистандин терефди хьиз, ислягъвал арадал хжунин рахунрик кьил ку-тазвач. Гъарда вичин шарт'и малумарзава. Гъар терефдиз вичин итижриз зарар тагудай “рахунар” герекзава.

Ихтияррал гъалтайла, Азербайжандин гъукумди ватандашрин арада барабарсузилер тунвайдини фадлай ашкара делил я. Къе а патан лезгийр “чара ат'лай кьуьл” авуниз мажбур хъанва...

В.Путина къуватдин кьурулушра к'валахдин теж-

риба авай ксар Дагъустандин кьиле тайинарунихъ еке метлеб ава. Сифтегъан тежрибани менфятлуди хъана. Кьилди къачурт'ла, В.Васильеван к'валахдин нети-жайрикай ада разивилелди къейдна: “Республика ви-лик тухун патал кьуне гзаф крар авуна, иллаки и че-тин береда. Кич'ле тахъана, гзаф крар жуван хивез къа-чуна ва лап лайихлудаказ буржи тамамарна”.

Гуя хъсанвилехъ са дегишвални гъиссиз жезвач лугъуз, Владимир Васильевалай наразивалдайбур-ни тахъана амукънач. Амма, виликанбурув гекъигай-ла, адан т'вар пис къелемдик акатнач. Са четинвални авачиз тапан информация чу'к'уриз жезвай къенин чал-пачух девирда кискис гудайбурун таъсирдик акат та-вунни кьет'ен лайихлувал я. Инал, Сулейман-Сталь-ский районда В.Васильеван куьмекдалди са ч'ехи про-ект кьилиз акъуддайла, интернетдин майданра бязи миллетбазри авур «шел-хвал» рик'ел хквезва.

Дагълукъ чкайра къе ахварайни такур крар кьилиз акъатунилай дагъвийри пара разивалзава. Икъван ч'а-валди Кьиблепатан зона “рик'елай фенвай” чкадиз эл-къвенвай эхир. Гъахълувал гвай касдиз халкъди гъа-миша алхишда.

Цийи регъбердин вилик экс-регъберди кьил кутур крар генани йигин еришралди вилик тухунин асантсуз к'валахар акъвазнава. Миллетрилай аслу тушиз, сан-лай республикадин халкъдин патай гъуьрмет, ихтибар къазанмишиз алакьайт'ла (и кардал шак гъизвач), Сергей Меликова вичин куьлугъ “вахтуналди яз” ваь, яргалди кьилиз акъудуни Дагъустандив чуьк акъу-диз тада. Т'уьрдалай незмайди хъсан я лугъудайвал, гила чна эхиримжи пуд-къуд йисуз хъайи крайлай инлай куьлукъ хъжедай крар мадни хъсанбур хъуник умуд кутазава. Иншаллагъ!

Чи ватанэгълияр - гъар сана

К'валах лезетдиз элкъвейла...

Сифтегъан пешедай вич физик ят'ани, биотехнологиядин месэлай-риз майилвалзавай, и рекъай къвед лагъай пешекарвал къачунвай, илимдин рекъе агалкъунралди к'ва-лахар кьилиз акъудзавай ватанэгъ-лийрикай сад Москвада яшамиш жезвай **Марат Исламудинович АВЧИЕВ** я.

Ам Москвада куьлугъчийрин хизанда (адан диде-буба Сулей-ман-Стальский райондай я) диде-диз хъана. Москвадин инженерно-физический институт (МИФИ) ку-тягъайдалай куьлукъ ада аспиран-турада клелун давамар хъувуна. Вичи хиве къазвайвал, а йисар (1998-1999) илим патал муракаб-бур тир, институтдин илимдин ба-зани вини дережада амачир. Ма-рат физикадин нурарин куьмек-далди ивисуз операцияр авунин къайдайрал машгъул хъана. К'ва-лах тамамарзавайт'ани, ада теж-рибаяр кьиле тухун а вахтунда на-мумкин тирди къат'ана. Амма гъа'к' т'вар патал илимдин дережа къа-чунихъни метлеб авачир.

КЪЕЙД ИЙИН, Маратан диде-буба илимдин рекъе к'валахза-вайбур я: буба Исламудин Авчиев ядерный физик я, диде Пенкер Ба-баевна - биолог. Пенкер Бабаевна-дихъ институтда вичин хсуси лабо-ратория авай, ана ам лаборантдин пешедейлай профессорвиле дере-жадиз (ам илимдин доктор я) къван

хкаж хъана. Пенкер Авчиева Гос-НИИ-дин биологический активный зат'арин лабораториядин заведу-ющий, Москвада кардик квай “Гуь-рчегвал ва сагъламвал” ООО-дин генеральный директор я. Яваш-яваш Маратани дидеи арадал гъайи биотехнологиядин лаборато-риядиз итиж ийиз эгеч'ина. Къвер-давай артух жезвай гъевесди адаз мад са пеше хкядай рехъ ачухна. Ик'и, недай суьрсетриз талукъ инсти-тутдин биотехнологийрин кафед-рада вири имтигъанар вахуналди, ам аспирантурадик эгеч'ина ва агал-къунралди диссертацияни хвена.

Гъевеч'и ч'авуз Марат Авчиеван рик'и шикилар ч'лугунал, сирнавунал, шахматрал куьгуьнал алай. Ам диде-бубадихъ галаз гзаф къадар сиягъатрани хъана.

“К'вале ктабар клелунин адет

авай. Исятдани клелун давамарза-ва. Гъевеч'и ч'авалай за физикадай-ни, биологиядайни сад хьиз кьил акъудзавай. Образование къачу-нихъ авай важиблувални метлеб-лувал заз хизанда чир хъана”, - лу-гуьзва вич илимдал машгъул кса-рин хизандай хъунал шадвалзавай Марат Авчиева.

Лаборатория рик'и акъвазуниз, рак азардиз аксивалдай такъатрал машгъул я. Ана тухузвай к'валахар алай девирдин медицинадин, недай зат'арин санайидин, косметология-дин ва экологиядин кар алай месэ-лайриз талукъ я. Марат Авчиев мукъ-вал-мукъвал к'валах дегишарунихъ са метлебни авачиз гъисабзавай, пешедай дат'ана чирвилер артухар-завай, к'валах гъевесдивди кьилиз акъуддай машгъулатдиз элкъуьр-завай ксарикай я.

Илимдал, гъа са вахтунда ком-мерциядални машгъул лаборатори-ядин куьлугъчийриз вахт-вахтун-да мажибар гун, илимдин рекъе та-къатар серфун - ибур вири Маратан хизандилай кьилиз акъудиз алакь-зава. Эхъ, к'валах лезетдиз элкъ-вейла, нетижаарни хъсанбур жеда.

Москвада хъанват'ани, Мара-таз лезги ч'ални, халкъдин адетар-ни чизва. Мумкинвал хъайила, Ма-хачкъалада авай стхайрин, ватан-да авай багърийрин патавни хъфиз-ва, ярар-дустарихъ галаз дат'ана алакьаяр хуьзва.

Чил ажайиб чкайралди, т'ебиатдин аламатралди гзаф девлетлу я. Акунри гъейранардай чкайрикай сад Америкадин Нью-Мексико штатда гуьлуьн дережа-дилай 1730-1950 метр къакъанда авай Каша-Катуве т'вар алай рагар я. 2001-йисуз анаг США-дин прези-дентди милли монументрин жергедик кутуна.

Рагарин патав инсанар гъакъидихъ ахъайзава. Йифен вахтунда аниз фин къадагъа я. Са бязи чеш-мейрин делилралди, ихътин ажайиб дагълар-алачу-хар январдагъдин (вулкан) руьхъведикай 7 миллион йис къван идалай вилик арадал атана.

Официальный т'вар Каша-Катуве (чкадин ч'алай таржума авурла, “Лацу рагар” лагъай ч'ал жезва) ят'ани, чпин акунриз килигна, абурал “Рагар-Алачухар” т'вар акъалтнава. Кук'вал к'венк' алай, туристрин алачухриз ухшар клунт'арин къакъанвал 30 метр къван я.

Дуьньяда

Къарабахда гъалар секин

хъанвач

Азербайжандин яракълу кьушунри Дагълукъ Къарабахдин кьиб-лепатахъ фидай мулкара гегъенш гъужумрик кьил кутунва. Ида-кай, Эрменистандин оборонадин министерстводин делилрал асас-лу яз, “Новости” РИА-ди хабар гузва.

Эрменистандин премьер-министр Н.Пашиняна тестикъ хъан-вачир Дагълукъ Къарабахдин президент А.Арутюнянахъ галаз Къа-рабахда совещание кьиле тухвана. Къарабахдин оборонадин ми-нистр Д.Арутюняна душманриз жавабдин ягъунар кьурдакай ва гележегда кьилиз акъуддай женгерин гъерекатрикай Эрменистан-дин премьердиз ихтилатна.

Къарабах себеб яз Бакудинни Еревандин арада къал-къиж, гуьжетар аваз 30 йис я. 27-сентябрдилай инихъ гъалар кьизгъин хъана. Гъужумар авунин, ягъунар кьунин жигъетдай кьве тереф-дини сада муькуьдак тахсирар кутазава.

Ч'ехи пай агъалияр эрменийрикай ибарат тир Къарабахди 1991-йисуз Азербайжандилай аслу туширвал малумарна. Рос-сиядин арачивал аваз, 1994-йисуз Азербайжанди, Эрменистанди ва Къарабахди баришугъвилеиз, меслятвилеиз талукъ протокол-дал кьулар ч'лугуна. Ят'ани, а ч'авалай инихъ давам жезвай гуь-жетарни къалмакъалар къени яваш хъанвач.

И йикъара РФ-дин къецепатан крарин министр С.Лавров Иран-дин къецепатан крарин министр М.Зарифахъ галаз Къарабахдин къалмакъалдин патахъай телефондай рахана. Абурун фикирдал-ди, столдихъ ацукъна, веревирдер авурт'ла, арада авай къалмакъ-алдал эхир эцигиз жеда. Амма и кар патал сифте нубатда, сада-садаз шарт'лар эциг тавуна, тамамвилелди женгерин гъерекатар акъвазарун лазим я.

Киргизияда чалпачух

Халкъдин гегъенш къатарин наразивилин гъерекатар кьиле физвай вахтунда Киргизиядин премьер-министр дегишарна. “Лен-та.ру” чешмедин делилралди, парламентдин членри премьер-ми-нистрвиле вахтуналди яз виликан депутат С.Жапаров тайинарна.

Киргизияда 4-октябрдиз парламентдин сечкир кьиле фена. Сечкийрин официальный нетижаар малумарайдалай куьлукъ халкъдин арада наразивилер, къал-къиж гъатна. Чалпачух гъалар себеб яз са инсан къена, 600-дав агакъна ксариз хасаратвилер хъана.

Наразивал малумарзавайбуру парламентдин дарамат ва пре-зидентдин офис кьуна, уьлкведин виликан кьил А.Атамбаев СИЗО-дай азад хъувуна. ЦИК-ди сечкийрин нетижаар дуьз ту-ширбур яз гъисабна.

Мад гзаф жезва

Гъар юкъуз коронавирус акатзавайбурун къадар чи уьлкведа мад артух жезва. Эхиримжи 3-4 йикъан рекъемар майдин вац-ранбуруз барабар хъанва. Гъалар хъсан туширвилеиз бязи регион-ра са къадар сергъятвилеин серенжемар кардик кухтазава. Москва-дин мэрдин заместитель А.Раковади «ТАСС» чешмедиз хабар гайивал, коронавирус акатзавайбурун къадар артух хъун инсанри маскаяр алу'к' тавунихъ галаз алакъалу я.

7-октябрдин делилралди, Россияда коронавирс акатнавай-бурун къадар 1 248619-дав агакънава, абурукай 21865 кас къенва, 995275 - сагъар хъувунва.

Алакьаяр ат'удач

Украинадин МИД-дин кьил Д.Кулебади Белоруссиядихъ галаз амадагъилин алакьаяр ат'унин са себебни, бинени авач лагъана.

“BBC News Україна” чешмедин делилралди, Украинадин гъу-кумдин фикир Белоруссиядин терефдихъ галаз жезвай офици-альный гуьруьшар т'имиларуникай ибарат я. Экономикадин жи-гъетдай сада-садахъ галаз алакъалувилелди крар кьилиз акъу-дуникай рахадайла, Кулебади Украинадиз Белоруссиядал “гуь-жумдай” фикирар авачирди лагъана. Гъа са вахтунда ада тести-кьарайвал, ЕС-ди Белоруссиядиз талукъарзавай санкцийриз Ук-раинадини шериквалда. Адан фикирдалди, ихътин гъалара рей-садвал къалурун важиблу я.

Евросоюзди Белоруссиядиз акси санкцияр кардик кутунвай-дакай 2-октябрдиз малумарнай.

Италияди игътият хуьзва

Италиядин гъукумдарриз т'лугъвал себеб яз уьлкведа кардик кутунвай сергъятвилерин муддат къведай йисан 31-январдалди артухар хъийидай фикир ава. Ихътин фикир анин здравоохране-нидин министрди “Радио Sputnik” чешмедиз раижна.

Адан фикирдалди, авай гъалариз килигайла, сергъятвилерин муддат артух хъувуникай менфят хкатда.

Вакцинадин къимет

ФАС-ди (Федеральная антимонопольная служба) Россияда арадал гъанвай коронавирсдин вакцинадин къимет малумарна. ФАС-дин кьил И.Артемьеван гафаралди, вакцинадин са дозаддин къимет агъзур манатдилай виниз жедач. Идакай “Лента.ру” чеш-меди хабар гузва.

“Алай вахтунда вакцина гегъеншдаказ арадал гъидай мум-кинвал авач. Гележегда адан къимет анжах агъуз аватда”, - лагъана Артемьева.

Чин гъазурайди - Куругъли ФЕРЗАЛИЕВ

Квез чидани?

Рагар-Алачухар

понеделник, 12 октября

РГВК	16.05
06.50 «Заряжайся!»	Мультифильм 0+
07.00 Новости Даг.	16.30 Новости Даг.
08.05 «Заряжайся!»	16.55 «В центре внимания»
08.15 «Здравствуй, мир!» 0+	17.00 Д/с «Путешествия на край света»
08.50 «Заряжайся!»	17.30 Т/с «Орлова и Александров» 10 с.
08.55 Д/с «Русский музей детям» 4 с.	18.25 Мультифильм 0+
09.25 Х/ф «Неоконченная повесть»	18.45 Передача на табасаранском языке «Мил»
11.10 «Галерея искусств»	19.30 Новости Даг.
11.35 «Годекан»	20.00 Время новостей. Махачкала
12.05 «Парламентский вестник»	20.20 «Кунацкая»
12.30 Новости Даг.	21.05 «Дагестанский календарь» 0+
12.50 С п е к т а к л ь «Лермонтов. Демон»	21.10 «Экологический вестник»
14.05 «Арт-клуб» 0+	21.25 «Учимся побеждать»
14.30 Новости Даг.	21.45 «Дагестан туристический»
14.55 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни»	22.00 «На виду»
15.50 «Служа Родине»	23.00 Время новостей. Махачкала
	23.20 «Угол зрения»
	23.50 Д/с «Карта Родины» 2 с.

ПЕРВЫЙ	5.00, 9.25
Доброе утро. (12+).	
9.00, 12.00, 15.00, 3.00	Новости. (16+).
9.50 Жить здорово! (16+).	
10.55 Модный приговор. (16+).	
12.15, 17.00, 1.05, 3.05	Время покажет. (16+).
14.10 Гражданская оборона. (16+).	
15.15 Давай поженимся! (16+).	
16.00, 3.35 Мужское/Женское. (16+).	
18.00 Вечерние новости. (16+).	
18.40 На самом деле. (16+).	
19.45 Пусть говорят. (16+).	
21.00 Время. (16+).	
21.30 Мосгаз. Новое дело майора Черкасова. (16+).	
22.25 Док-ток. (16+).	
23.25 Вечерний Ургант. (16+).	
0.00 Познер. (16+).	

РОССИЯ 1	09.00
Канал «Шолтавысы»	Канал «Шолтавысы»
17.15 Видеоролики ГИБДД	17.15 Видеоролики ГИБДД
17.20 Республика.	17.20 Республика.
17.20 Д/с «Фестиваля «Радуга» Зов родной земли»	17.20 Д/с «Фестиваля «Радуга» Зов родной земли»
18.05 Неформальный разговор	18.05 Неформальный разговор
5.00, 9.30 Утро России.	5.00, 9.30 Утро России.
9.00, 14.30, 21.05 Вести. Местное время.	9.00, 14.30, 21.05 Вести. Местное время.
9.55 О самом главном. (12+).	9.55 О самом главном. (12+).
11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести.	11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести.
11.30 Судьба человека с Борисом Корчевниковым. (12+).	11.30 Судьба человека с Борисом Корчевниковым. (12+).
12.40, 18.40 60 минут.	12.40, 18.40 60 минут.
14.55 Т/с «Тайны следствия».	14.55 Т/с «Тайны следствия».
17.15 Андрей Малахов. Прямой эфир. (16+).	17.15 Андрей Малахов. Прямой эфир. (16+).
21.20 Т/с «Возвращение».	21.20 Т/с «Возвращение».
23.30 Вечер с Владимиром Соловьевым. (12+).	23.30 Вечер с Владимиром Соловьевым. (12+).
2.20 Т/с «Каменская». (16+).	2.20 Т/с «Каменская». (16+).

НТВ	5.05
Т/с «Мухтар. Новый след». (16+).	5.05 Т/с «Мухтар. Новый след». (16+).
6.00 Утро. Самое лучшее. (16+).	6.00 Утро. Самое лучшее. (16+).
8.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00, 23.40 Сегодня.	8.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00, 23.40 Сегодня.
8.25, 10.25 Т/с «Морские дьяволы. Смерч». (16+).	8.25, 10.25 Т/с «Морские дьяволы. Смерч». (16+).
10.55 Т/с «Морские дьяволы. Рубежи Родины».	10.55 Т/с «Морские дьяволы. Рубежи Родины».
13.25 Чрезвычайное происшествие.	13.25 Чрезвычайное происшествие.
14.00 Место встречи.	14.00 Место встречи.
16.25 ДНК. (16+).	16.25 ДНК. (16+).
18.30, 19.40 Т/с «Пес».	18.30, 19.40 Т/с «Пес».
21.20 Т/с «Старые кадры».	21.20 Т/с «Старые кадры».
23.50 ТЭФИ - Kids 2020. Российская национальная телевизионная премия.	23.50 ТЭФИ - Kids 2020. Российская национальная телевизионная премия.
1.15 Место встречи. (16+).	1.15 Место встречи. (16+).
3.05 Их нравы.	3.05 Их нравы.
3.35 Т/с «Свидетели».	3.35 Т/с «Свидетели».

ДОМАШНИЙ	6.30, 5.30
По делам несовершеннолетних. (16+).	6.30, 5.30 По делам несовершеннолетних. (16+).
8.00 Давай разведемся! (16+).	8.00 Давай разведемся! (16+).
9.10, 3.50 Тест на отцовство. (16+).	9.10, 3.50 Тест на отцовство. (16+).
11.20, 3.00 Д/ф «Реальная мистика». (16+).	11.20, 3.00 Д/ф «Реальная мистика». (16+).
12.25, 2.10 Д/ф «Понять. Простить». (16+).	12.25, 2.10 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
13.30, 1.15 Д/ф «Порча».	13.30, 1.15 Д/ф «Порча».
14.00, 1.40 Д/ф «Знахарка».	14.00, 1.40 Д/ф «Знахарка».
14.30 Мелодрама «Процесс». (16+).	14.30 Мелодрама «Процесс». (16+).
19.00 Мелодрама «Обманутые надежды».	19.00 Мелодрама «Обманутые надежды».
0.00 События. 25-й час.	0.00 События. 25-й час.
0.35 Петровка, 38. (16+).	0.35 Петровка, 38. (16+).
0.55 Д/ф «Жены против любовниц». (16+).	0.55 Д/ф «Жены против любовниц». (16+).
2.15 Д/ф «Битва за Германию». (12+).	2.15 Д/ф «Битва за Германию». (12+).
6.20 6 кадров. (16+).	6.20 6 кадров. (16+).

ТВ-ЦЕНТР	6.00
Настроение.	6.00 Настроение.
8.10 Детектив «Ларец Мари Медичи». (12+).	8.10 Детектив «Ларец Мари Медичи». (12+).
10.00 Д/ф «Евгения Ханцева. Поздняя любовь».	10.00 Д/ф «Евгения Ханцева. Поздняя любовь».
10.55 Городское собрание.	10.55 Городское собрание.
11.30, 14.30, 17.50, 22.00 События.	11.30, 14.30, 17.50, 22.00 События.
11.50, 2.55 Т/с «Коломбо».	11.50, 2.55 Т/с «Коломбо».
13.40, 5.20 Мой герой. Николай Денисов.	13.40, 5.20 Мой герой. Николай Денисов.
14.50 Город новостей.	14.50 Город новостей.
15.05 Т/с «Анна-детектив».	15.05 Т/с «Анна-детектив».
16.55 Прощание. Марина Голуб. (16+).	16.55 Прощание. Марина Голуб. (16+).
18.15 Детектив «10 стрел для одной». (12+).	18.15 Детектив «10 стрел для одной». (12+).
22.35 Границы дозволенного. (16+).	22.35 Границы дозволенного. (16+).
23.05, 1.35 Знак качества. (16+).	23.05, 1.35 Знак качества. (16+).
0.00 События. 25-й час.	0.00 События. 25-й час.
0.35 Петровка, 38. (16+).	0.35 Петровка, 38. (16+).
0.55 Д/ф «Жены против любовниц». (16+).	0.55 Д/ф «Жены против любовниц». (16+).
2.15 Д/ф «Битва за Германию». (12+).	2.15 Д/ф «Битва за Германию». (12+).

ЗВЕЗДА	5.40
Д/с «Сделано в СССР».	5.40 Д/с «Сделано в СССР».
6.00 Сегодня утром. (12+).	6.00 Сегодня утром. (12+).
8.00, 13.00, 18.00, 21.15	Новости дня. (16+).
8.20 Д/с «Оружие Победы».	8.20 Д/с «Оружие Победы».
8.50, 10.05, 13.25, 14.05 Т/с «Звонарь».	8.50, 10.05, 13.25, 14.05 Т/с «Звонарь».
10.00, 14.00 Военные новости. (16+).	10.00, 14.00 Военные новости. (16+).
18.30 Специальный репортаж. (12+).	18.30 Специальный репортаж. (12+).
18.50 Д/с «Неизвестные сражения Великой Отечественной». «За Полярным кругом».	18.50 Д/с «Неизвестные сражения Великой Отечественной». «За Полярным кругом».
19.40 Скрытые угрозы». «Альманах ц37. (12+).	19.40 Скрытые угрозы». «Альманах ц37. (12+).
20.25 Д/с «Загадки века с Сергеем Медведевым». «Обмен дипломатами». (12+).	20.25 Д/с «Загадки века с Сергеем Медведевым». «Обмен дипломатами». (12+).
21.25 Открытый эфир. (12+).	21.25 Открытый эфир. (12+).
23.05 Между тем. (12+).	23.05 Между тем. (12+).
23.40 Т/с «Краповый берет».	23.40 Т/с «Краповый берет».
2.50 Х/ф «Сошедшие с небес». (12+).	2.50 Х/ф «Сошедшие с небес». (12+).
4.05 Х/ф «Ночной патруль».	4.05 Х/ф «Ночной патруль».

вторник, 13 октября

РГВК	16.20
06.50 «Заряжайся!»	«Дагестанский календарь» 0+
07.00 Новости Даг.	16.30 Новости Даг.
07.20 Передача «Мил»	16.55 «В центре внимания»
08.00 «Заряжайся!» 0+	17.00 Д/с «Путешествия на край света»
08.05 Мультифильм 0+	17.30 Т/с «Орлова и Александров» 11 с.
08.30 Новости Даг.	18.25 Мультифильм 0+
08.50 «Заряжайся!» 0+	18.45 Передача «Аьр-ши ва агьлу»
08.55 Д/с «Путешествия на край света»	20.00 Время новостей. Махачкала
09.25 Х/ф «Искатели приключений»	20.20 «Подробности»
11.15 Мультифильм 0+	20.50 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни»
11.30 Т/с «Орлова и Александров» 10 с.	21.40 «Молодежный микс»
12.30 Новости Даг.	21.55 «Человек и вера»
12.50 Х/ф «Девушка с характером» 0+	22.30 Новости Даг.
14.30 Новости Даг.	23.00 Время новостей. Махачкала
14.50 «Дагестанский календарь» 0+	23.15 «Память поколений. Александр Ситковский»
14.55 «На виду»	00.00 «Народный инспектор»
15.25 «Дагестан туристический»	
15.45 «Учимся побеждать»	
16.05 «Экологический вестник»	

ПЕРВЫЙ	5.00, 9.25
Доброе утро. (12+).	
9.00, 12.00, 15.00, 3.00	Новости. (16+).
9.50 Жить здорово! (16+).	
10.55 Модный приговор. (16+).	
12.15, 17.00, 1.10, 3.05	Время покажет. (16+).
14.10 Гражданская оборона. (16+).	
15.15 Давай поженимся! (16+).	
16.00, 3.40 Мужское/Женское. (16+).	
18.00 Вечерние новости. (16+).	
18.40 На самом деле. (16+).	
19.45 Пусть говорят. (16+).	
21.00 Время. (16+).	
21.30 Мосгаз. Новое дело майора Черкасова. (16+).	
22.30 Док-ток. (16+).	
23.30 Вечерний Ургант. (16+).	
0.10 Есенин. (16+).	

РОССИЯ 1	09.00
Канал «Очар»	Канал «Очар»
17.15 Видеоролики ГИБДД	17.15 Видеоролики ГИБДД
17.20 Республика.	17.20 Республика.
17.40 Д а г е с т а н спортивный.	17.40 Д а г е с т а н спортивный.
18.00 Здоровье и жизнь.	18.00 Здоровье и жизнь.
18.15 Док/фильм.	18.15 Док/фильм.
5.00, 9.30 Утро России.	5.00, 9.30 Утро России.
9.00, 14.30, 21.05 Вести. Местное время.	9.00, 14.30, 21.05 Вести. Местное время.
9.55 О самом главном. (12+).	9.55 О самом главном. (12+).
11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести.	11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести.
11.30 Судьба человека	11.30 Судьба человека
12.40, 18.40 60 минут.	12.40, 18.40 60 минут.
14.55 Т/с «Тайны следствия».	14.55 Т/с «Тайны следствия».
17.15 Андрей Малахов. Прямой эфир. (16+).	17.15 Андрей Малахов. Прямой эфир. (16+).
21.20 Т/с «Возвращение».	21.20 Т/с «Возвращение».
23.30 Вечер с Владимиром Соловьевым. (12+).	23.30 Вечер с Владимиром Соловьевым. (12+).
2.20 Т/с «Каменская». (16+).	2.20 Т/с «Каменская». (16+).
4.05 Т/с «Отец Матвей».	4.05 Т/с «Отец Матвей».

НТВ	5.05
Т/с «Мухтар. Новый след». (16+).	5.05 Т/с «Мухтар. Новый след». (16+).
6.00 Утро. Самое лучшее. (16+).	6.00 Утро. Самое лучшее. (16+).
8.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00, 23.20 Сегодня.	8.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00, 23.20 Сегодня.
8.25, 10.25 Т/с «Морские дьяволы. Рубежи Родины».	8.25, 10.25 Т/с «Морские дьяволы. Рубежи Родины».
13.25 Чрезвычайное происшествие.	13.25 Чрезвычайное происшествие.
14.00 Место встречи.	14.00 Место встречи.
16.25 ДНК. (16+).	16.25 ДНК. (16+).
18.30, 19.40 Т/с «Пес».	18.30, 19.40 Т/с «Пес».
21.20 Т/с «Старые кадры».	21.20 Т/с «Старые кадры».
23.30 Энергия Великой Победы. (12+).	23.30 Энергия Великой Победы. (12+).
1.25 Место встречи. (16+).	1.25 Место встречи. (16+).
3.15 Их нравы.	3.15 Их нравы.
3.35 Т/с «Свидетели».	3.35 Т/с «Свидетели».

ДОМАШНИЙ	6.30, 5.30
По делам несовершеннолетних. (16+).	6.30, 5.30 По делам несовершеннолетних. (16+).
8.00 Давай разведемся! (16+).	8.00 Давай разведемся! (16+).
9.05, 3.50 Тест на отцовство. (16+).	9.05, 3.50 Тест на отцовство. (16+).
11.15, 3.00 Д/ф «Реальная мистика». (16+).	11.15, 3.00 Д/ф «Реальная мистика». (16+).
12.20, 2.10 Д/ф «Понять. Простить». (16+).	12.20, 2.10 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
13.25, 1.15 Д/ф «Порча».	13.25, 1.15 Д/ф «Порча».
13.55, 1.40 Д/ф «Знахарка».	13.55, 1.40 Д/ф «Знахарка».
14.25 Комедия «Мама будет против». (16+).	14.25 Комедия «Мама будет против». (16+).
19.00 Мелодрама «Одно теплое слово». (16+).	19.00 Мелодрама «Одно теплое слово». (16+).
23.10 Т/с «Женский доктор 3» (16+).	23.10 Т/с «Женский доктор 3» (16+).
6.20 6 кадров. (16+).	6.20 6 кадров. (16+).

ТВ-ЦЕНТР	6.00
Настроение.	6.00 Настроение.
8.10 Х/ф «Приключения Шерлока Холмса и доктора Ватсона. Собака Баскервилей».	8.10 Х/ф «Приключения Шерлока Холмса и доктора Ватсона. Собака Баскервилей».
11.30, 14.30, 17.50, 22.00 События.	11.30, 14.30, 17.50, 22.00 События.
11.50, 2.55 Т/с «Коломбо».	11.50, 2.55 Т/с «Коломбо».
13.40, 5.20 Мой герой. Екатерина Скулкина. (12+).	13.40, 5.20 Мой герой. Екатерина Скулкина. (12+).
14.50 Город новостей.	14.50 Город новостей.
15.05 Т/с «Анна-детектив».	15.05 Т/с «Анна-детектив».
16.55 Прощание. Людмила Гурченко. (12+).	16.55 Прощание. Людмила Гурченко. (12+).
18.10 Детектив «Ныряльщица за жемчугом». (12+).	18.10 Детектив «Ныряльщица за жемчугом». (12+).
22.35 Осторожно, мошенники! Дети Голубкова.	22.35 Осторожно, мошенники! Дети Голубкова.
23.05, 1.35 Д/ф «Савелий Крамаров. Рецепт ранней смерти». (16+).	23.05, 1.35 Д/ф «Савелий Крамаров. Рецепт ранней смерти». (16+).
0.00 События. 25-й час.	0.00 События. 25-й час.
0.35 Петровка, 38. (16+).	0.35 Петровка, 38. (16+).
0.55 Прощание. Эдуард Лимонов. (16+).	0.55 Прощание. Эдуард Лимонов. (16+).
2.15 Д/ф «Укол зонтиком».	2.15 Д/ф «Укол зонтиком».

ЗВЕЗДА	6.00
Сегодня утром. (12+).	6.00 Сегодня утром. (12+).
8.00, 13.00, 18.00, 21.15	Новости дня. (16+).
8.30, 18.30 Специальный репортаж. (12+).	8.30, 18.30 Специальный репортаж. (12+).
8.50, 10.05, 13.25, 14.05 Т/с «Звонарь».	8.50, 10.05, 13.25, 14.05 Т/с «Звонарь».
10.00, 14.00 Военные новости. (16+).	10.00, 14.00 Военные новости. (16+).
18.50 Д/с «Неизвестные сражения Великой Отечественной». «Миус-фронт». (12+).	18.50 Д/с «Неизвестные сражения Великой Отечественной». «Миус-фронт». (12+).
19.40 Легенды армии с Александром Маршалом. Николай Щорс. (12+).	19.40 Легенды армии с Александром Маршалом. Николай Щорс. (12+).
20.25 Улика из прошлого. (16+).	20.25 Улика из прошлого. (16+).
21.25 Открытый эфир. (12+).	21.25 Открытый эфир. (12+).
23.05 Между тем. (12+).	23.05 Между тем. (12+).
23.40 Т/с «Дума о Ковпаке».	23.40 Т/с «Дума о Ковпаке».
3.10 Х/ф «Дочки-матери».	3.10 Х/ф «Дочки-матери».
4.45 Х/ф «Подкидыш».	4.45 Х/ф «Подкидыш».
5.15 Д/ф «Выдающиеся авиаконструкторы. Николай Поликарпов».	5.15 Д/ф «Выдающиеся авиаконструкторы. Николай Поликарпов».

среда, 14 октября

РГВК	16.55
06.50 «Заряжайся!»	«В центре внимания»
07.00 Новости Даг.	17.00 «На злобу дня»
07.20 Передача «Аьр-ши ва агьлу»	17.10 Д/с «Путешествия на край света»
08.00 «Заряжайся!»	17.35 Т/с «Орлова и Александров» 12 с.
08.05 Мультифильм 0+	18.25 «Арт-клуб» 0+
08.30 Новости Даг.	18.45 Передача «Адам-ти ва замана»
08.50 «Заряжайся!»	19.30 Новости Даг.
08.55 Д/с «Путешествия на край света»	20.00 Время новостей. Махачкала
09.25 Х/ф «Сага о Форсайтах»	20.20 Проект «Мы – народ российский. Дагестан многонациональный»
11.30 Т/с «Орлова и Александров» 11 с.	20.50 «Здоровье»
12.30 Новости Даг.	21.45 «Дагестан туристический»
12.50 Х/ф «Первая ласточка» 0+	22.00 «Городская среда»
14.10 «Молодежный микс»	23.00 Время новостей. Махачкала
14.30 Новости Даг.	23.20 «Аутодафе»
14.50 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни»	00.00 «Дагестанский календарь» 0+
15.40 «Человек и вера»	00.05 Д/ф «Последний из могикан»
16.05 «Подробности»	
16.30 Новости Даг.	

ПЕРВЫЙ	
5.00, 9.25	Доброе утро. (12+).
9.00, 12.00, 15.00, 3.00	Новости. (16+).
9.50	Жить здорово! (16+).
10.55	Модный приговор. (16+).
12.15, 17.00, 1.10, 3.05	Время покажет. (16+).
14.10	Гражданская оборо- на. (16+).
15.15	Давай поженимся! (16+).
16.00, 3.40	Мужское/Жен- ское. (16+).
18.00	Вечерние новости. (16+).
18.40	На самом деле. (16+).
19.45	Пусть говорят. (16+).
21.00	Время. (16+).
21.30	Мозг. Новое дело майора Черкасова. (16+).
22.30	Док-ток. (16+).
23.30	Вечерний Ургант. (16+).
0.10	Есенин. (16+).

пятница, 16 октября

РГВК	14.50 «Кунацкая» 15.30 Д/ф «Язык орнамента» 16.00 «Агросектор» 16.30 Новости Даг. 16.55 «В центре внимания» 17.00 «На злобу дня» 17.10 Спектакль «Лермонтов. Демон» 18.15 «Интервью» с Хамис Шамиловой 18.45 Передача «Заманлар гете, халкь гетмес» 20.00 Время новостей. Махачкала 20.20 «Подробности» 20.45 «На виду спорт» 21.25 «Молодежный микс» 21.45 «Круглый стол» 22.20 «Дагестанский календарь» 0+ 22.30 Новости Даг. 23.20 «Глобальная сеть»
06.45 «Заряжайся!» 07.00 Новости Даг. 07.20 П е р е д а ч а «Гаданги гамалги заманги» 08.00 «Заряжайся!» 08.10 Мультфильмы 08.30 Новости Даг. 08.50 «Заряжайся!» 08.55 Д/с «Путешествия на край света» 09.25 Х/ф «Чужестранец» 11.10 «Дагестан без коррупции» 11.40 Т/с «Орлова и Александров» 13 с. 12.30 Время новостей Дагестана 12.50 Х/ф «Весь мир в глазах твоих» 14.05 «Галерея искусств» 14.30 Новости Даг.	

ПЕРВЫЙ

5.00,9.25 Доброе утро. (12+). 9.00,12.00,15.00 Новости. (16+). 9.50 Жить здорово! (16+). 10.55,2.40 Модный приговор. 12.15,17.00 Время покажет. (16+). 14.10 Гражданская оборона. (16+). 15.15,3.30 Давай поженимся! (16+). 16.00,4.10 Мужское/Женское. (16+). 18.00 Вечерние новости. 18.40 Человек и закон. (16+). 19.45 Телеигра «Поле чудес». (16+). 21.00 Время. (16+). 21.30 Голос. (12+). 23.30 Вечерний Ургант. 0.25 Концерт группы Metallica с симфоническим оркестром Сан-Франциско. 2.00 Наедине со всеми.
--

РОССИЯ 1

09.00 Канал национального вещания «Шалбуздаг» (на лезгинском языке) 17.40 Порт-петровские ассамблеи Концерт. 5.00,9.30 Утро России. 9.00,14.30,21.05 Вести. Местное время. 9.55 О самом главном. (12+). 11.00,14.00,17.00,20.00 Вести. 11.30 Судьба человека с Борисом Корчевниковым. (12+). 12.40,18.40 60 минут. (12+). 14.55 Т/с «Тайны следствия». (12+). 17.15 Андрей Малахов. Прямой эфир. (16+). 21.20 Юморина-2020. (16+). 0.40 Х/ф «Знахарка». (12+). 4.05 Т/с «Отец Матвей».
--

НТВ

5.05 Т/с «Мухтар. Новый след». (16+). 6.00 Утро. Самое лучшее. (16+). 8.00,10.00,13.00,16.00,19.00 Сегодня. 8.25,10.25 Т/с «Морские дьяволы. Рубежи Родины». (16+). 13.25 Чрезвычайное происшествие. 14.00 Место встречи. 16.25 ДНК. (16+). 17.25 Жди меня. (12+). 18.20,19.40 Т/с «Пес». (16+). 21.20 Т/с «Старые кадры». (16+). 23.30 Своя правда с Р. Бабаяном. (16+). 1.25 Квартирный вопрос. 2.30 Х/ф «Трио». (12+). 4.15 Т/с «Свидетели». (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30 6 кадров. (16+). 6.35,4.55 По делам несовершеннолетних. (16+). 8.05,5.45 Давай разведемся! (16+). 9.15,4.05 Тест на отцовство. (16+). 11.25,3.15 Д/ф «Реальная мистика». (16+). 12.30,2.25 Д/ф «Понять. Простить». (16+). 13.35,1.30 Д/ф «Порча». (16+). 14.05,1.55 Д/ф «Знахарка». (16+). 14.35 Мелодрама «Пропасть между нами». (16+). 19.00 Мелодрама «Ты мой». (Украина). (16+). 23.10 Про здоровье. (16+). 23.25 Мелодрама «Маша и медведь». (16+).
--

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение. 8.20 Доктор И... (16+). 8.55,11.50 Х/ф «Детектив на миллион». (12+). 11.30,14.30,17.50 События. 13.20,15.05 Х/ф «Детектив на миллион. Жертвы искусства». (12+). 14.50 Город новостей. 18.15 Детектив «Правда». (12+). 20.00 Х/ф «Похищенный». (12+). 22.00 В центре событий. 23.10 Д/ф «Станислав Садальский. Одинокий шут». (12+). 0.05 Д/ф «Михаил Булгаков. Роман с тайной». (12+). 1.00 Д/ф «Актерские драмы. Роль как приговор». (16+). 1.40 Петровка, 38. (16+). 1.55 Т/с «Пуля-дура. Агент для наследия». (16+). 4.45 Д/ф «Ирония судьбы Эльдара Рязанова».

ЗВЕЗДА

6.10 Х/ф «Мерседес» уходит от погони. (12+). 8.00,13.00,18.00,21.15 Новости дня. (16+). 8.25,10.05,13.20,14.05 Т/с «Звонарь 2». (16+). 10.00,14.00 Военные новости. (16+). 18.40,21.25 Т/с «Назад в СССР». (16+). 23.10 Десять фотографий. Александр Любимов. 0.00 Х/ф «В небе «Ночные ведьмы»». (16+). 1.35 Х/ф «Конец императора тайги». (16+). 3.00 Х/ф «По данным уголовного розыска...» (16+). 4.10 Х/ф «Золотая баба». (16+). 5.15 Д/с «Хроника Победы». (12+). 5.40 Х/ф «Право на выстрел».

суббота, 17 октября

РГВК	
07.00 Новости Даг.	19.55 «Дежурная часть»
07.20 Передача «Заманлар гете, халкь гетмес»	20.05 «Парламентский вестник»
08.00 Мультфильм 0+	20.25 Проект «Мы народ российский. Дагестан многонациональный»
08.30 Новости Даг.	20.55 «Первая студия»
08.55 Х/ф «Сильва»	21.55 «Годекан»
11.20 «Мой малыш»	22.30 Время новостей Дагестана
11.50 «Молодежный микс»	22.55 «Наука Дагестана» 0+
12.05 «Подробности»	00.05 «Народный инспектор»
12.25 «Мир сквозь тенец»	00.30 Время новостей Дагестана
14.45 «На виду. Спорт»	00.55 «Дагестанский календарь» 0+
15.15 «Круглый стол»	01.00 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар»
15.50 «Здравствуй, мир!» 0+	01.35 «Мой малыш» 0+
16.30 Новости Даг.	02.00 «Годекан»
16.55 «Дежурная часть»	02.25 «Мир сквозь тенец»
17.05 Дагестанское кино. Х/ф «Тучи покидают небо»	
18.45 Передача «Вахтар ва инсанар»	
19.30 Новости Даг.	

ПЕРВЫЙ

6.00 Доброе утро. Суббота. 9.00 Умницы и умники. (12+). 9.45 Слово пастыря. 10.00,12.00 Новости. (16+). 10.15 101 вопрос взрослому. (12+). 11.10,12.15 Видели видео? 13.55 На дачу! с Н. Барбье. 15.00 Из дела майора Черкасова. «Палач». Без срока давности. (16+). 16.00 Кто хочет стать миллионером? (12+). 17.20 Ледниковый период. 21.00 Время. (16+). 21.20 Сегодня вечером. (16+). 23.00 Большая игра. (16+). 0.10 Страна советов. Забытые вожди. (16+). 1.10 Наедине со всеми. (16+). 1.55 Модный приговор. 2.45 Давай поженимся! (16+). 3.25 Мужское/Женское. (16+).

РОССИЯ 1

08.00 ВЕСТИ. МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. 08.20 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. СУББОТА. 5.00 Утро России. Суббота. 8.00 Вести. Местное время. 8.20 Местное время. Суббота. 8.35 По секрету всему свету. 9.00 Тест. (12+). 9.25 Пятеро на одного. 10.10 Сто к одному. 11.00 Вести. 11.30 Юмор! Юмор! Юмор! (16+). 12.30 Доктор Мясников. (12+). 13.40 Х/ф «Мое сердце с тобой». (12+). 18.00 Привет, Андрей! (12+). 20.00 Вести в субботу. 21.00 Х/ф «Послушная жена». (12+). 1.05 Х/ф «Семья маньяка Беляева». (12+).

НТВ

5.00 ЧП. Расследование. (16+). 5.30 Х/ф «Свой среди чужих, чужой среди своих». 7.20 Смотр. 8.00,10.00,16.00 Сегодня. 8.20 Готовим с Алексеем Зиминным. 8.45 Кто в доме хозяин? 9.25 Едим дома. 10.20 Главная дорога. (16+). 11.00 Живая еда с Сергеем Малоземовым. (12+). 12.00 Квартирный вопрос. 13.00 НашПотребНадзор. 14.00 Поедем, поедим! 15.00 Своя игра. 16.20 Следствие вели. (16+). 18.00 По следу монстра. 19.00 Центральное телевидение. 20.20 Ты не поверишь! 21.20 Секрет на миллион. Тайны бывших жен. 23.25 Международная пиар-лига. (16+). 0.15 Квартирник НТВ у Маргулиса". Ансамбль «Дайте танк. (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30,6.15 6 кадров. (16+). 6.55 Мелодрама «Избранница». (Украина). (16+). 11.05 Мелодрама «Подари мне счастье» (Украина). (16+). 19.00 Мелодрама «Любовь против судьбы» (Турция). (16+). 22.45 Мелодрама «Миллионер». (Россия - Украина). (16+). 1.00 Мелодрама «Подари мне счастье» (16+). 4.10 Д/с «Эффекты Матроны». (16+). 5.50 Домашняя кухня. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

5.40 Х/ф «Бессонная ночь». (16+). 7.35 Православная энциклопедия. 8.00 Полезная покупка. (16+). 8.10 Х/ф «После дождика в четверг...» 9.25,11.45 Х/ф «Приключения Шерлока Холмса и доктора Ватсона. Сокровища Агры». 11.30,14.30,23.45 События. 12.55,14.45 Т/с «Сельский детектив». «Яблоны раздора». (12+). 15.10 Т/с «Сельский детектив». «Месть Чернобога». (12+). 17.05 Т/с «Сельский детектив». «Иголка в стоге сена». (12+). 21.00 Постскриптим. 22.15 Право знать! (16+). 0.00 Приговор. Березовский против Абрамовича. 0.50 Удар властью. Импи-мент Ельцина. (16+).
--

ЗВЕЗДА

6.00 М/ф. 7.20,8.15 Х/ф «На золотом крыльце сидели...» 8.00,13.00,18.00 Новости дня. (16+). 9.00 Легенды музыки. 9.30 Легенды кино. 10.15 Д/с «Загадки века» 11.05 Улика из прошлого». 11.55 Не факт! 12.30 Круиз-Контроль". «Петрозаводск - Валаам». 13.15 Специальный репортаж. (12+). 13.35 СССР. Знак качества. (12+). 14.25 Морской бой. 15.30 Д/с «Оружие Победы». 16.05 Х/ф «Прорыв». (12+). 18.10 Задело! (16+). 18.25,20.25 Т/с «Позывной «Стая». (16+). 22.25 Х/ф «Даурия». 1.55 Х/ф «Мерседес» уходит от погони. (12+). 3.10 Х/ф «Конец императора тайги».

воскресенье, 18 октября

РГВК	мир!» 0+
07.00 Время новостей Дагестана	12.30 «Молодежный digest» 0+
07.20 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар»	12.45 «Арт-клуб» 0+
08.00 «Мой малыш»	13.10 «Мастер спорта»
08.30 Время новостей Дагестана	13.45 «Прогоулки по музею»
08.50 Мультфильм 0+	14.10 «Психологическая азбука»
09.05 «Мир сквозь танец» Совместный концерт ансамблей танца «Лезгинка» (Республика Дагестан) и «Алан» (Северная Осетия - Алания) 0+	14.35 «Круглый стол»
11.25 «Городская среда»	15.10 «Молодежный микс»
11.55 «Здравствуй,	15.30 «Человек и вера»
	16.00 «Агросектор»
	16.30 «Дежурная часть»
	16.45 «Дагестан туристический»
	17.05 «Учимся побеждать»
	17.20 «Человек и право»
	18.30 «Молодежный

ПЕРВЫЙ

5.10,6.10 Х/ф «Весна на Заречной улице». (12+). 6.00,10.00,12.00 Новости. (16+). 6.55 Игрой, гармонь любимая! (12+). 7.40 Часовой. (12+). 8.10 Здоровье. (16+). 9.20 Непутевые заметки. 10.15 Жизнь других. (12+). 11.15,12.15 Видели видео? 13.55 На дачу! с Л. Гузеевой. 15.10 Эххх, Разгуляй! (16+). 17.15 Комедия «Операция «Ы» и другие приключения Шурика». 19.10 Три аккорда. (16+). 21.00 Время. (16+). 22.00 Что? Где? Когда? Осенняя серия игр. (16+). 23.10 Х/ф «Большая игра». 1.30 Наедине со всеми. 2.15 Модный приговор.
--

РОССИЯ 1

4.20,1.30 Х/ф «Танго мотылька». (12+). 6.00 Х/ф «Любовь на сене». (12+). 8.00 Местное время. Воскресенье. 8.35 Устами младенца. 9.20 Когда все дома с Тимуром Кизиковым. 10.10 Сто к одному. 11.00 Вести. 11.30 Х/ф «Злая шутка». (12+). 13.35 Х/ф «Забывая обо всем». (12+). 17.50 Удивительные люди. Новый сезон. (12+). 20.00 Вести недели. 22.00 Москва. Кремль. Путин. 22.40 Воскресный вечер с Владимиром Соловьевым. (12+). 3.10 Т/с «Отец Матвей».

НТВ

5.00 Комедия «Девушка без адреса». 6.40 Центральное телевидение. (16+). 8.00,10.00,16.00 Сегодня. (12+). 8.20 У нас выигрывают! (12+). 10.20 Первая передача. (16+). 11.00 Чудо техники. (12+). 11.50 Дачный ответ. 13.00 НашПотребНадзор. (16+). 14.05 Однажды... (16+). 15.00 Своя игра. 16.20 Следствие вели. (16+). 18.00 Новые русские сенсации. (16+). 19.00 Итоги недели. 20.10 Ты супер! 22.55 Звезды сошлись. 0.25 Основано на реальных событиях. (16+). 3.30 Т/с «Свидетели». (16+).
--

ДОМАШНИЙ

6.30 6 кадров. (16+). 6.50 Пять ужинов. (16+). 7.05 Детектив «Украденная свадьба». (16+). 10.50 Мелодрама «Ради жизни». (16+). 14.55 Мелодрама «Ты мой». (16+). 19.00 Мелодрама «Любовь против судьбы» (Турция). (16+). 22.45 Про здоровье. (16+). 23.00 Мелодрама «Вечерняя сказка». (Украина). (16+). 1.05 Мелодрама «Подари мне счастье» (16+). 4.15 Мелодрама «Маша и медведь». (16+). 5.45 Домашняя кухня. (16+).
--

ТВ-ЦЕНТР

5.40 Х/ф «Смерть на взлете». (12+). 7.20 Фактор жизни. (12+). 7.45 Полезная покупка. 8.10 10 самых... 8.40 Х/ф «Похищенный». 10.40 Спасите, я не умею готовить! (12+). 11.30,0.15 События. 11.45 Детектив «Ночное происшествие». 13.40 Смех с доставкой на дом. (12+). 14.30 Московская неделя. 15.05 Д/ф «Фальшивая родня». (16+). 15.55 Прощание. 16.50 Д/ф «Женщины мариса липы». (16+). 17.35 Т/с «Сельский детектив». 19.35 Т/с «Сельский детектив». 21.35,0.30 Детектив «Призраки уездного театра».
--

ЗВЕЗДА

7.10 Х/ф «Прорыв». (12+). 9.00 Новости недели 9.25 Служу России. (12+). 9.55 Военная приемка. 10.45 Скрытые угрозы". «Альманах ц36. (12+). 11.30 Д/с «Секретные материалы». 12.20 Код доступа. (12+). 13.15 Специальный репортаж. (12+). 14.00 Т/с «Операция «Тайфун». Задания особой важности". (12+). 18.00 Главное с О. Беловой. (16+). 19.25 Д/с «Легенды советского сыска». (16+). 22.45 Д/с «Сделано в СССР». 23.00 Фетисов. (12+). 23.45 Х/ф «Их знали только в лицо». (12+). 1.30 Х/ф «Даурия».

КУЛЬТУРА с 12 по 18 октября

ПОНЕДЕЛЬНИК	ВТОРНИК
6.30,7.00,7.30,10.00,15.00,19.30,23.30 Новости культуры. 6.35 Пешком... 7.05 Другие Романовы". 7.40,18.40 Д/с «Ключ к разгадке древних сокровищ». 8.30 Красивая планета. 8.45,16.15 Х/ф «Дни хирурга Мишкина» 10.15 Наблюдатель. 11.10,1.00 XX век. 12.00 Д/ф «Я хочу танцевать сто лет». 12.40 Большие и маленькие. 14.30 Д/с «Дело ч. католик из России». 15.05 Агора. 17.30 Жизнь замечательных идей. 18.00 Российский национальный оркестр. 19.45 Главная роль. 20.05 Правила жизни. 20.30 Спокойной ночи! 20.45 Д/ф «Оставшийся свет...». 21.40 Сати. 22.25 Х/ф «Бесы» 23.50 «Борис Годунов».	6.30,7.00,7.30,10.00,15.00,19.30,23.30 Новости культуры. 6.35 Пешком... 7.05,20.05 Правила жизни. 7.40,18.40 Д/с «Ключ к разгадке древних сокровищ». 8.30 Красивая планета. 8.45,16.15 Х/ф «Дни хирурга Мишкина» 10.15 Наблюдатель. 11.10 XX век. 12.10 Красивая планета. 12.30,22.25 Х/ф «Бесы» 13.35 Кинескоп с П. Шепотинником. 14.15 Красивая планета. 14.30,23.50 «Борис Годунов». 15.05 Эрмитаж. 15.35 Сати. 17.20 Жизнь замечательных идей. 17.50 Российский национальный оркестр. 19.45 Главная роль. 20.30 Спокойной ночи! 20.45 Искусственный отбор. 21.25 Линия жизни. 1.40 Российский национальный оркестр.

СРЕДА

6.30,7.00,7.30,10.00,15.00,19.30,23.30 Новости культуры. 6.35 Святити христианского мира. «Покров». 7.05,20.05 Правила жизни. 7.40,18.40 Д/с «Ключ к разгадке древних сокровищ». 8.30 Красивая планета. 8.45,16.15 Х/ф «Дни хирурга Мишкина» 10.15 Наблюдатель. 11.10 XX век. 12.10 Красивая планета. 12.30,22.25 Х/ф «Бесы» 13.35 Д/ф «Хроническому пессимисту с любовью. Саша Черный». 14.15 Д/с «Первые в мире». 14.30,23.50 «Борис Годунов». 15.05 Эдгар По «Ворон». 15.35 Белая студия. 17.25 Жизнь замечательных идей. 17.55,1.35 Российский национальный оркестр. 19.45 Главная роль. 20.35 Д/ф «Время дано...» 21.40 Власть факта. 0.20 XX век. «Творческий вечер Валерия Золотухина».
--

ЧЕТВЕРГ

6.30,7.00,7.30,10.00,15.00,19.30,23.30 Новости культуры. 6.35 Пешком... 7.05 Правила жизни. 7.40,18.40 Д/с «Ключ к разгадке древних сокровищ». 8.25 Цвет времени. 8.35,16.20 Х/ф «Это было прошлым летом» 10.15 Наблюдатель. 11.10 XX век. 12.30,22.15 Х/ф «Бесы» 13.35 Абсолютный слух. 14.15 Д/с «Первые в мире». 14.30,23.50 Борис Годунов». 15.05 Моя любовь - Россия! 15.35 2 Верник 2. 17.40 Красивая планета. 17.55,1.00 Российский национальный оркестр. 19.45 Главная роль. 20.05 Открытая книга. 20.30 Спокойной ночи, малыши! 20.50 Д/ф «12 стульев. Держите гротескмейстера!» 21.35 Энигма. Даниэль Баренбойм. Музыка эпохи пандемии. 0.20 Д/ф «В поисках утраченного времени».
--

ПЯТНИЦА

6.30,7.00,7.30,10.00,15.00,19.30,23.00 Новости культуры. 6.35 Пешком... 7.05 Правила жизни. 7.40 Черные дыры. Белые пятна. 8.20 Красивая планета. 8.40,16.15 Х/ф «Это было прошлым летом» 10.15 Х/ф «Дни и ночи». 12.00 Открытая книга. 12.30 Х/ф «Бесы» 13.45 Власть факта. 14.30 Александр Пушкин. «Борис Годунов». 15.05 Письма из провинции. Псковская область. 15.35 Энигма. Даниэль Баренбойм. Музыка эпохи пандемии. 17.35 Д/ф «Алиса Коонен». 18.20 Царская ложа. 19.00 Смехоносталия. 19.45 Линия жизни. 20.40 Х/ф «Кульпоход в театр». 22.10 2 Верник 2. 23.20 Х/ф «Английский пациент». (США - Великобритания). (16+). 2.00 Искатели. «Клад-призрак». 2.45 М/ф «Дарю тебе звезду».
--

СУББОТА

6.30 Эдгар По «Ворон». 7.05 М/фильмы 8.30 Х/ф «Кульпоход в театр». 10.00 Д/с «Святити Кремля». 10.30 Х/ф «Дети Дон Кихота». 11.45 Эрмитаж. 12.15 Черные дыры. Белые пятна. 12.55,1.35 Д/ф «Династии». 13.50 Д/с «Ехал Грека...» 14.35 Д/ф «Приключения Аристотеля в Москве». 15.20 Больше, чем любовь. 16.00 Х/ф «Малыш и Карлсон, который живет на крыше». 17.30 Большие и маленькие. 19.25 Х/ф «Такова жизнь!» 21.15 Д/ф «История научной фантастики». 22.00 Агора. 23.00 Клуб 37. 0.10 Х/ф «Любимая девушка». 2.30 М/фильмы
--

ВОСКРЕСЕНЬЕ

6.30 М/ф: «Зеркальце», «В лесной чаще». 7.10 Х/ф «Камертон». 9.25 Обыкновенный концерт с Э. Эфириным. 9.55 Мы - грамотеи! 10.35 Х/ф «Одна строка». 12.10 Письма из провинции. 12.40,0.20 Диалоги о животных. 13.20 Игра в бисер 14.05 Другие Романовы. 14.35 Спектакль «Мистификация». 16.30 Д/с «Первые в мире» 16.45 Д/ф «12 стульев. Держите гротескмейстера!» 17.25 Д/ф «Земляничная поляна Святослава Рихтера». 18.05 Пешком... 18.35 Романтика романса. 19.30 Новости культуры. 20.10 Х/ф «Дети Дон Кихота». 21.30 Д/ф «Приключения Аристотеля в Москве». 22.10 Музыка
--

РАДИО

ПОНЕДЕЛЬНИК	ВТОРНИК	СРЕДА	ЧЕТВЕРГ	ПЯТНИЦА	СУББОТА	ВОСКРЕСЕНЬЕ
11.10. Вести «Дагестан» 11.30. Радиотамаша	11.10. Вести «Дагестан» 11.30. «Актуально».	11.10. Вести «Дагестан» 11.30. Встречи в студии.	11.10. Вести «Дагестан» 11.30. Время и молодежь.	11.10. Вести «Дагестан» 11.25. Голос Ислама 11.45. Концерт.	11.10. Вести «Дагестан» 13.10. Итоги недели.	10.10. Соколенок.

Программа гъазурайди -
Н.РАШИДОВА

Дин

Исламдин ахлакьар ва эдебар

Ямин МЕГЪАМЕДОВ,
диндин рекъай алим

(Эвел - 34-35, 37-40-нумрайра)

7. Керчеквал

Мусурман кас вичин вири краа керчекди, дугъриди хъана кланда. Вучиз лагъайтла, а кар Аллагъ-Таалади ва Адан Расулди (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) эмирзава. Къуръанда лагъанва (9-сура, 119-аят, мана): “Эй, иман гъанвайбур! Кичле хъухъ (квез) Аллагъдихъай ва куьн керчекбурухъ га-лаз хъухъ”.

Пайгъамбардин (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) гъадисда лагъанва (мана): “Квез важиблу я керчеквал авун, гъакъикъатда керчеквилли - хъсанвиллихъ (дуъзвиллихъ), хъсанвилли (дуъзвилли) Женнетдиз гъизва ва давамарда итимди (инсанди) керчеквализ ва чалишмиш жез (къекъвез) керчеквиллихъ, та ам Аллагъдин вилик гъаф керчек кас яз кхъидалди. Яргъа хъухъ (мукъаят хъухъ) куьн табдикай, гъакъикъатда табди - зулумдихъ, зулумди Цуз гъизва ва давамарда итимди (инсанди) тапарар ийиз ва тапаррихъ чалишмиш жез, та ам Аллагъдин вилик тапархъанрикай яз кхъидалди” (Муслим).

Гъелбетда, керчеквал авуниз хъсан бегъерар, нетижаар ава:

1). Рикин, чандин секинвал. Гъадисда лагъанва (мана): “Керчеквал секинвал я” (Тирмизий).

2). Берекат хъун къазанмишунра. Гъадисда лагъанва (мана): “Маса гузайдазни, маса къачузайдазни - къведазни чпин савдадин икърар тестикъардай ва я а икърардай экъечдай (икърар члуриз) ихтияр ава, та абур къведни чеб авай межлисдай (чпин гуьруьшдай) чара жедалди. Эгер абур къведани (чпин савдада) керчеквал авуртла ва ачухдиз баян гайитла, абуроз чпин алишверишди берекат гуда (жеда), эгер абур (ачух тавуна) чуьнуьхайтла ва табайтла, абурон алишверишдин берекат квахъда” (Бухарий).

3). Шагъидвилин дережадив агакъун. Гъадисда лагъанва (мана): “Ни Аллагъдивай керчеквилелди шагъидвал тлалабайтла, Аллагъди а кас, гъатта ам вичин месел кьейитлани, шагъидвилин дережадив агакъарда” (Муслим).

Инсан вичин рахунра керчек хъайила, ам табдикай яргъа жеда. Таб рахунар мунафикъвилин лишанрикай я. Гъадисда лагъанва (мана): “Мунафикъ касдиз пуд лишан ава: ада, рахадайла, табда, гайи гаф (ам) члуьда ва адал ихтибар авурла, ханвалда” (Бухарий).

8. Жумартвал

Жумартвал мусурмандин ахлакърикай я ва адан иманди, диндар амалди ам мискъивиликай, мутлакъвиликай хуьзва ва михъи ийизва. Къуръанда лагъанва (59-сура, 9-аят, мана): “Ва вуьж вичин нефсинин мискъивиликай (мутлакъвиликай) хвенватла, гъахътинбур я агалкъунар авайбур!”

Гъадисда лагъанва (мана): “Гъакъикъатда, Аллагъ Гзаф Жумартлудия ва Адаз жумартвал, хъсан (къени) ахлакъар кланда, ахмакъ (сефигъ, нагъакъ) ахлакъар - таклан” (Ибн Гъажар).

Мад са гъадисда къейднава (мана): “Ихтияр авач пехилвализ анжах къве кас квачиз: итим - вичиз Аллагъди гъаф мал-девлет ганвай ва абур (виклегъдиз) гъахъдин рекъе харжзавай; итим - вичиз Аллагъди камаллувал (арифдарвал) багъишнавай ва адалди дуван ийизвай, масабуроз чирзавай” (Бухарий). (Къейд: Шариятда пехилвал къадагъа авунва. И гъадисда лагъайтла, ихтилат лацу пехилвиликай физва).

Бухарийди агакъарнавай гъадисда тестикъарзавайвал, “гъар юкъуз - (Аллагъдин) бендеяр патал, экуьнин вахт алукъайла (цавай), къве малаик эвичизава, абуркай

(КъатI ама)

Диндин месэлайриз талукъ суалар пайда хъайитла, ватцапдин
8-989-653-42-35 нумрадиз кхъихъ.

сада лугъузва: “Я, Аллагъ! Вуна (диндин рекъе харжзавайдаз) эвез хъе ва чуькъвена къуна акъвазнавайдаз - телефвал”.

Мад са гъадисда къалурнава, Пайгъамбарди (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) вичин паб Айшадивай (Аллагъ рази хъурай вичелай) жузуна: “Чна туклунвай хипекай чаз вучама?” Айшади (Аллагъ рази хъурай вичелай) лагъана: “Са шейни амач адакай, са вилик квай квачин клулундилай гъейри”. Пайгъамбарди (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) лагъана: “(Чаз) ама вири са вилик квай квачин клулундилай гъейри” (яни, чна садакъа яз гайи яklar, адан суваб чаз Эхиратда къисмет жеда, ва амай пай чаз къисмет жеда, жедачни чаз чизва...).

Имам Шафииди (Аллагъди вичиз регъим авурай), вич азарлу хъайила (ам а азардик къенай), вич флан касди чуьхурай лагъана веси авунай. Имам къейила, ада чуьхуьн веси авур касдиз эвернай. Ам атайла, ада лагъана: “Зав гице имамди кхъенвай чар”. Адав чар вугана. Ана кхъенвай: “Имам Шафиидал пудкъанни цуд агъзур диргъем бурж ала”. А касди ам вири иесийрив вахкудай икърар кхъена. Ада лагъана: “Им я зи чуьхуьн (имамдин мейит)”. Гуьгъуьнлай ам хъфена.

9. Умунвал (регъуьвал, дамахсузвал)

Гъадисда лагъанва (мана): “Садакъади мал-девлет тлимилардач (адалди эменни тлимил жедач) ва Аллагъди вичин лукъраз, ада гъаф авурла, анжах гъайбатлувал артухарда. Ни Аллагъ патал умунвал авуртла, Аллагъди адан дережа хкажда” (Муслим).

Са гъадисда Пайгъамбарди (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) лагъанва (мана): “Эгер заз хипен квач неэ эверайтлани (илифарайтлани), за жаваб гуда, эгер заз хипен квач пишкеш авуртлани, за ам къабулда” (Бухарий).

Мад са гъадисда къейднава (мана): “Чпихъ галаз Къияматдин юкъуз Аллагъ рахан тийидай пуд (жуьре) ксар ава, абур Ада михъини ийидач ва абуроз (Ам) килигни ийидач. Абуроз азиятар, азабар жеда. Абурок зина авур къуьзуь кас, тапарарзавай пачагъ ва такабурлу кесиб акатзава” (Абу-Дауд).

10. Аллагъдихъай кичевал

хъунин къилих

Гъадисда лагъанва (мана): “Гъакъикъатда, гъалал крар баян гана ачухарнава, ва гъакъикъатда, гъарам крарни баян гана ачухарнава. Абурон къведан арада шубгъалу (шаклу) крар ава. Гъаф инсанриз абур чизва! Ва вуьж шубгъалу (шаклу) крарикай яргъаз (къерех) хъайитла, ада вичин дин ва намус хуьзва, вуьж шубгъалу (шаклу) крариз аватайтла, ам гъарам кардиз аватнава, чубан хъиз - (масадан мулк тир) чилин къвалав хипер хуьз-вай. Гъавилий лап мукъвал (лап мумкин) я абур гъаниз гъахъна тлуьн! Эхъ! Дугъриданни, гъар са пачагъдиз вичин хуьдай чка ава. Эхъ! Дугъриданни, Аллагъдин “хуьдай чка” Адан къадагъаяр я! Эхъ! Дугъриданни, беденда (жасада) (са) яклун клус ава. Ам дуьзди хъайитла, вири беден дуьзди жеда, ам члуьуди хъайитла, вири беден члуьуди жеда! Эхъ! Ам къелби (рикI) я!” (Бухарий, Муслим).

Мад са гъадисда лагъанва (мана): “Пуд гъал (кар) ава: низ абур хъайитла, адаз имандин ширинвал жагъида (чир жеда): Аллагъ ва Адан Расул (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) (амайбурулай) вирибурулай пара клан хъун, са кас клан хъун анжах Аллагъ патал (Аллагъдин рекъе) ва куфрдиз (элкъвена) хтун лап таклан хъун - вич Цуз гадарун таклан жедайвал”. (Бухарий, Муслим).

Спорт

Мирзамегъамедан экуь къаматдиз бахшна

БОКС

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Алатай гъафтедин ял ядай йикъара Сулейман-Стальский райондин Кварчагърин хуьре, Гъ.Аллагъвердиеван тIварунихъ галай бокс вилик тухудай центрада, асул гъисабдай 2006 ва 2007-йисара дидедиз хъанвай жаванрин арада боксдай райондин ачух турнир къиле фена. Ам Кварчагърин боксдин школада вердишвилер къачузвай виклегъ боксёррикай сад тир, вахтсуздаказ кечмиш хъайи Мирзамегъамед Абдулвагъабован экуь къаматдиз бахшнавай. Турнирда Сулейман-Стальский, Мегъарамдхуьруьн, Къайтагъ, Даха-даев районрай, Махачкъала, Каспийск, Дербент, Избербаш, Дагогни шегъеррай, Белиж, Первомайск, Геджух, Уркахар, Кубачи, Чинар хуьрерай атанвай командай-

рик (гъакIни къилди кIварчагъ-вийрикай ибарат тир командадик) кваз 84 боксёрди чпин устадвал къалурна. Турнир международный Олимпийский комитетдин къайдайрал амална къиле тухвана. Адан тешкилатчийар РД-дин боксдин федерация, райондин администрациядин физический культурадин, спортдин, туризмдин ва жегилприн крарин рекъай комитет тир. Спортдин мярекат хъсан тешкиллвал аваз къиле фин патал боксдай РД-дин Киб-лепатан зонадин старший тренер

Альберт Межидова еке зегъметар члуьгуна. Адаз, райондин руководстводиз, турнирдин къилин спонсор тир меценат Мамед Абасоваз, пулдин такъатар чара авур амай ксаризни - “Карчагский сельсовет” АСП-дин къил Завидин Загъирбеговаз, Къурбанмегъамед Къурбанмегъамедоваз, Абдулвагъабоврин хизандиз, тешкиллувилин краа алакъдай куьмекар гунай Белиждин спортшколадин директор Тамерлан Зейналоваз ва масабурозни рикIин сидкъидай сагърай лугъуз кланзава.

Къизгъин бягъсерин нетижада заланвилин жуьреба-жуьре категориярай финалдиз 29 боксёр акъатна. Абуроз виридаз кубокар, грамотаяр ва къиметлу пишкешар гана. Спонсорин патай къилдин пишкешар - боксдин статуеткаяр гуналди виридалайни хъсан боксёрарни къейдна. Финалдин бягъсерилай гъейри, мадни са бягъс тамашачийрин рикIел яргъалди аламуькдаиди хъа-

на. Амни Мирзамегъамед Абдулвагъабова вичин къуватар ахтармишай заланвилин категориядиз талукъди тир. ИкI, турнирдин тешкилатчи, тренер Альберт Межидован гафаралди, и бягъсина кIварчагъви Надир-бег Жабраилова ва Геджухдай атанвай Рагъимхан Къаибханова чпин гъутарин къуватар алцумна. Нетижада тренер Альберт Межидован гъилик вердишвилер къачузвай Н.Жабраилов гъалиб хъана. Адаз - 5 агъзур, Р.Къаибхановазни 3 агъзур манатдин къадарда аваз къилдин пишкешар гана. Гаф кватай чкадал мадни са кар къейд ийиз кланзава: финалдиз акъатай спортсменрикай 7 кас тренер А.Межидован гъилик тербия къачузвай жаванар я.

Турнирдин гъалибчийрив ва призеррив шабагъар вахкуниз талукъарнавай мярекатда райондин къил Нариман Абдулмуталибова, райондин физический культурадин, спортдин, туризмдин ва жегилприн

крарин рекъай комитетдин председателдин заместитель Муслим Селимова, винидихъ тIварар къунвай спонсорри ва масабурони иштиракна.

- Играми спортсменар, гуьрметлу тамашачияр, боксдал рикI алай ксар! Ихътин турниррин нетижа яз, жаванриз пешекарвилин спортдин “дад” чир жезва. Ихътин къайгъударвал, чпиз дикет гун акурла, аялриз хъсан нетижаар къазанмишиз ва спортда къакъан куьлуьриз хкаж жез клан жеда. Гъафбуруз къенин акъажунар чпин

къуватар къалурдай, устадвал ва тежриба хкаждай, виклегъ ва зайиф терефар ахтармишдай майдан я. Бязибуру чпин уьмуьрда сад лагъай бягъсер къиле тухвана. Тежрибалу спортсменри боксдал рикI алай ксариз къизгъин ва гуьрчег бягъсер багъишна. Шаксуз, и турнир райондин спортдин уьмуьрда лишанлу вакъиа я. Чна ам мадни вилик тухуз куьмекда, - къейдна Нариман Шамсудиновича.

И мярекатдал Нариман Абдулмуталибован районда бокс вилик тухуник лайихлу пай кутунай РД-дин боксдин федерациядин тIварунихъай Гуьрметдин грамотани вахкана.

Къейд авун лазим я хъи, турнирдин макъсад районда бокс вилик тухун, бажарагълу боксёрар майдандиз акъудун, гъакIни республикадин жуьреба-жуьре пиплерай атанвай спортсменрин арада дуствилин алакъаяр мягъкемарун тир. Спортдин серенжем хъсан тешкиллвал аваз къиле фин патал адан тешкилатчийри рикивай зегъмет члуьгунвай. ИкI, турнирдин вири иштиракчийриз - аялриз, тренерриз ва судьяриз къве юкъуз пулсуздаказ тлуьнар гана. Яргъай атанвай 30 спортсмен патал ксудай чкаяр чара авуна. Турнирдин иштиракчийри ва иниз муьгман хъанвай вири ксарини Кварчагъа спортдин вири къулайвилер авай имарат эцигунай меценат Имам Яралиеван тIварунихъни алхишдин келимаяр лагъана.

“Лезги газетда” диндин пак кхъинар жезва. Гъавилий ам чиркин чкайрал гадарун къадагъа я.

Лезги
газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:

Дагъустан Республикадин информатизациядин, алакьадин ва массовый коммуникацийрин министерство

367018, Махачкъала, Насрутдинован пр., 1 "а"

КЪИЛИН РЕДАКТОР

М. И. ИБРАГЪИМОВ

(+78722) 66-00-60

E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КЪИЛИН РЕДАКТОРДИН

ЗАМЕСТИТЕЛЬ

К. Н. ФЕРЗАЛИЕВ

66-13-55

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ

Ш. Ш. ШИХМУРАДОВ

66-02-81

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН

Н. М. ИБРАГЪИМОВ

66-00-59

ЭКОНОМИКАДИН

Ж. М. САИДОВА

66-00-63

КУЛЬТУРАДИН

Д. Б. БЕЙБАЛАЕВ

66-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН

М. А. ЖАЛИЛОВ

66-00-64

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН

Р. С. РАМАЛДАНОВА

66-00-57

БУХГАЛТЕРИЯ

66-00-62

КАССА

66-00-56

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР

М. МАГЪАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ

Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР

Н. ВЕЛИЕВА

Газет йиса 52 сеферда акъатзава

Газет алакьадин, информационный технологиядин ва массовый коммуникацийрин хиле гуьзчивал авунин рекъай Федеральный къуллугъдин Дагъустан Республикада авай Управлениди 2019-йисан 22-апрелдиз регистрацيا авуна.

Регистрациядин нумра ПИ № ТУ 05-00420
Макъалаяр редакцияди туьклуб хъийизва. Макъалайриз рецензияр гузвач ва абур элкьена вахкузвач. Редакциядинни макъалайрин авторрин фикрар сад тахъун мумкин я. Газетда чап авун патал теклифнавай материалра гъанвай делилрин дуьзвиллин ва керчеквиллин патакъай жавабдарвал авторрин чпин хиве гъатзава.

РЕДАКЦИЯДИН ВА
ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:

367018, Махачкъала, Насрутдинован проспект, 1 "а". Печатдин кьвал

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:

Йисан - 63249

Зур йисан - 51313

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00

Чап ийиз вахкана - 16.30

Газет "Издательство" "Лотос"
ООО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкъала,
Пушкинан куьче, 6.

Тираж 5081

Г - И лишандик квай материалар
гъакьидихъ чапзавайбур я.
12 - Икъван яшар хъанвайбуру кьелдай
НАШИ РЕКВИЗИТЫ:

ГБУ "Редакция республиканской газеты
"Лезги газет"

УФК по РД

Отделение - НБ РД г.Махачкала

БИК - 048209001

ИНН - 0561051314/КПП - 057101001

Р/Сч - 40601810100001000001

Л/Сч - 20036 Ш60090

Гь

Мубаракрай!

Къурагъ райондин администрациядин информациядин технологиядин ва печатдин центрадин регъбер
Жаврудин Жалалович ХАЛИКЪОВАЗ:

Уьмуьрдин рехъ
нурлу хъурай,
Гъар са къадам
гуьжлу хъурай,

Хизанарни бахтлу хъурай,
Къез юбилей мубаракрай.

Кар алакьдай регъбер я
куьн,
Викъегъ, уьткъем сердер я
куьн,
Чи дагъларин эквер я куьн,
Къез юбилей мубаракрай!

Яргъи уьмуьр
клубан хъурай,
Агалкъунар
къакъан хъурай,
Магълуб тежер
аслан хъурай,
Къез юбилей мубаракрай!

КВЕЗ 50 ЙИСАН ЮБИЛЕЙ
МУБАРАКЗАВАЙ ЦЕНТРА-
ДИН КЪУЛЛУГЪЧИЯР

Цийи ктаб райжна

Куьре АБИД

30-СЕНТЯБРДИЗ Сулейман-Стальский райондин Алкъвадар Гъасан эфендидин тварунихъ галай центральный библиотекадин кьелдайбурун залда машгъур журналист, "Лезги газетдин" сиясатдин отделдин редактор **Нариман ИБРАГЪИМОВА** чи баркаллу районгъли, отставкада авай полковник **МАГЪМУДОВ Масуб Мавлудовичан 70 йис** тамам хъунихъ галаз алакьалу яз адан уьмуьрдин рекъиз талукъарна кхъенвай "Инсанвиллин, гъахълувиллин, дуствилин жегера" кьил алаз акъуднавай цийи ктабдин презентация кьиле фена. Ктаб и мукъвара "Мавел" ООО-дин издательствода чапдай акъуднава.

Ктабдин рангунин сифте чинал военный форма алай полковникдин шикил ала. 100 экземплярдин тираж аваз 246 чиникай ибарат яз акъуднавай и ктабда адан игитдин уьмуьрдин рекъикай фикр желбдай делилар, багърийрин ва ярар-дустарин гзаф къадар шикиларни гъатнава. Ам кьелиз регъет ва маракьлу я.

Ктабдикай ва адан игитдикай куьруь гаф рахуналди, мярекат журналист ва шаир Абидин Камилова ачухна ва ам полковникди муаллим яз Хив районда кьвалахдайла ада тарс гайи ученик, гзаф йисара Хив райондин образованидин управленидин начальник яз кьвалахай Хачмаз Меликовахъ галаз санал кьиле тухвана.

Анал ктабдикай чпин фикрар ва юбилардин тварциз хуш келимаяр гваз Цийи Макъарилай тир муаллим Тажиков Мирзефер, и хуьруьн библиотекадин заведующий Ибрагъимова Милейсат, пенсионер Гъажибегов Сефибег, райондин образовани-

дин управленидин начальникдин заместитель Аминов Къачабег, Алкъвадар Гъасан эфендидин музейдин директор, писатель Гъуьсейнов Гъуьсейн, дустарин патай Алисултанов Надир, гъакни Хив райондин Цийи Захитрин школадин директор Къарабегов Руслан, Архитрин СОШ-дин директор Эмирагъаев Эмирагъа, Цинитрин СОШ-дин лезги чалан муаллим Шагмарданов Сейфулагъ, райондин библиотекадин къуллугъчийрин тварунихъайни Меликова Гуля рахана.

Эхирдай гаф юбилардиз гана. Ада вичин гъуьрметдай алай четин вахтунизни килиг тавуна и мярекатдиз атунай, ктабдин жигъетдай ва гъакни вичин тварциз хуш келимаяр лугъунай, алхишрай чухсагъул лагъана. Ада гъак аваррин Ботлих райондин векилрихъ галаз хванахавилин, дуствилин алакьаяр тухунин карда куьмекар гунай, иштираквал авунай муниципальный райондин кьил Нариман Абдулмуталибовазни чухсагъул лагъана.

Мярекат тлугъвалдихъ галаз алакьалу яз, Роспотребнадзордин истемишунрал амал авунин шартлара кьиле фена.

М.Гъажиеван тварунихъ галай Мегъарамдхуьруьн 1-нумрадин школадин коллективди Билбил хуьре яшамиш хъайи тежрибалу муаллим, зегъметдин ветеран, "Гъуьрметдин лишан" ордендин сагъиб, "Россиядин лап хъсан муаллимар" конкурсда гъалибвал къачур

Эльмира Керимовна САЛМАНОВА

кечмиш хъунихъ галаз алакьалу яз адан диде Халумаз, стхайриз - Альбертаз, Абдулвагъабаз, вахариз - Джульетадиз, Ритадиз ва рагъметлудан вири багърийриз, дериндай хажалат члугуналди, башсагълугъвал гузва.

2021-йис патал

Лезги
газет

КХЪИХЪ!

ИНДЕКСАР:

йисанди - 63249

6 вацранди - 51313

газетдин кьимет почтарин
отделенийрай:

йиса - 977 манатни 41 кепек

6 вацра - 488 манатни 70 кепек

Абонентрин ящикрай (до востребования):

йиса - 912 манатни 02 кепек

6 вацра - 456 манатни 00 кепек

"Дагпечатдин" киоскрай:

йиса - 456 манат

6 вацра - 228 манат

Киоскрай вахчун патал газет квевай "Дагпечатдин" киоскра, сайтда (www.dagestan.press.) ва гъакни Махачкъалада, Промшоссе куьчедин 10 "а"-нумрадин дараматда, кхъиз жеда.

Чи бухгалтериядай:

"Лезги газетдин" редакциядай чпи хутахдайбур:

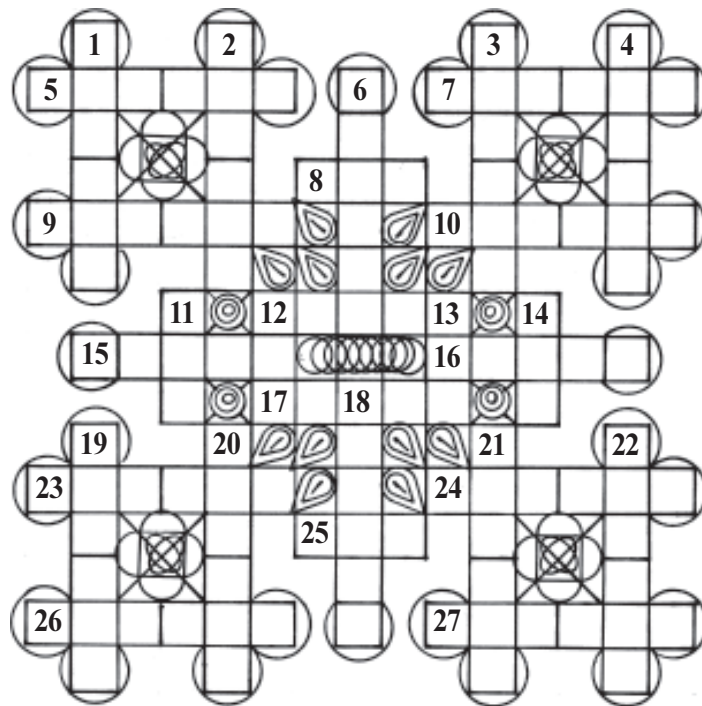
йиса - 325 манат

6 вацра - 162 манатни 50 кепек

Чи газет кхъинин патакъай суалар пайда хъайитла, экъунин сятдин 9-далай нянин сятдин 6-далди и нумра-диз сенг ийиз жеда: 8-928-584-16-72

Кроссворд

Туьклубрайди - Салигъ ИБРАГЪИМОВ

ДУЪЗ ЦИАРАРА: 5. Тампл, шалабан. 7. Гъилин тупларикай сад. 8. Лезги райондин са центр. 9. Гъам, дерт. 10. Сагъламвили зарар авай члугвадай зат. 12. Къадардилай гзаф. 15. Гапурдал, карандашдал жеда. 16. Гъуьрчен къуш. 17. Заланвал, четинвал. 23. Фургундин хамутдилай къевзай члулар гьалдай тарч. 24. Живедин саврух. 25. Лезги календарда са вяде. 26. Музыкадин алат, тафт. 27. Дарвядейра лезгийри ийидай хуьрек.

ТИК ЦИАРАРА: 1. Нер битиш. 2. Майваяр битмишарзавай чка. 3. Члехи хара. 4. Хали. 6. Агъа дуьнья. 11. Кьвалин гъайван. 12. Клерецрин са жуьре. 13. Са кагъраба. 14. Зурба, члехи. 18. Изин. 19. Хуьрек ийидай члехи къаб. 20. Некъедин чар. 21. Нерни плузар. 22. Яракъламиш хъанвай тахсиркар (урус гаф).

"ЛГ"-дин 40-нумрадиз акъатай сканворддин жавабар:

ДУЪЗ ЦИАРАРА: Макъала. Авсият. Диплом. Адыгея. Гъулгуула. Алван. Бажарагъ. Агъаев. Нуьгъла.

ТИК ЦИАРАРА: Къалпвал. Авамвал. Алибег. Дабагъхана. Яланчивал. Гъала. Жуьгъен.

Хив райондин Фригърин хуьре яшамиш жезвай Ашурагъаеврин хизанди Докъузпара райондин Келетрин хуьррай тир Ашурагъаеврин ва Ягъаеврин хизанриз ва Небийрин вири тухумдиз агъсакъал

Баладин АШУРАГЪАЕВ

кечмиш хъунихъ галаз алакьалу яз башсагълугъвал гузва.